

169387

Aranykútcai
Szép Napok
Novellák
Usta Krúdy Gyula
Major Henrik
fiametszeteivel

El

169387

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Növedéknapló
1948. év *14974* SZ.

ELŐHANG

Ők voltak az írók, — a régiek, — manapság semmit nem tudunk.

Irom ezt negyvenedik évem felé, midőn több, mint húsz esztendeje apró betűkből tengetem-lengetem életemet. Éltem. Szenvedtem. Sirtam. Sokat aludtam. Néha boldognak kellett volna lennem egy-egy őszi délutánon. (Magamban az óramutatót figyeltem. Miért örüljek? Ugyis estve lesz nem-sokára.)

Ezt a könyvemet sem szeretem jobban, mint a többieket. Gyakran azt hiszem, hogy már senkit és semmit nem szeretek. Olykor álmomban mindenféle figurákat látok. Egyik után sem nyujtom

ki a karom. Néha tizenötév előtt megholt apám ellátogat hozzám az éj csendjében. Ilyenkor kisírt szemmel ébredek fel.

És miután senkit és semmit nem szeretek már, bizonyos nyugodt fölénnyel nézek vissza elmúlt esztendőkre, őszhajakra, kínszenvedésekre, írásokra.

Mennyit szerettem volna írni, ami igaz!

Semmit nem irtam, csak színhazugságokat.

Fanyar elégedetlenséggel nézek könyvtárnyi könyveimre, mint az árvaházi igazgató növendékeire. Sokan vannak. Egyiket-másikat vasárnapiasan megmosdatták, a cipője sem lyukas és talán elbolondit valahol egy ártatlan szívet magános délután.

Az igazi, az egyetlen, a legkedvesebb könyvem azonban nem jelent meg nyomtató műhelyben. Amit magamban gondoltam, amit egyedülvalóságomban

láttam, amit gögös elvonultságomban kinevettem, vagy sajnáltam. Az emberek hiányoznak a könyveimből, akiket mindenkinél jobban ismerek, ugyan ezért leírni nem merem őket. Nőket, férfiakat, gyermekeket: én tudom. Miről álmodnak, miről gondolkoznak? Mit cselekednek saját akaratukból és mit a végzet szándékából, mint a kocsi, amely lejtős uton elindul és beleszalad a cukrászda kizakart-ablakába.

Ezért gondolom, hogy ők, a régiiek voltak az igazi írók, akik az én koromban már régen falura vonultak, korán keltek, alkonyattal nagy sétát tettek a kutyájuk kíséretében, este a tűz előtt elborongtak. Ők, a régi írók irtak igazságokat, szépségeket, jóságokat, meséket. Félrefordították a fejüket az élet kellemetlenségeitől. Hallatlanul énekel

Manon Lescaut és a három testőr andalítóan hazudik. Jázminvirágos Kisfaludy és sirógörcsös Maupassant; a nő lovagja, Turgenjev és a féleszü lord, aki románcokat énekel! Ők tudtak írni, — mert hisz e korban a nyomtató műhelyek lassabban dolgoztak, — írták életüket, érzelmüket, örömeiket, szenvedésüket.

Ha én leírnám, hogy mit éltem és éreztem és körülöttem éreztek: talán egy toronyba zárnának.

Ezért nem ér semmit az egész irodalmam. Szerencsére, ugyanis csak a betegek és lábtöröttek olvassák az írók munkáját.

1916-ban. Az év elején.

Krúdy Gyula

MÚLÓ ÉVEK AZ ARANYKÉZ-UTCÁBAN.

...A kalamárisban kiszáradt a tinta és a görbelábu íróasztal, amelyen a nagyapám idejéből való kalendárium mutatta a nap és hold járását s a vásárokat, megtelt porral. A himzett írómappa, — egy drága nő ajándéka, és a bronz-bagoly, a ludtollak és a diósgyőri árkusok, egy verseskönyv, felütve egy helyen s ott szomorú vers hajlékony sorai és a mindenféle álmok, amelyek felrebbenni látszanak, amint a poros könyveket, iratcsomagokat megmozdítom helyükön, álmatlan éjjelek gondolatai, hosszú őszi délutánok látományai, egy szomorú nap emléke, apró tollvonásokkal az írómappa szélén megörökítve, csákók, szálló madarak, furcsa E betűk és szabályos kis négyszögek, amelyek akkoriban keltek életre e tollhegy nyomán, midőn végrendeletet fogalmaztam, a vas gyertyatartón végigcsurgott az ezüst pecsétviasz és egy szív örökre bezárult.

Egy esztendő mulott el azóta, hogy az íróasztalomnál ültem és elbeszélést irtam az Életképeknek. Macsodán! Ez volt hősöm neve, sűrű szemöldöke

összenőtt homlokán. Mig a hölgyet Estellának hívták. Vachot Sándor azt mondta a kávéházban, hogy nem a legsikerültebb műveim közül való, — pedig rólad zengett a büszke lant, ó boldog szerelem. A Csigában, az egykori Vörösmarty-asztalnál, korunk írói álarcot viselő orgyilkosai gonosz megjegyzésekkel kísérték a novella megjelenését. P. K. sillerborába szokás szerint nagyokat harapott, de hatalmas sárga fogsorait dühös kuvasz módjára csatogtatta az én lábikráim felé. »Egy költő nem zenghet mindig a boldogságról — vélekedett — csupán a kéményseprők boldog emberek Pesth-Budán. Lám, Petőfi is, amint megnősült, vesztett költészetében.« Mórfoki, az egykori sugó azt merészelte mondani, hogy Macsodán egy közönséges hülye, mert nem ugrott be a nyitvalevő erkélyen. A boldogtalan Kuthy Lajos a másik asztaltól bólogatott fodros fejével, amely bátran beillene a francia fodrász kirakatába, de őt nem szokás tudomásul venni. Mig éjfél tájban hosszú, mély léptekkel az Aranykéz-utcában ballagtam, magamban keserűen bevallottam, hogy legutolsó művemnek korántsem volt olyan sikere, mint a régebbieknek. Mórfoki a »Falusi Estvé«-t hetekig szavalva olvasta az újságból és a »Bánatos Utazás« csaknem megörjítette a fiatal írói társaságot. Ismeretlen gavallérok borultak a nyakamba a Váci-utcán és a hölgyek a szalónokban rólam beszélgettek. Ah, mennyi gáláns kalandot mulasztottam el a főváros urnői körében, akik a divatos írókat honorálni szokták! Nagy, élvezeteg szemek tapadtak reám a páholysorból, a színházban, a táncteremben finom bókók

repdestek felém drága ajkáról, titkos kézszorításoknak vagyok megőrzője s a városerdőben nem egyszer sétálgattam a juharfák alatt, kart-karba öltve, kisasszonyokkal, akik az írókat olvasni szokták. Mindezt akkoriban szívesen elmulasztottam, mert szenvedélyem oly rabbá tett, hogy csupán az esett jól, amit ő parancsolt: Estella, az aranymivesné. S mily boldog voltam, ha vad féltékenységeben megtiltotta, hogy egyes kacér urnókkal beszélgessek! A szívem körül finom melegség terjengett, midőn az italtól azért tiltott, mert a bor lángralobbantja véremet és a boros emberek festett nők martalékai szoktak lenni! Muzsám volt, levegőm volt, alvásom és ébrenlétem, mindenem ő volt. A kis fekete betűket neki irtam és szalonjában a Közlöny még a nyomdafestéktől frissen került a rokokó-asztalkára. Fekete szemével figyelmesen ment végig a sorokon, kis kezén a rubintvére és nyakán kékkövekből régi kis feszület, kis lába keresztbe vetve, mint egy keleti asszonyé és fekete hajára lepke módjára röppent egy-egy sugár a borongós őszi délutánból, — szemben ültem, kalapomat kezemben hintáztam, köpenyegemet vállamról leeresztettem s a velencei tükörben megpillantva fodros fürteimet, eszembe jutott D. szinész, a Don Cézárból. Majd befejezván az olvasást, felállott és jobbról-balról megérintette arcomat ajkával, amelynél finomabb és nemesebb nincs Székvillában.

— Maga a legnagyobb író Pesten!

(Mily furcsa, hogy ma ezt leirom és nem szégyellem magam!)

Ah! elmúlt szép hosszú esték! A fehér kályhában, mint egy Andersen-mese pittegett-pattogott a tűz, a lámpaernyőn korcsolyázó ladyk szálltak, az órának hangja, mint a harangütés éjszaka egy ó-német városka felett és szép fehér kutya hevert a tigrisbőrön: landsknechtet játszottunk hármásban: az aranymives urral. S gyakran zárva találtam már a Csiga vasajtáját, midőn bucsut vettem a barátságos háztól. Meg-megállottam az utcán és hol egy dalt füttyültem magamban, hol hangosan sóhajtottam, mint a költőknél olvastam. »Estella!!« — kiáltottam fenhangon a néptelen utcákon — és csöppet sem bántam, hogy a Kávéforrásnál összes ellenségeimet egybegyűlve láttam a sárga függöny hasadékán át és gunyoros arcuk azt üzenete, hogy e percben tán épen rólam és a szép aranymivesnéről beszélgetnek. Egykor sűrűn töltöttem az éjszakákat a tekézőasztal mellett és az Életképek bankóit elvitte a talián márki, ügyes dobásaival. Ellenségeim bizonyosra vették, hogy az aranymives bolt kincsei nemsokára az olasz zsákmányára kerülnek, — hisz az életben ez így szokott lenni. A gyanut is elkerülendő, a Belváros játékos boltjait kivettem szórakozásaimból, csupán egy országutí gyanus lebujban játszadoztam néha éjszaka, ahol senki sem tudta nevemet. Mindazonáltal nem sokáig maradt titokban, hogy ismét régi szenvedélyemnek hódolok. Állandó veszteségeim anyagilag teljesen tönkrejuttattak. Vidám kedélyem, költői lendületem, amely a társaságban elmélázásra készítette a nőket, elhagyogatott. Gyakran voltam szótalán és komor, midőn is adósságaimra, nem teljesített kötelezettségeimre gondoltam.

Estella előtt nem maradhatott titokban kedélyem változása. Egy délután magához hivatott a bizalmas, öreg cselédje útján, akinek köszönhető, hogy csaknem minden nap láttuk egymást és a kis szalonban, hol gyakran térdepeltem lábánál s egymásnak örök hűséget fogadtunk, ahol nyitott ajtónál csókolóztunk fékevesztett szenvedélyünkben és a legelemibb

... erkélyéről hosszan utánam nézett.

óvatosságról is megfélelkezve élveztük a szerelem és kéj adományait, Estella a homlokomra tette a kezét.

— Ma nem szerelmeskedünk, Károly. Ne nyuljon hozzám. Komolyan akarok magával beszélni. Önnek gondjai vannak.

— Asszonyom! — feleltem. — Kivánjon tőlem bármit, csak azt az egyet ne, hogy önt bajaimmal, kellemetlenségeimmel untassam. Szeressen! Az élet, a perc elröpül. Jöjjön karjaimba.

Az asszony komolyan csóválta fejét.

— Nem tudom önt látni gondok közepette. Bizonyos összeget megtakarítottam, amelyet ime rendelkezésére bocsátok. Ha igazán szeret, elfogadja ezt tőlem.

A szekrényhez lépett, amelyen pásztorok voltak láthatók a fényes ajtón. Egy marokin-bőrből való régi erszényben finoman pengett az aranypénz. Két karjával erősen átölelt, miközben mellényem alá, fodros ingembe csusztatta az erszényt.

... Száz darab császári arany volt az erszénykében.

Végtelen boldogság fogott el.

Soha ilyen érzésről fogalmam nem volt. Büszke és megalázott voltam egyszerre. Dalolni és sirni szerettem volna. Jövendő életemet nyugodt folyásu, tiszta nagy folyónak láttam, amely szinte boldog áhitattal fodrozik a tavaszi napsütés alatt. Gazdag vagyok, gazdag leszek mindig, hisz ezentul csak szomorkodnom kell, hogy drága, imádott asszonyom segítségemre legyen. Ez órában a világ valamennyi férfiát megvetettem. Én vagyok mind között a leg-

különb. Engem szeret legjobban egy asszony. A legokosabb, a legbölcsebb, a legszebb férfi vagyok. Most már beszélhet a rossznylvü P. K. a Csigában, amit akar. Ha eszembe jut, nem is leszek többet pénzért író skribler.

Nagyon boldog és szerelmes délutánt töltöttünk ezután. Estella könyezett boldogságában és erkélyéről hosszan utánam nézett, midőn elhagytam az Aranykéz-utcát. A fodrásznál csigákba fodorítottam hajam s elhatároztam, hogy estére a maszkabálat felkeresem, ahol tudomásom szerint jól szoktak mulatni.

Száz darab császári arany volt az erszénykében.

F Á J .

... A nagy Dunán sikongó éji kísérteteket kergetett a szélvész, mint Jósika Miklós Abafijában, túlhan a budai házak és a rácvárosi torony csupán egy-egy villámlásnál mutatkoztak. Arrafelé kell lenni valahol az elhagyott gellérthegyi háznak, ahol néhanapján találkoztam hölgyemmel, — amig nagyon szerettük egymást és a hegyoldali házikó, egykörtán löporos torony, nem volt elég magasan. Faragott kockaköveken üldögeáltunk, a romok között gyíkok leskelődtek, kéz a kézben s az egész élet hasonlatos volt egy régi német fametszethez, amelyet egy szelid költő verseire csináltak Nürnbergben. Általában: úgy viseltem eddig elmúlt életemet, mint-ha valóban egy figura volnék csupán, egy családi lap illusztrációján, a fürtös fejű, gondolkozó tekintetű ifju alakja, aki balkezében könyvet, jobbáján arája kezét tartja; körül lugas, asztalnál öregek pipálnak, idős nő öléhez unoka simul és a távolban egy kis falu melankólikus tornya. És viharos éjszakákon is azért sétálgattam a Duna partján, mert szép fotografus-pózekban láttam magam: divatos

bő köpenyegembe belekapaszkodik a szél, holló-fürteim lobognak sötét homlokomra huzott kalapom alatt, meg-megállok összefont karral, mintha azt keresném, hol legmélyebb a víz, — de ő, az egyetlen, a kedves, az imádott hölgy nem rohan elő kétségbeesett sikollyal a kapumélyedésből, ahonnan idáig magányos sétáimat figyelte. Tündéri ágyában mélyen aludt és az aranymives ur gondosan elrekeszelte az ajtókat. (Amint most elmúlt életemre visszagondolok: sok esztendőn át, úgy látom magam tenni-venni az utcán, a társaságban, magányos sétákon és elhagyott szobámban: mintha mindig egyik vagy másik nő figyelné tetteimet egy láthatatlan ablakon át. S mily boldog voltam, midőn egykor az aranymivesné — egy féltékenységi korszak alatt — valóban meglesetett egy nyugalmazott lovaggal és napjaimról pontosan elszámolt, midőn ismét kibé-kültünk. Ah, sohasem lehet tudni, hogy a kedves hölgy mennyire hisz hazugságainknak, vagy igaz érzelmeinknek! A legokosabb dolog szerelmi ismeretség alatt valóban megtenni azt estve, amit dél-után a nő lábainál ígérünk: sóhajtni, a csillagba nézni, folyóparton álmodozni, a fűtöket hátrasimítani és ábrándvilágba rogygyantan üldögelni a tűz előtt, a karosszékekben, holott minden ajtó be van zárva a házban. Gondoljuk el, mily kiábrándító lehet, kedves hölgyünket más férfiú karján megpillantani egy elhagyott utcácskában, ahol tegnap még mi jártunk a nővel és ugyancsak engedelemért könyörögtünk a kar megfogásához! Gondolj drága menyasszonyodra, barátom, — én minden kedvesemet arámnak neveztem és nem bántam meg, —

amint ablakában azon ürügy alatt, hogy madárkáját becézi a kalitban, játszi szeme letéved egy utcán ácsorgó ifjura és szép arcára lassan rátelepszik az érdeklődés, haját szórakozottan megigazitja, tétova pillantást vet a tükörbe, álmodozó lesz, elmélázik, mert az előnyére szolgál, tán levélkét kap, levélkével válaszol, »igen holnap...« — és te, barátom, mindezt egy láthatatlan helyről megfigyeled: szived ilyenkor valóban érezheti a fájó hangulatot. Ezért csak oly hűek legyünk, amennyi hűséget magunk megkövetelünk. Ne fordítsd mindjárt oldalvást a fejed, ha budai templomban egy nagyszemű rác asszony tekintete révetegen reád tapad. Igaz, nagyon nehéz ellentállani a nők bujálkodó szemsugarainak és estve, mielőtt elfujnád a gyertyát és kedvesedért elmondanád a szokásos éji imádságot, ellenállhatatlanul reagondolsz a rác asszonyra, sűrű fekete hajára, kreol nyakára és izmos lábára, a budai házra, ahová délután be lehetne surranni, ismeretlen, idegen szobában, ezer veszély között csókolózni, aztán esetleg kerítéseken át menekülni házörző ebek, felriadt szomszédok és a hazatérő férj puskagolyója elől: ám csak mondd el ilyenkor gyorsan az imát szived hölgyéért, hisz a templom előtt sok-sok léhűtő akaszzkodó tekintete várja őt is, pengő tiszték és repkedő gavallérok... Tehát csupán akkor bölints igenlőleg a rác asszony kérdő tekintetére, ha teljesen bizonyos vagy, hogy senki nem leselkedik a hátad mögött.)

És most közelebb kedvesem, szivem aranymives-nője, hadd mondok el, hogyan csaltalak meg egykoron, mikor legjobban szerettelek és csak olyan

nő felé küldtem tekintetemet az utcán, vagy a társaságban, színházi páholysorban, vagy Dominique urnál, a cukrásznál, akinek haja, vagy keze, vagy egy mozdulata a kegyedéhez hasonlított.

A hölgyet, istenem, Florentinnek hívták és a megismerkedésünk a véletlen műve volt, mint a legtöbbször a vakeset indítója a szerelmi bonyodalomnak. (Nyugodtan járkálsz tavaszban, vagy télben, barátom, főuri lovasok ügetésében gyönyörködöl a városerdőben, minden falevélnek külön jelentőséget tulajdonítasz és a szél kedvedre fúj délnyugatról; a szivedben egy drága bizonyosság zsong, hogy a legszebb asszonynak vagy a szeretője Pesten, könnyei és hajának jószagu fodrai, kezének meleg érintései és kis lábának nyomásai mind a tied, többé nem kell arra gondolnod, hogy bus élted női mosollyal földerítsed, barátnét szerezz elhagyott kalamárisod számára, aki a tintásüvegből is úgy nézeget feléd, mint a nagy mindenség a legkisebb vízcseppből: ekkor jön a véletlen, e költőietlen és sokszor kigunyolt segítőtárs. Hermina kápolnájában hiába esküdtél örök hűséget, rejtelmes éjjel, holdfényben tett fogadalmak elfelejtődnek. Ah, csupa esküszegő jár közöttünk!)

Florentin előkelő és gazdag hölgy volt, férje a nem régen elmúlt hadjáratban veszté életét, de több példányban megmaradt az ódon belvárosi házbán, ahol Florentin anyja társaságában életét töltötte. Florentin édesanyja az elhunytat képviselte Féltékenyen örködött özvegy leányára és sétáiról, a cukrásznál való mulatozásairól mindig pontosan megkérdezte.

Florentin jó gyermek volt és a színházból, hol megismerkedésünk történt, sietve haladt hazafelé, komornája kíséretében. Félt azonkívül az arcképektől, amelyek az elesett hőst a falakon ábrázolták. S midőn eleinte néha rám-rám kezdett gondolni otthonában, a hosszú délutánokon, férjének egy nagy pipája a csibuk-tartóból mindig lehetőleg a lábára esett. Ilyenkor gyorsan elsuhantak a reám való gondolatai, mint alkonyati tó vizéről a megzavart vándordarvak. Ám a vadmadarak is visszatérnek, ha a csöndes éj leszállott és Florentin a szentkép alatt égő mécses bizonytalan világosságánál, hol már Gretchen is bűnbe esett, hosszan és melegen gondolt rám ágyában. Én ez idő tájt az aranymivesné ablaka alatt csavarogtam és minden ok nélkül meg akartam halni.

Florentin addig gondolt magában mindenféle kedves dolgokat, midőn senki sem vigyázott reá, míg elhatározta, hogy enged odavetőleg tett kérésnek. Előbb egy álmos délutánt a budai rác templomban töltöttünk, majd a régi katonai temető sisakos fejfái között bolyongtunk máskor, hol Hentzi vitézei nagyokat hallgatnak a fűben. Rozsdás sirkerítéseknek támaszkodva védelmezte erényét, becsületét, drága nyugalma Florentin, míg én lehajtott fővel állottam előtte, szórakozottan hallgattam s az aranymivesnére gondoltam...

— Én nem vagyok olyan nő, mint a többi...

— Én nem tudok léhán, könnyelműen szeretni...

— Én komoly, csendes, szinte szomorú teremtmény vagyok...

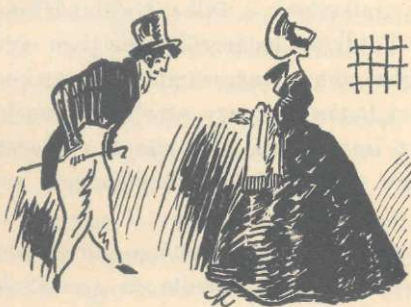
— Semmim sincs, csak a nyugalmam...

— Miért akarja feldulni életemet?

Csöndesen bólongattam. Ah, hányszor hallottam már nők ajkáról az ehez hasonló szavakat.

— Szerencsétlenné tesz, — sóhajtott, midőn hozzám simult.

— Meghalok, ha elhagy. Igérem magának, hogy meghalok — mondta alkonyattal, midőn a katonafejfák olyan komoran állongtak körülöttünk, mint

Egy elhagyott utcácskában elbúcsúztunk.

becsületben megöszült férfiak s nézik a szemük előtt lefolyt hitványságot. Tán egy öreg generális közbe is szólott, de hangját nem hallotta senki. Unottan búcsúztam és a lóvasúton a kocsis mellé ültem, hogy továbbá ne kompromittáljam Florentint. Ő a kocsi belsejében ült és némán, hosszadalmasan nézett, mint a végzetét.

Egy elhagyott utcácskában elbúcsúztunk.

— Eddig nem is vettem észre, hogy kicsinykét már őszül a haja, — mondta végtelen gyöngédséggel és szeliden megsimogatta a fejem.

Sokáig nem akarta elengedni a kezemet. »Ugy-e, nem hagy el? Ugy-e, szeretni fog mindig?« csendgett finom hangja, mintha egy királynő könyörögne hóhéréának.

Oly előkelő és finom volt, mintha melegházban nevelték volna. Ah, talán nem is tudta, hogy milyennek a férfiak! S egyszer délután sokat beszélt az utazásairól, nagy Londonról és Skóciáról, ahol a vadászkürt úgy zeng, mint a Stuartok alatt s évszázados szokások uralkodnak a falka körül; dalos Nápolyról és a Földközi tengerről, amelyben nyári éjjel a csillagokat akarta megszámlálni; postakocsin kelt át a svájci határon és egy utszéli kolostorban azért a férfiéért imádkozott, akit majd a végzet hozzáküld, hogy szeretettel és gyöngédséggel vegye körül...

— Olyan a hangja, mint a gordonkáé. S ezt nagyon szeretem, — mondta és szemét lesütötte.

Ah, végre eltűnt alakja a sarkon, mint ha egy kedves álom lassan elszáll a reggeli madarak lár-májára. Kétségbeesetten futottam az aranymivesnéhez, mert már két napja nem láttam. Sirva szaladtam fel a lépcsőkön, a lába elé vetettem magam, de ő hidegen felállott a karosszékből.

— Már késő. A lovag pontosan jelentette a katonai temetőben történt kalandját. Utálom, megvetem.

El akart menni. A ruhájába kapaszkodtam.

— Az a nő azt ígérte, hogy megöli magát, ha elhagyom... Akkor minden jó lesz?

— Talán, — felelt szerelmem és a szomszéd szobába ment.

Egy hét mult el. Florentin minden nap irt és én nem válaszoltam. Reggel a Pesti Naplóban öngyilkosságok között böngésztem. Végül virágokat küldött, amelyeket nem fogadtam el.

De egy napon mégis találkoztunk, megsajnál-
tam, megesett a szívem végtelen szerelmén. Elhatá-
roztuk, hogy Bécsbe szökünk a gőzhajóval, hogy
egymásnak élhessünk az ismeretlen városban.

Az éjt az aranymivesné ablaka alatt töltöttem.
Nagyon boldogtalan voltam. Magamban erősen sir-
tam. És reggel, midőn Florentinnal a bécsi hajóra
szállottunk, ahoz lett volna kedvem, hogy a szőke
folyóba ugorjak, míg távol és közel, a hajó fe-
délzetén és Florentin szemében a tavasz ragyo-
gott.

— Istenem, — gondoltam magamban, — igaz,
hogy nagy számárság, amit cselekszem, végképen
elveszitem egyetlen szerelmemet, az aranymivesnét.
De hát nem lehet rossznak lenni és kegyetlenkedni
egy szerelmes asszonnyal.

Florentin a nászutasok tündöklő kedvével áll-
dogált mellettem és végtelen boldog volt, mikor
egy hal kidugta a fejét a vizből.

— Ezer forintot hoztam magammal az útra, —
mondta később. — Vajjon elég lesz?

Felbiggyesztettem az ajkamat.

— Korábban is ideadhatta volna a pénzt, —
mormogtam. S arra gondoltam, hogy elküldtem
volna az aranymivesnének. Tán kibékül vala.

Amannak olyan sűrű fekete haja volt, mint a
négereknek és olyan illat áramlott a testéből, mint
a széna között a nyári délután, — ez szőke volt,

mint egy moszkvai szentkép és tiszta és hűvös, mint télen a hegyi folyók a vizmerítő léknél.

És én olyan szomorú lehettem, amilyen szomorú talán még soha sem voltam életemben. Elvesztem, gondoltam magamban, mint a cirkuszi művész, midőn szédülni kezd a trapézon. A nők kezébe kerültem.

A NŐK KÖNYVÉBŐL.

...Hónapok óta figyelem szobám ablakából az alkonyati ég felhőit s az éjszaka bús kis szemeit, az elhalványuló és feltünedező csillagokat.

Miért van az, hogy a felhőknek minden nap más alakjuk van és miért ragyognak fel minden este a csillagok oly ifjan, frissen, mintha az ifjúság vizéből ittak volna?

Nincsen két egyforma felhő, sem egyforma csillag. A falevél és virág sem egyforma. Más a szél, ha délről jön és más, ha nyugat felől fúj. Semmi sem egyforma a világmindenségben. És én, szegény bolond, egy darabig azt akartam hinni, hogy egy nőnek a szive hasonló az én szívemhez; ugyanabban a másodpercben üt bennt a kis kalapács, mint az én ingfodraim alatt; ugyanolyan vérsejtek szaladnak széjjel az ereken és a gondolatok, ezek a furcsa felhők, egyalakuak az én gondolatommal.

Az én gondolat-felhőim borus táj fölött szálladoznak mostanság, mint fáradt vándormadarak a nagy síkság felett őszi alkonyatban.

Az én kedvem egy vén ember kedve, aki prémje

vesztett, macskabőr bundácskájában összegubbaszkodva üldögél az odvas jegenyetőkén őszi reggelen, mikor a derek úgy csillognak a fázós almafán a felkelő napban, mint a hamis nők szeme — és a vén emberke görbe botocskájával mindenféle vonalakat huzogat a földre, mintha azon régi szemekre gondolna, amelyek egykor Madridban egy erkélyről fekete legyezőcske mögül reápillantgatának.

... a kis sugó sok tekintetben hasznomra volt.

Az én éjszakám egy furcsa dáridó, amelyet egy régi vár alatt, a domboldalon, elhagyott temetőben tartanak az éjféli óra felébredő halottai, vén borospincék beomlott falai alatt, széthullott hordódongák fölött, a mécses lángjától bekormozott falmélyedésben ül egy sipos és mindig, mindig ugyanazt a nótát fujja; piros arcu, fehér üstökű, sárga csizmás lengyel vitézek részegen dőzsölnek és sarkantyut pengetnek.

Tehát abban az időben, az Aranykéz-utcában, a numeró 7-ben lakván, a felhőket, a szeleket és a csillagokat nézegettem, tömérdek bort ittam a Zöld flaskónál, hogy felejtsek és mindig az aranymivesnére gondoltam, aki hűtlenül elhagyott.

Kraloványi, a színházi sugó, aki a hangászokon kívül egyetlen barátom volt ez időtájt, kis termete és rossz tüdeje mellett is úgy ivott, mint egy lyuk, kockás nadrágját és rossz kabátját óhajtotta mindig nekem ajándékozni, mert véleménye szerint a ruhának bűvös ereje volt, benne szabadult meg a kínzó szenvedélytől, amely L. Róza, a nemzet ünnepelt művésznője felé vonzotta, a sugólyukban gyakran eltévesztette a sort a szerelmi vallomások miatt, amelyeket fojtott hangon elmondott önagyságának, midőn az némi szünetet tartott a játékban és Szigeti úr egyetlen szót sem kaphatott szerepéből. A nagy Róza néhányszor a sugólyukba rugott és véleményem szerint ez gyógyította ki Kraloványit végzetes szenvedélyéből, nem pedig a kockás nadrág.

Itt a kis sugó sok tekintetben hasznomra volt. Hányszor ültem íróasztalom mellett, félbenhagyott munkám fölött, midőn lábamat keresztbe vetettem, homlokomat kezembe hajtottam, mint a Childe Herold szerzőjét ábrázolták az egykori acélmetszetek és szürke pantallóm és könnyű félcipőm között violaszínű harisnyámat bámészan bámultam, míg egy kis csontos kéz a vállamra nehezedett és egy sipoló hang fülembe tört: »jó lord, inkább gyerünk a Flaskóhoz«; máskor, ha a loppal jövő elérzékenyülés a hangászok öreg tanyájáról sétálni vitt a

Dunapartra, mint egykor Eugen-t Moszkvában, hü bajtárs kísérte lépteim nyomát azokon a helyeken, ahol legmélyebb a folyam. A gesztenyefasorban, midőn a városerdő lombjai alá vitt bánatom, mellettem ügetett, mint egy kis kutya, — s együtt álldogáltunk éjfélkor egy ablak s egy erkély alatt, ahol már tavasz cserepes virágai nyujtogatták száraikat a napocska felé, ha ez délután bepillantott a Belváros sötét utcáira.

— Elmultak az aranjuezi szép napok, — mondta barátom, mivel minden hasonlatát a színészet köréből vette.

Csendesen tovább mentünk, mint a néma szerzetesek Don Cézárban, képzeletben vittük a gyertyaszálat halott társunk teteme mögött és halkán súroltuk fapapucsainkkal a Váci-utca kövezetét. Kraloványival még soha sem beszélt senki emberi módon, a színházban ez időtájt oly magasan hordozta orrát a »2-ik ór« személyesítője Shakespeare szomorújátékában, mint Viktoria császárné udvari színésze, az aktorok napközben is Hamlet bő köpenyébe burkolták királyi vállukat a Griff szénahulladékös kapubejárata előtt, öltözés közben sörért küldözgették a sugót és az írók a Vörösmarthy páholya alatt álldogáltak a nézőtéren, bár Széchenyit már utolérte másvilági utjában a színházi estvék egykori nevezetes bírálója... Az aranymivesnének egy dragonyos csapta a szelet, fehér köpenye gyakran surrant ki esténként az aranymivesék házából és a sarkantuinak pengése lassan távolodott az Aranykéz-utca néma házai alatt. A kis sugó nyakába borultam, szívem mélyéből felzokogtam, éjjelente

pisztolyaimat zsiroztam, hogy gondolatban a dragonyos mellébe küldöm az ólmot, a milánói hadjárat emlékérme alá, vagy saját homlokomnak irányítottam a csövet, hogy szétrepesztem azt egyetlen ujj-mozdulattal, mint Teleki László — és a kis sugó, drága jó barátom, egy estén megindultan vette ölébe szomorú fejem a bormérésben.

— Kutyaharapást szőrével, — mondta az önfeláldozás hangján. — Holnap bemutatom neked Irmafyt.

Irmafy a színház tagja volt és tavasz óta egy fedél alatt élt barátommal. Vidékről jött, ismeretlenül ödögött a színház környékén, kerekre nyitott szemmel nézte a lóvasutat és a kiragasztott szinlap alatt könyveset, nagyot sóhajtott, mint a vidéki színésznők szokták a pesti színházak előcsarnokában. Egy második Dériné volt szegényke, ha többet foglalkoztak vele, mint amennyit megszokott a társaságban, ha csekélységem, vagy Kraloványi művésznőnek, vagy napsugárnak szolította a Flaskónál, ha kezem kezében felejtettem, vagy arra céloztam, hogy nemsokára szindarabot írok, amelyben némi sikere lehet a sugó feleségének: Irmafy kisasszony nyomban elbizakodott, kedves kis orra hegyesebb lett mindennapi alakjánál, mellecskéjét kifeszítette, mint a fecske, bár szeme alázatosan csillogott még és lábával, kezével tett érintései a hő szerelem kifejezései voltak: titkon már is arra gondolt, hogy a Fáy András szeretője lesz, hintón viszik át a lánchidon, Budára, egy nyaraló kertjébe, ahol piros nadrágos zenészek vonják Lavotta dalait, a házigazda fekete magyar ruhában elhunyt kedvesét gyá-

szolja, fia növendék egy bécsi katonaiskolában és rövidruhás kis leánykájának gondos, szerető, második anyára van szüksége, aki az elhunyt édesanyát pótolja... Vagy grófok jönnek a váci vonattal Párisból, akik majd karonfogva vezetik a redout-bálon és franciául beszélnek hozzá. Vagy egy befolyásos szerkesztő lesz rabja szoknyafodrainak...

— István főherceg igen jó barátom. Alkalommal majd bemutatlak neki, — mondtam halkán, titkon Irmafynek, mikor a kis sugó először hozta magával a Flaskóba.

Másnap kedvesem lett és csaknem egy hétig jártunk boldog hármásban tavaszi kirándulásra a budai hegyek közé, a városerdőbe, a gyöngye és hűvös pázsitra teveszört terítettünk és a legnagyobb boldogságom volt, kis lábáról leoldani a félcipőt.

Majdnem felejtani kezdtem már Estellát, az aranyművesnét, a fehérköpönyeges dragonyost, a kedves, jó aranyműves urat, midőn az asszony egy napon megjelent lakásomon s visszakövetelte emléktárgyait: szentséges kis arcképét és drága ingét.

Sokáig sétáltunk ezután a Dunaparton.

Alkonyat volt, messze egy hajót vontattak felfelé és a hajósok oly egyhanguan kiáltoztak, mint az Ali-baba meséjében az öszvérhajcsárok.

Szótlanul lépkedtünk egymás mellett s a gondolatainkat próbáltuk ellesni.

— Estére eljöhet hozzánk vacsorázni! — mondta az aranyművesné és gyorsan elbucszott.

Természetesen nem mentem el, mert Irmafyval volt találkozásom egy városszéli fogadóban, hol a lövészek tekézni szoktak.

Reggel, felnyitván szemem, az ágyam mellett az aranymivesnét láttam térdepelni, amint vigyázatosan simogatja a takarómat.

*

E kis naplójegyzet annyira megnyerte tetszésemet, hogy kísértésbe jöttem a Hajnalka által szerkesztett Nők könyvé-ben elbeszélés alakján ismét elmondani.

EGY ARANYKÉZ-UTCAI ÉJ EMLÉKE.

»...Az Aranykéz-utcában egy napon öngyilkos férfiú holttestét fedezte fel Sneider rendőrségi biztos. A numéro 7-ben történt az öngyilkosság, éjszaka — nagy vihar volt Pesten — és a házmester a pisztolylövés dőrejét csupán félálomban hallotta. Éjfél után egy vagy két órát vertek a belvárosi templom órái, midőn K. Károly, divatos elbeszélő írónk aranykézutcai lakásán önkezüleg véget vetett életének...« (Az egykoru hirlaptudositásból.) — Éjjel, estve és napközben, midőn a magányt jóbarátnak választottam: papirosszeletekre, amelyekre máskor gondolataimat szoktam felróvni, ilyenféle hirlapi közleményeket fogalmaztam a saját halálomról. Ah, ifjuság, amely csak tegnap szöktél el mellőlem, hitek, rajongások, rövid boldog délutánok és álmodozások a pamlagon, értelmetlen vallomások séták közben vadgesztenyék alatt, egyszer: szökés, a Dunán, gőzhajóval Vácra, napfényes tavaszi délután, a habok fodrai oly nyugodalmasan locsolgatták a gőzhajó oldalát, mintha a végtelenségig tartana utunk a szökevény aranymivesnével, a hegyek

szinte megadással közelegtek a folyam partjain és a falvak kora tavaszi napfényben fürdöttek, öreg hajósok kipödörték fehér bajuszukat és a gőzhajó, amely egykor Kossuth Lajost hozta Bécsből, olyan ünnepélyesen pöfögött, mint az orgona a koronázási templomban, midőn felséges királyunk fejére feltette a primás a koronát — négy óra felé mindenféle szomorúságok jelentkeztek a partokon, köd és elvesző napsugár, a folyam hátán az arany színű csipkék, a menyasszony ruha fodrai, az aranyos harisnyakötők és piros színű félálmodok a kedves nő szívére hajtott fejjel, midőn szinte esztendő mély aluvásából, egész eddigi életem bánatos, hideg és ködös hajnali miséjéből felébredve kérdeztem, hogy mennyi ideig szenderegtem a meleg szív fölött, a nő felelte: »egy pillanatig, kedvesem« és az álom mégis telve volt megfeythetetlenül szép képekkel, piros bajuszu kisemberekkel és szán csilingelt valamerre, kis falvak tornyaiban lakodalmi harangozás, pajkos falusi fiúk másznak át palánkokon és a vörös bajuszu kisember egyszerre csak rongyos vándorló eldobott fakó kabátját veszegeti magára, tavaszodik, fél az olvadástól — és a kedves nő ajka szememre tapadt:

— Álmodj tovább a hóemberekkel. Magam is szundikáltam egy kicsit. Tedd a szívedre fejed.

Naplóm, életem torz-tükörképe, telve mindenféle álmokkal, feljegyzésekkel, amelyeket manapság — öngyilkosságom felé közelegve, — szinte meg sem értek. Dandy voltam a Váci-utcában és a narancs magvait hordtam lilaszínű mellényem zsebében, amely magvakat az ő szája választott el a gyümölcs-

től. Az ingem himzése alatt amulett függött nyakamban, amely az ő drága keblén foglalt helyet egykor. S estve, mielőtt alvásra hunytam volna szemem, az amulettet ajkamhoz szoritottam s így ringatóztam álomba tarka képzetek szárnyain. Zsebkendője és fehér inge, amely egykor már testét érintette, valamint a kis koszoru, amely sötét hajzatából volt fonva, imakönyvébe préselt virágok, amelyek keblén illatoztak és a drága művü gyűrű, amely egy régi Medici ujjáról az ő közvetítésével az én kezemre került, — és minden, amely körülvevett, anyám szomorú arcképe a falon, amelyre titkos látogatáskor hosszú, áldó pillantást vetett, fegyvereim a kifeszített leopárd-bőrön, török pisztoly, amellyel öngyilkosságot akartunk elkövetni és az utitakaró, amelybe ő himezte névbetűimet: éveken át azt szolgálták, hogy az otthonlét óráiban csupán reá gondoljak. Aztán mégis elkövetkezett a nap, midőn Estella, az aranymivesné miatt öngyilkosságra tökélttem el magam.

Természetesen: ismét játszottam. Egy hetyke bajuszu frank úr üté fel tanyáját a Török Tsászárnál, ahová a szerb disznóhajcsárok szoktak járni. Néhányszor meglehetősen eredménnyel kergettem a labdát a zöld mezőn, ó-arany dukátok kerültek birtokomba az Alsó-Duna-melléki országokból, amelyekre az istenanya képe volt verve. Az aranymivesné, aki minden búmat, bánatomat és örömet megosztá velem, — szinte szent áhitattal függesztvén barna szempillák alá rejtett szemgolyóit napbarnított arcomba, midőn épen a legnagyobb hazugság hagyta el számat, — a nyert aranyakat mindig hosszú ha-

risnyába akarta számomra eldugni, amelyet a ruhás szekrény külön rejtett fiókjában őrizne meg. — (Természetesen a legmesszebből sem környékezé a gondolat, hogy az aranyak kézügyességem, illetőleg játékbeli szerencsém révén jutottak erszényembe, amelyet ingem alatt viseltem. Jól hajtanak az irodalmi agarak: mondogattam, Aigner Lajos műveimet felvette a zöld könyvtárba s innen származtak Mária tallérjai.) Nagyon szerelmes lehettem az aranymivesnébe, hogy néhány darab aranyat olykor csakugyan gondjaira bízam. Estella — bár igen vagyonos urnő volt, — gyermekes boldogsággal csókolta meg a pénzeket és könnyeborult szemmel mondogatta, hogy sorsa szerelmem révén akkor is biztosítva volna, ha történetesen szegénynek születik.

— Ugy-e bár, eltartanál engem? — mondta felcsattanó boldogsággal. — Hisz a szeretőd vagyok! A kitartott rongy kedvesed vagyok. Utcalánya, lovaskatonák csizmatalpa, szemétdombok virága vagyok. De te eltartasz engem.

Igy örvendezett a gazdag és tiszteletreméltó Estella aranyainak, amelyek századrészét sem tették ki azon nagyobb összegnek, amelylyel ő a nyár folyamán megajándékozott. A titkos helyre dugott harisnyába boldog-boldogtalansággal eregette újabb aranyaimat és már nem messzire volt a nap, midőn az egybegyült pénzösszezen tekintélyes siremléket emeltet boldogult édesanyám sirja felett, a budai régi temetőben.

A frank úr megjelenése aztán végét vetette játékszerencsémnek. Olyan bajusza volt, mint a muskétásnak lehetett a Dumas regényében és nyugodt

mosollyal ajkán úgy dobta a labdát, mint maga az ördög. Addigi jólétemnek egyszerre vége volt, éjjelente gyilkosságra, rablásra gondoltam sétatáimban, a csendes pesti utcákon, midőn fillér nélkül elhagytam a kávéházat, másnap francia fodrászomat sem tudtam fizetni és a Sasban adós maradtam ebédem árával. Champagne borát nem nyitották ki vacso-

... felkúsztam az aranymivesék erkélyére ...

rámhoz és nefelejcsket sem küldhettem minden nap imádott asszonyomnak. Az előkelő gavallérból nyomorult koldus lett, aki teljesen pénztelenül ödöngött a főváros utcáin. Estella már megrendelte a sirkövet egy híres szobrásznál és kérte, hogy egészíteném ki a harisnya tartalmát újabb aranyakkal.

Egy estén, midőn zálogba vetett amuletemért kapott összeg is eluszott a Tsászárnál, csúf, ferge-
teges idő fogadott az utcán, midőn szokás szerint

pénz nélkül léptem ki az éjféli órában. Az utóbbi időben sohasem voltam éhes, vagy szomjas. Most mindkét érzés kinozott, holott vacsorára meglehetősen jó étvággal fogyasztottam egy kakast a Csigerszky-féle pincében. A borbélytányérok zörögtek a szélben, mint Don Gunárosz verseiben és kegyetlen hideg áramlott a Duna felől. Ekkor eszembe jutott a harisnya, amelybe Estella aranyaimat eldugdosta. Egyszer véletlenül meglestem a titkos helyet a szekrényben, hol a harisnya az aranymives ur tudtán kívül lakott. S ah, már sokszor leírták a regényekben a hasonló lelki állapotokat.

Az esőcsatornán felkusztram az aranymivesék erkélyére, mély csend volt Pesten mindenfelé. Az ablakot benyomtam és a kulcsot megfordítottam. Szinte önkivületben feszítettem fel zsebkésemmel a régi szekrény ajtaját az ebédlőben, néhány pillanat múlva birtokomban volt a harisnya. Aztán nyugodtan, lelkiismeretfurdalás nélkül siettem vissza a Török Tsászárbá, hol reggelig játszottam.

Midőn ágyamban felébredtem, az aranymivesné állott szobámban. Egyik kezében az imakönyv — amint a vasárnapi miséről jött — a másikban a megtalált üres harisnya. Az arcán végtelen bánat...

— Estella! — kiáltottam kétségbeesve.

De ő csendesen eltávozott.

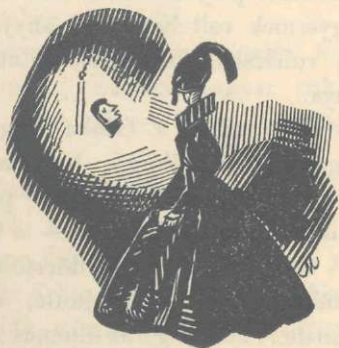
Gyöngye gyöngyvirágillat maradt utána.

A V A D M A C S K A .

Emléki, akiről már egyszer irtam valahol, egy napon megtudta, hogy egyik leánya, Estella nevű, aki a Bakonyban, egy kis falucskában nevelkedett anyjánál, tizenhat esztendősen lett és apjával megismerkedni óhajt.

Emléki romantikus ember volt, egy régi szép korból maradt Budapesten, borzas köcsögkalapjában és fodros ingével. A halántéka fehér volt, mint decemberben a hegyoldal, és arca, homloka, régi szenvedélyes szeme hűvös és friss, mint a vén hid cölöpei alatt vágott lék a hegyi patakon, ahová alkonyattal vízmerítés céljából járnak az asszonyok. Olvasás közben fekete csonttal kerített üveget tett a szemére, s arcának kifejezése szinte megszentült, elborongott, mintha sohasem hazudott volna egyetlen nőnek sem életében. Különösen tiszta fehérneműt, régimódi kabátot hordott; a füle mellett keményen hátrafésülte haját, mint Festetich Tassiló, és vékony aranygombos sétatálcájára sohasem támaszkodott teste súlyával. A kabátjára néha rezedavirágot tűzött és arra gondolt, hogy végül

nőért fog meghalni... tavaszi hajnalon, midőn Szent Teréz tornyában megkondulnak a harangok és a nagymező-utcai mulatóhelyekről a táncosnők és énekesnők a hajnali misére sietnek az átvirrasztott éjszaka után. Egykor sok idejét fecsérelte el e nők között; volt lovag és volt bőkezű vendég. Olykor, ha rosszul ment sora, hajnalban a virág-árusasszony kosarát vitte szerelme után; sorsa for-

... és az énekesnők ráérnek egy halott látogatására ...

dulásával az éjjeli ékszerésztől gyűrűket vásárolt a virágáros leányoknak. Ugyanezért azt gondolta, hogy hajnalban hal meg, midőn az ének és a zene már elpihent és az énekesnők ráérnek egy halott látogatására.

Később komoly ember lett Emléki, virzsina szivarját otthon szivta el hónapos szobácskájában, és a füstbe bámulva orosz regényhős módjára végiggondolt életén. S ekkor az jutott eszébe, hogy

falura megy meghalni, a vadvünek különös jó illata van az elhagyott temetőkben. A kutnál piros lábu leány dalol és a patakban ingeket mosnak a menyecskék. Alkonyodik, a téli köd összekeveredik a falusi kémények füstjével és a halál, mint egy nagycsizmás vén paraszt, bandukol a fagyos, sáros országuton... Nyomban elindult tehát, midőn tudomására jutott, hogy Estella elérte tizenhatodik életévét. Valamikor kétesztendő korában látta a gyermeket a bécsi pályaudvaron. Halottarcu, fehér bőrű alvó gyermek volt Estella az anyja karjában, piros pettyes ruhácska volt rajta, mint a katicabogár szárnya.

...Estve volt, mikor a faluba megérkezett. A Bakony zugását már félórája hallotta, amint a személyvonat egy-egy kis állomáson pihenőt tartott. Valamikor utazott már erre, — a katicabogár anyjához — francia illatszerrel dörzsölte akkor az arcát, kezitükörben haját igazította, a keztyűjét sokszor felhuzta... A hölgy az állomás végén várta, mantillkában, barnás, harmatos őz-szemét ijedten rászögezte, és félcipőjén a csokor, mint egy kis kutya figyelő fülei. Most ugyanazon a helyen Estella állott.

— Az anyácskám beteges és az estve hűvös — mondta Estella, midőn férfiasan megrázta apja kezét.

Emléki bizonyos mélabúval közeledett régen látott leányához. (Francia regényekben olvasott már ilyesmit.) A homlokát akarta megcsókolni Estellának, de később a kezét vonta az ajkához. Csontos, hosszúujju keze volt a leánynak, mint egy apáca-fejedelemasszonynak, aki örökké figyelmeztetőleg

emeli fel az ujját. »Tőlem való«, gondolta búskomolyan Emléki. Hisz az asszonynak kis, gömbölyű, madárfészek-tenyerű keze volt. Nagy, szenvedélyes barna szeme mintha örökösen meglepetést ígérne. Az orrán néhány falusi szeplőcske, mint a nyárfaleveleken a ragya. A száját csókra, imádságra és sirásra teremtette a természet, nem pedig a céltalan beszélgetésre. A haja barna és két szárba fonva; a homlokán némi merengés, álmodozás és szomorúság, mint a gyermekek homlokán, akik az apa távollétében nőnek fel.

A harászkendője alól egy régebbi fényképet vett elő, — amelyen Emléki magyar ruhában állt a fotografus csöve elé, — lopva összehasonlította az apjával.

Az erdőszélen vezetett utjuk, egy keskeny ösvényen. Emléki karonfogta a lányát:

— És nem félsz a Bakonytól, hogy mindig zúg?

— Mi itt falun semmitől sem félünk. A kísértetet ismerjük, a bagolyhuhogást megszoktuk, a kéményben lakó öklöndöző öregembert kipörköljük őszi időben, mielőtt a fűtést elkezdenők. Csupán a vadmacskákat nem szeretem.

Egyszerűen, nyugodtan beszélt Estella, mintha tizenhat év óta ezidőtájt mindig az apjával sétált volna az erdei ösvényen. A füle mellett egy hajszál mint egy hosszú vadfü lengett. A kendőjének — vagy a nyakának — almaillata volt, mint télen a kamaráknak. — Hegyesorru, magassarku cipőjében hosszukat lépett; a cipő orra lépésenként úgy tűnt elő a fodros fekete szoknya alól, mintha egyetlen szót sem akarna veszíteni a társalgásból.

— Tehát a vadmacskák — folytatta Emléki. — Én még sohasem láttam vadmacskát.

— Valamivel nagyobb, mint a házi macska. A feje és a füle kifejtett, a szeme félelmetes és úgy tud sirni, mint egy gyermek. Látszólag céltalanul futkosnak ki és be a faodukba, holdas éjszakákon, de ha a vándorlegény megáll, a vállára ugranak. Minden éjszaka egy vadmacska ül az ablak elé, a korhadtt ecetfára. Zöld szemével egész éjszaka az ágyamba néz. Miután sem én, sem anyám fegyverrel nem tudunk bánni . . . Ezért kérettünk.

— A vadmacska — sóhajtott még mindig regényesen Emléki. — Ha nem tévedek, az anyádat fiatal korában vadmacskának neveztem, mert gyakran összekarmolt. Vagy talán más volt?

Estella erősen az apja karjába kapaszkodott.

— Nem tudom, hogy szeret-e engem? — szólalt meg és nagy, fénylő, harmatos szemével, gyermekes bánattal az apjára nézett. — Ám ha egy kicsit szeret, megszabadít a vadmacskától. Nem alszom és arra gondolok, hogy Mátyás király vadászkastélya mellett, az erdőben van egy feneketlen kút.

Emléki megsimogatta a homlokát, mintha a multat hesegetné el magától. Elkomolyodott.

— Van fegyver a háznál?

— Egy régi katonapuska és mindig töltve.

A házhoz értek, amely olyan volt, mint husz esztendő előtt. A falusi házak nem igen változtatják külsejüket egy-két emberöltő alatt. A kis ajtó ismerősen nyikorgott, mint egy megvénült atyafi, a szomorúfüz ága a földig ért és a kémény félrebillentette a fejét, mint a karosszékben az

öreg emberek. Ő fekete ruhában volt, mint mindig, hosszú füzőben és kis kendőt tartott a kezében, mint azon az olajfestményen, amelyet lánykorában festett róla egy vándorpiktor. A szeme körül pókhálók, mint egy régi ablakon, amelyet nem nyit ki senki. Az arcán a nyugalom, a gond és az emlékezés, mint három jóbarátok üldögélnek őszi délután a dércsipte lugasban. A hangja csendes, mint az őszi szélben az erkélyen kopogó eperfa hangja.

*

Éjjel Emléki a leánya ágya mellett ült. Estella a kis párnákat szerette és furfangos szalagokat fűzött beléjük. A paplan sárga selymére hétágu korona volt pirossal himezve; imádságos könyv, viaszgyertya az éji szekrényen. A pohárban a víz hidegen csillogott.

— Hol van a vadmacska? — kérdezte Emléki, aki már huzamosabb ideje ült egy foxterier-lábu fotelben és a térdén egy régi Werndl-féle katona-fegyvert tartott.

— Legyen nyugodt, apám. Hisz még éjfél sincs. Anyámmal néha reggelig elbeszélgetünk e helyen. Tudja, miről beszélgetünk?

— A vadmacskáról — mondta szórakozottan Emléki, miután a leánya kezét megsimogatta.

— Korántsem. Magáról beszélgettünk.

Emléki lehajtotta fejét.

— Alig hihető.

Estella erősen fogta az apja kezét.

— Mindent tudok önről, apám. Tudom, hogy

fiatal korában a nők nem hagyták rendes, becsületes életet élhetni. Nyugtalanították, csalogatták, mindenfélét hazudtak önnek. Egybe nagyon szerelmes volt, s ezért évekig ivott, bánkódott, elhagyott városrészekben lehajtott fővel csavargott, a hidakról hosszan a vízbe pillantott. Esténként mintha mindig láttuk volna önt, amint kibontott köpenyegben, szemére húzott kalappal megy a házak fala mellett Pesten. A szemében csalódás, bánat. Ó, hogy szerettük volna ilyenkor megfogni a kezét, haza hozni. Szép nő volt?

— A legszebb, de már elfelejtettem.

— Nos, én majd beszélek magának róla, ha beköszöntenek a téli napok és az erdőn hó főd mindent. Csak a mi kályhánkban piroslik egy parázs, mint az emlékezet.

Emléki a sarokba állította a fegyvert. Megnézte az óráját.

— Éjfél.

— Még nincs éjfél. Ha elhalogatunk, halljuk a falusi toronyban a harang kongását. Mindig tizenegyet ver...

— Sokat szenvedtem. Nőktől. Élettől. Önmagamtól.

Estella felült az ágyban.

— Adja ide a kezét és igérje meg, hogy ezentúl becsületes ember lesz.

Emléki elnevette magát.

— Remélem, nem találta ki az anyád, hogy tömlőcben is ültem?

— Mindig szerettük magát, mint egy tékozló fiút. Tudtuk, hogy egyszer visszatér. Maradjon ná-

lunk, velünk. Igérem, hogy anyám csendes lesz... És egyszer majd férjhez ad engem.

— Megpróbáljuk... Itt minden a régi, mint fiatal koromban. Sokat néztem innen az alkonyt, az ablakból. De a vadmacskát nem látom.

— Ön a vadmacska, apám. Maga ült holdas éjjeleken az ablakom előtt és engem nézett. Igaz, hogy nézett, rám gondolt, szeretett? Hisz mindig magáról beszélgettünk.

Emléki megsodorta a bajuszát, bár ez nem volt szokása, rezignáltan nevetett, megsimogatta Estella haját.

— Vadmacska vagyok — dörmögte. — Télire leöljük a malacot, akit este az udvaron láttam.

FEHÉR HOLLÓ A TORNYPON.

Az álmok, e drága szélhámosok a falusi téli estéket épen úgy szeretik látogatni, mint a városi vizitszobák kályháinak pirosuló vasajtáját, amelyre nagybajuszu kutyákat és szőlőfürtöket alkotott a vasöntő. Az álmok mindig vámmentesen, szabadon közlekedtek az országban, a kocsi, amely őket ide-oda szállította, orgonavirágos keréken gurult. Utközben, a keresztutaknál vén mezei csőszök állongtak a holdfényben a rozstábla szélén és hosszú botjaikkal mutatták az utat, merre vegye útját az álom-kocsi, amelyen minden feltalálható volt, mint egy nagy panorámában. Faragott diófadeszka, amelyből rendes, meggondolt emberek a koporsójukat rendelik, — a férfiak álmai rózsaszínű, puderes skatulyákhoz hasonlatos szekrénykéik őrizték a nők álmait. Az elhagyott torony lakói, a baglyok fáradhatatlanul vitték a hintót, faluban, városban kidobtak egyet drága ajándékaik közül a hintó utasai, — özvegy Morvainé egy nyárvégi éjszakán illatszeres üvegecskét talált az ablakában a hervatag virágcserepek között, az üvegre virágkosár volt

rajzolva és nefelejts-koszoru, mint a szivekre a régi fametszeteken. Amint a dugót kihuzta a palack nyakából, mindenféle bolondos illatokkal telt meg a háza.

Holott ez a bizonyos Morvainé azon özvegy aszszonyságok közé tartozott, akiket szeretnek a férfiak a haláluk utáni időre elképzelni. Mindig fekete ruhában járt és a régi városka barna házai között,

... e drága szélhámosok ...

amelyek olyanformán voltak egymás mellé és egymásra halmozva, mint a dominó-kövek, gyászfátyola ellengett a visszhangos utcán, hogy az emberek a halottas-szoba viaszgyertyáinak füstjét ismét érezték és a távolban a zenekar a halotti-marsot játszotta. Ah, mikor magas ablakából kipillantott a piac hiábavalóságaira és a kémények a háztetőn szinte féloldalra dőltek, mint a történelmi regényekben! Az esőcsatorna bubánatosan morgott, mint egy öregember, akinek a nők kiadták az utat és

köd lakott a régi erkélyen, mintha régen elhalt polgárnők térnének vissza alkonyattal, hogy Morvainét özvegységében mulattassák másvilági pletykáikkal. Természetesen, madarat tartott nagy kalitkában, amely oly komor és sötét volt, mint egy középkori templom és halkán tett-vett a házában, mint az ifju csermely él a vén fatönkök alatt. »Morvainé mosakodik«, — mondták a régi városban és a világoskék toronyból az öreg harangozó az ablakra lapulva leste, hogyan megy végig Morvainé a szobáján, néha nem is gyászfátyolban. A szomszédban egy önkéntes tűzoltó mindenféle lyukakat furt a falba, mint vidéki fogadóban szokás és kísértetiesen kopogott a kamara falán, a padláson egy reménytelen udvarló. Stölcze, az egyházfi, mázsás ember létere hajmeresztő bátorsággal kúszott fel a villámhárítón, hogy az özvegnyitott ablakán bepillant-hasson. A részeges postamester éjjelenként mindig kurjantott az ablak alatt. Künn, a dombon, a temetőben Morvai, az egykori takács olyan nyugodtan nyújtózkodott, mint azok az öreg polgárok, akik tőkéjük után élnek. Szép, rendes, megközelíthetetlen özvegyet hagyott hátra. Az önkéntes tűzoltó örült módjára járta a háztetőt.

Bizonyos vándormuzsikus érkezett a városba, hívták Idem-nek és különös dalokat énekelt a Postnál, vagy a város végén a Sülthalnál, ahová a parasztok térnek be egy ital borra, valamint a verekedők tanyáznak. Idem ravaszkas járásu, csendes mosolygásu, se fiatal, se vén emberke volt, a madártollas kalapja alatt fürkészőleg járt a szeme, mint azoké az embereké, akik városról-városra hajtanak

az apostolok lován és szeretnének megélni az emberek könnyelműségéből. Körülbelül az első pillantásra meg tudja állapítani, hogy kinek hány tallér foglal helyet a zsebében és a bánatosokhoz, szerelmesekhez száz tolvajkulcsot hordott karikára fűzve.

A Post-ban akkoriban egy néhány reménytelen agglegény üldögélt, aki Morvainé szerelmét hazudta estéről-estére. Hogy mit mondott a kíváncs

... távolban a zenekar a halotti marsot játszotta ...

özvegy és csókja, mint meleg eső... Hogy mint térdepelt és esküdött. És a térde, a karja, a hangja. Olykor éjfél volt, míg telehazudták egymás fejét az agglegények. Aztán meghiúsultan ballagtak el az ablak előtt, hol a fehér függöny oly mozdulatlanul feküdt, mint a szemfödél.

Idem természetesen megbarátkozott az agglegényekkel, »gróf urnak« szolította a legidősebbet, a patikáriust »lovagnak« nevezte és az adópénztárosnak kezét csókolt.

— Lengyelföldön is így szokás — mondta, mikor térdreborult éjjél felé a társaság előtt.

Estefelé mindig türelmetlenül várták az agglegények Idemet, különös dalaival, furcsa kis hegedűjével és szolgai alázatosságával.

— Hazudni kellene valamit a hölgynek, — vélekedett egy napon Idem, midőn a patikus és a pénztáros kardpárbajt vívtak a Post tánctermeiben és utána béke-lakomát tartottak.

Az agglegények busan lehorgasztották a fejüket.

— Mi nem tudunk hazudni — mondta a legöregebb.

Idem, aki már a párbaj rendezésénél is megmutatta életrevalóságát, végrendeletet íratott a mérkőzőkkel és a tánctermet gyantával hintette fel, le-sütötte a szemét és szerényen mormogta:

— Ha a nemes urak talán csekélységemet megbíznák... Néhány kitünő, nőknek való hazugságot hallottam Varsóban, mikor az ottani udvari színház karnagya voltam.

A Postban összenéztek az urak és gondolkozás ürügye alatt fenéig kihajtották a talpas poharakat. Idem odavetőleg mondta a savanyuvizes üvegnek:

— Vannak bizonyos szerelmi bájitalok. Régente minden nőt megittattak varázsszerrel, mert akkoriban makacskodtak a dámák.

Stölcze, az egyházfi sötéten dörögte:

— A tűzoltót kellene eltenni láb alól.

— Rákerül a sor — felelte sokatmondó szemhunyorítással Idem. — Egy tűszúrás és a tűzoltó halott.

Másnap ünnepi diszbe öltözött két agglegény és Idemet az özvegyhez bemutatóra vitték. Morvainé szokás szerint imádkozott és sokáig vonakodott Idemet észrevenni. A vándormuzsikus szerénysége és alázatossága végre győzedelmeskedett az asszonyi gőgön, és engedélyt kapott, hogy ebédre a háznál maradhasson.

Az agglegények kezüket dörzsölgették, midőn az özvegy házát elhagyták.

— Az ördögös fickó majd elbánik vele — mondták egymásnak.

Idem ezután már csak rövid időre jelent meg a Post-nál, hogy néhány hátralévő dalát az agglegényeknek elénekelje. Az itallal mérsékelten bánt és a térdreborulást csaknem elfelejtette. Az agglegények ezen felháborodtak és a vándormuzsikust kiűzték a városból.

Már télre hajlott, az utakat magas hó borította, mint az emlékezet könnyei a sirok virágait, a fák lecsüngesztett gallyai, mint elhullajtott hajszálak a szélben. Idem a keresztutnál egy kápolna tövében keresett éjjeli szállást. A hegedűjét az állához szorította és enyhébbé próbálta varázsolni az estét.

— Vajjon megfogannak hazugságaim? — gondolta elrévedezve, mint a kártyás visszagondol az átdőzsölt éjszakára.

Mielőtt az éj leszállott volna, Idem a csillagok állását figyelte.

— Most képzelem magát királynőnek az özvegy — vélekedett a vándorzenész, miután tegnap ez időtájt így hazudta neki.

Midőn a hold kibújt a régi város háztetői mögül,

mint szökésben lévő rab, Idem a kápolna lépcsőjére hajtotta a fejét.

— Most az jut eszébe, hogy a szerelem minden a világon, — szerelem nélkül egy lyukas pénzt nem ér az élet. Sirni, szeretni, valakire erősen rágondolni, a szívvvel húzni, mint a mágnes és órák-hosszáig csókolózni. Kertekben sétálni, dalokat hallgatni messziről és a hársfa leveleit megolvasni a boldogságtól... Megbolondulni az öleléstől és soha ki nem józanodni! Neveket adni az élettelen tárgyaknak. A kötőtűket elkeresztelni és a ruhásszekrényt Stölcze bácsinak nevezni. És jó szagát érezni a kéznek, a hajnak, a nyaknak és a lehelletnek. Vajjon tudja-e még a leckét a hölgy?

A távolban száncsörgés hallatszott, az özvegy-asszony hajtott a vándormuzsikus után.

A muzsikus az út közepére állott.

— Gyere vissza, Idem, — mondta az asszony, — még azt szeretném tőled hallani, hogy milyen illata van reggel az álomnak?

— Gyöngyvirág — felelt Idem és felkapaszkodott a szánra. — Lengyel királynék várkertjében termett gyöngyvirág-illata van a reggeli álomnak, aranyharang szól a misére és a bástyáról kék folyókat látni, fehér holló üldögél a toronytetőn és ezüst tollait hullatja.

Az özvegy elgondolkozott.

— Furcsa, ezt sohasem mondta nekem senki.

S Z E R A F I N .

Mint a pók, a régi mesterember szövi a fonalat magányos, koraőszi alkonyaton, elhagyott kertiházak, egykor derűs lugasok zúgában, ahová legfeljebb sirni jár az emlékezet, Nagybotos Viola egyedül csavargott a bátyasétányon és legkedvesebb gondolata az volt, hogy vallást alapít a nők ellen, vagy ligát, megvédelmezésére a szegény férfiaknak. Egyszerre három kedvese hagyta el.

Az új egyesület tagjai kutyabőrből való szíjjat viselnek jelvényül a gomblyukban, hol egykor ne-felejts vagy gyöngyvirág illatozott, amilyen épen a hölgy színe volt... Néhány gyilkosság is tervbe volt véve, éjjel a Dunán, csónakázás közben bőrsákba varrják a nőt és a folyam medrébe leeresztik, hogy sohase kerüljön napfényre a tett. Máskor elhagyott városvégi házakba hurcoltatnak el bizonyos nők, korbácsot kapnak meztelen testükre és a kertben ölnyi mélységű sirt ás az egylet sekrestyébe.

Három fejfa álldogál egymás mellett, három női név a fejfákon és az éjfélt itt mozgalmas lesz,

midőn a halott nők, Nagybotos egykori kedvesei felébrednek és egymás hajába ragadnak.

— Szegénykék! — sóhajtott fel Nagybotos a bátyasétányon, mert mindegyik nőről tudott valamely megható, szentimentális vonást, ami a kivégzéstől megmentse hölgyeit. Az egyiknek például a járása töntörgő, gyermekes lépései, másiknak mélabús fejtartása, harmadiknak komoly, mélyen zengő hangja, mint a bánat muzsikája, úgy ellágyította Nagybotost, hogy még a csalást is megbocsátotta

Néhány gyilkosság is tervbe volt véve . . .

nekik. Egyiket mindig úgy látta, hogy omnibusz után fut és mily ügyetlen volt szegényke. A másikat magányos szobában képzelte, ahol tenyerébe ejtett állal üldögélt és maga elé mereng, mint az özvegyasszony a temetőben. A harmadikat folyton panaszosan, bánatosan hallotta szólani.

— Jaj, — mondta magában Nagybotos, és az egyesület sekrestyése hivatalos dolog hiányában tétlenül lődörgött a budai korcsmákban, egyetlen kivégzés sem fordult elő a vallásalapítás óta.

A sekrestyés régebben betegápoló volt egy elmebajos fiatalember mellett, akinek a pirománia volt

egyik betegsége. Borkovics, egy elzüllött színész esténként azzal mulattatta betegét, hogy tüzet rakott az ágy alá. Egyszer Borkovics elkésett a korcs-mában, az elmebajos egyedül rakott tüzet az ágy alatt és segítség híján szénné égett. Később egy alkoholista földbirtokos mellett végezte az ápolási teendőket. Minden nap holtra itta magát, hogy a beteg az alkoholtól megriadjon. Egyszer azonban lumpolt Borkovics és színjózanon került a beteg elé. Szerelmes volt, nem birt az ital vele. A földbirtokos visszaesett betegségébe és nemsokára meggyuladt benne a pálinka. A színésznek tehát mind-egy volt, hogy miféle foglalkozással tölti el szabad óráit. Miután szerette az elmebetegeket, Nagybotost magában csöndes örülnék nyilvánította és elfoglalta új állását. Fizetése volt és kosztja egy asszonyságnál, bizonyos Markovicsnénál, aki azelőtt, régente Nagybotos kedvese volt és miután visszavonult a leánykereskedelemtől, egy kápolna közelében, ecet-fás udvaron, régi házban lakott Budán, ahol a falakba szentéletű szerzetesek és meggyilkolt kereskedők voltak temetve. S az új liga hive lett, miután a német ujságban rossz híreket olvasott a nők mozgalmáról.

— Thaisz rendőrkapitány alatt bezzeg eltoloncolták volna az ilyen nőket a városból. Még szavazni is akarnak! — méltatlankodott az asszonyság, aki úgy gyűlölte a szerelmet és a nőket, mint öreg nyugdíjas tanítók az iskolát.

Borkovics — Nagybotos pártfogása folytán — a budai házban ebédelt és a zsebe tele volt levelekkel, amelyeket nem létező, előkelő személyek nevé-

ben önmagához intézett. Nagyon szeretett leveleket írni önmagához, amelyekben kedves Péternek szólitotta magát, holott Mihálynak hívták. Az asszonyságnak ünnepélyesen felolvasta a leveleket, aztán sorszámot írt a levél sarkára, mint egy irodafőnök.

— Az »öreg« örülni fog a váci püspök áldásának! — mondta egy napon, midőn ismét levelet hamisított, »Öreg«-nek Nagybotost nevezvén. És hivatali költségre előleget vett az asszonyságtól.

— Csak himezze a zászlót, mama, — mondta búcsúzásnál, — nemsokára megtartjuk a zászlószentelést.

Egy őszi napon, mikor már a külföldi előkelőségek is bejelentették hozzájárulásukat az új ligához, Borkovics aggodalmas arccal dugta gallérjába az asztalkendőt a budai asszonyságnál.

— Az »öreg«-nél nincs valami rendben, — mondta, miközben a levest kanalazta. — Szerafint a budai korzóra csalta és órákig üldögéltek egy padon.

A komoly asszonyság, aki Nagybotos kedveseit húsz esztendő óta számontartotta, leste, leleplezte, úton-útfélen gyalázta és névtelen levelekkel üldözte, Szerafint épen úgy ismerte, mint a többi hölgyet. Szerafin a visszatérő nők közé tartozott, aki három esztendőnkint felbukkant Nagybotos életében, két-három hónapig halálra kinozta a férfit üldözésével és féltékenységgel, aztán valami ürügy alatt összeveszett és eltűnt. Nagybotos egy darabig kétségbeesetten kutatta a nő nyomait, aztán fogadalmat tett a tabáni templomban, hogy most már örök időre befejezte Szerafinnal való ismeretségét. Ilyen időkenben jó szolgálatot tett a budai asszonyság, akinek

ölébe lehetett hajtani a meggyötört főt és hallgatni a szép, hosszadalmas meséket hűtlen nőkről és a nemezisről, amely őket utólérte.

Csak nagynehezen tudott megfelelő kalapot találni a budai asszony a régi dobozaiban, mert már évek óta nem járt el a házból. Aztán karonragadta Borkovicsot és megindult a Töröksánc-utcából.

— A várban szoktak délután sétálni, — mondta a sekrestyés.

Valóban ott járt Nagybotos egy nőalak mellett, mint a himgalamb libeg a templompárkányon.

— Azelőtt vörös volt a cudar, — mondta a budai asszony. — Vajjon mit csinált, hogy lefogyott?

Távolról lesték az andalgó párt. A hölgy álmodozva lépkedett és mélán oldalra hajtotta fejét, mintha először sétálna a várban délután. Nagybotos életre-halálra hazudott, hogy szinte megnőtt a füle. Aztán megállottak és hosszasan nézték az alatt elterülő városrészeket.

— Ez szerelem, — mondta a kapu alatt, leshegyén a budai asszonyság. Borkovics fütyörészve nézegette vadonatúj lábbelijét, mint aki már úgylis megunta hivatalát és tüzet rak az ágy alá.

A hölgy vállá a férfi vállához ért, aztán titkon találkoztak a kezek. Ismét elindultak halkán, boldogan, önfeledten, mintha körül a régi templomokban a közelgő koronázásra diszitenék az oltárokat.

— Van magának törvényes felesége, Borkovics? — kérdezte Markovicsné.

A sekrestyés vállat vont.

— Ahogy vesszük...

Az egykori okos asszonyság elpirult.

— Kár, mert magához férjhezmentem volna. A színész Nagybotos után mutatott töredezett pálcájával:

— Nem hiszem, hogy beleegyezne az öreg. Féltékeny, ördögien féltékeny...

*

— Ó, Szerafin, mióta maga elhagyott, mintha sóttalan volna minden eledelem és fanyar a borom.

... hogyan lehetne bemászni egy ablakon ...

A barna asszony a vállát a férfi melléhez nyomta.

— Majd megitatlak, majd megetetlek.

Markovicsné ekkor már a szerelmesek háta mögött állt. Felemelte az esernyőjét és néhányszor végighúzott Szerafinon, mint a polgárnők szoktak elbánni vetélytársnőikkel.

— Nyomorult, — mondta. — Ez a szerelem? A hűség? Jöjjön, titkár úr.

Ódivatu kalapjában, kopott köpenyegében, amelyre büszke volt, mint egykor a báli belépőjére, nyugodtan elsétált a színész úr karján.

Szerafin erre természetesen örökre elhagyta Nagybotost és a nők elleni liga ezután nemsokára megalkult Budán, az Arany Béká-hoz címzett vendéglőben, ahol az egyesületek szokták céhládáikat tartani. Borkovics néhány öregurat szedett össze, akiket társaskocsin, amilyeneken a temetésre szokás járni, szállított a helyszínére. De Nagybotos, az egyesület alapítója már akkoriban egy fa alatt üldögélt egy felvidéki városkában és azt számítgatta, hogyan lehetne bemászni egy ablakon.

VADLÚD KISASSZONY.

Vadludak szálltak a Duna felett éjszaka és a kiáltásuk a magosból a földre hallatszott, mintha vándorlelkek utaznának Budapest mellett és egymástól a város nevezetességeit tudakolnák. Megkérdezik, hogy mit csinál Péter és Pál; — emlékeznek a nyári hajóra és a sötét hidra, amelyről épen akkor vetette magát valaki a Dunába, midőn zenélve közelgett a fehér hajó... Gi-gá, hangzik az éjben a kóbor madarak kiáltása, őszi éjszaka hervadt csöndje reszket a fehér függönyös ablak előtt, amely a magosban világít: egy asszony olvassa a régi szerelmes leveleit. Vagy talán szerelem van ott, remegve búvik férfia ölébe a kedves és sóhajtván hanyatlik le a feje; epedés, vágy, csóknak csacska remegése, mézédés szavak bugyborékolnak és tajtékzanak az áradatban, szerelem őszi éjszakán, midőn a háztető felett magosan a vadludak kiáltanak?

Egy erkélyen ajtó nyilott és az éjben, mint egy hófehér álom, asszony alakja mutatkozott.

A vadludakat leső lovag, bizonyos Pankotai, aki

szokásos éjjeli csavargását végezte és azt szeretne volna megtudni, hogy mi történt a lefüggönyözött ablakok mögött, megdobbanó szívvél figyelt fel az éji jelenségre. Mindig így képzelte, ezt tervezte, emigy ábrándozta hevenyében, hogy egy éjszakán majd megnyílik egy ablak és fehér kéz virágot ejt lába elé, mint a régi Párisban a céltalanul kóborló

Don Gunárosz hetyke sarkantyúpengése hallatszik a padlón . . .

muskétás elé, vagy Madridban a csukott erkélyek és vasrácsos ablakok városában . . . Talán a régi Pesten is előfordult, hogy nem mindig tudtak aludni a nők, a hold merőlegesen állott a váci-utca felett és álomtalan szemek a keskeny ablaknál Vörösmartyt várják, amint éjfélkor a Csigából hazafelé ballag, vagy Don Gunárosz hetyke sarkantyúpengése hallatszik a padlón. Egy régi pesti regény szerint nem egyszer szállott le a magasból fehér

lepke módjára egy levélke, — hajdanában keveset aludtak és sokat unatkoztak Pesten az asszonyok. De most már mindenki alszik. Évek óta elhagytak az erkélyek, Pankotai a nyolcvanas évek óta nem látott hölgyet merengeni éjszaka, magos ablakánál, vagy a sárkányfejes erkélyre dőlve, tenyérbe hajtott állal a holdba bámulni. Pedig csak azért hordott fodros inget és amulettet a nyakában, hogy egyszer, megint, regényeset mondhasson egy hölgynek, akivel véletlenül megismerkedik.

A dunaparti utca elhagyott volt, távolban gurult egy kocsi, mint lassan szunnyadó lelkiismeret, a fehér ruhás hölgy az első emeleten állott, Pankotai érthető hangon jóestét mondott és kiegyenesedett a homályban.

— Egy boldogtalan férfi esedezik, ajándékozza meg nagyságod egy szóval.

A dáma természetesen nem felelt. Bizonyára csodálkozott a vakmerőségen, hogy korunkban, a bérházak városában, éjjel hangosan beszél valaki az ablak alatt. Talán a regények jutottak eszébe, amelyekben hasonló dolgokról olvasott.

Pankotai levette kalapját és megismételte kérését:

— Egyetlen szót, asszonyom és megmenti egy halálra ítélt férfi életét. Szeretem önt.

A meglepő hazugság majdnem mindig célt talál a nőknél; a hölgy a hajából fehér virágot vett ki és ajándékozó, nagylelkű mozdulattal az első emeletről az utcára eresztette a virágot. Majd visszavonult és az ajtó lassú zörrenéssel bezárult mögötte. Pankotai a sarki lámpás alatt sokáig szagolgatta, nézegette a virágot. Narancsvirág volt és Pankotai

képzelete száz és száz lehetőséget fűzött az ajándékhoz. Lehetséges, hogy az éji dáma menyasszony volt este és éjjel férjével összetűzött, szülei házához visszamenekült és az éjben elgondolkozott. Vagy unatkozó asszony, aki a maga kedvére, cico-mázására éjjel a tükör előtt felölti menyasszonyi ruháját és így várja a kisértetek óráját, midőn férje visszatér a temetőből ... Vagy talán gazdag öregúr kedvese a hölgy és az öregurnak kedvtelése a menyasszonyi ruha, az ebédlőben harmatos ezüst-vedrek narancsvirággal vannak koszoruzva ...

Pankotai (mint az utolsó ábrándozó ember a városban) nem nyugodott meg a találgatásoknál, következő éjszakán oly biztonsággal foglalta el helyét az erkély alatt, mintha évek óta ez volna a posztja, ahonnan reménytelenül szeret egy fehér függönyt.

Az őszi éjszakában ismét kiáltottak a vadludak a Duna felett, amelynek kétfelé haladó vizét útmutató gyanánt követik. Gi-gá, hangzott a rejtelmes nagy madarak kiáltása, akik életük nagy részét vándorlással töltik, jönnek és mennek, északról délre, mintha az volna létjük célja, hogy a magasban járó szeleket megismerjék, vizek folyásában gyönyörködjenek és a lehulló csillag-port felszedjék tollaik közé és elvigyék más tájakra, ahol a többi csillagok ragyognak, a déliek, vagy az északiak ... Pankotai a magasból hangzó kiáltozásra a kalapjával kezdett integetni.

— Hallgassatok, ne zavarjátok álmát a legdrágábbnak ...

De már nyilott az erkélyajtó, a hölgy felébredt

és kilépett fehér ruhájában. A szürke égboltozat felé fordította arcát és Pankotai úgy látta, hogy kitarja két karját.

— Itt vagyok ismét, hogy álma fölött virrasszak, — jelentkezett Pankotai az utcáról. — Ismét szerencsétlen vagyok, mert egy napig nem láthattam. Kérem, ne hagyjon el...

A dáma mozdulatlanul állott a magosban. Pankotai érezte, hogy valamely gyöngéd simogatás éri az arcát, mint egy másvilágról küldött csók. Egy fodros, pelyhes tollacska hullott le a magasból, vadlúd gyöngye tolla és az ajtó halkán becsukódott az erkélyen.

Pankotai a vadlúdtollal a kezében hosszú ideig ácsorgott a sarki lámpás alatt. Vajjon a hölgy küldeménye ez, vagy a vándormadaraké? A tollat levéltáskájába zárta és elgondolkozva, lehajtott fejjel bandukolt hazafelé. Otthon — egy szegény kis házban, amilyenben a makksdisznó lakhatik — gyeritya mellett leveleket irt, amelyeket reggelre összehéptet. Mit írhatna a dunaparti hölgynek, hogy az elhiggye szavait? Hiszen még az arcát sem látta, a nevét sem tudja, csupán azért volt szerelmes, mert egy nő őszi éjszakán fehér ruhában kilép az erkélyre... »Ha szoknyakergető volnék, gondolta magában, holnap délután vizitet tennék a házba, hamis névjegyet beküldenék és megkérném a hölgy kezét...« »Ha kalandor volnék, folytatta gondolatait, narancsvirágokat küldenék neki minden nap; megtudnám a kalaposnéja címét és a legszebb kalapokat vitetném lakására...« »Ha hamisjátékos volnék, pénzért megfogadnám a legügyesebb ügy-

védet Pesten és megbiznám ügyem lebonyolításával.«
A tollat és a virágot a párnája alá rejtette és olyanokat álmodott, hogy szivdobogva ugrott ki reggel az ágyból.

Még néhány éjszakát töltött Pankotai az ismeretlen nő erkélye alatt. A fehérruhás álom mindig megjelent, amikor az éjféli vadludak gágogása felhangzott a Margithid környékén. Megállott az er-

... egy szegény kis házban, amelyben a makkdiszó lakhatik ...

kélyen és vágyakozva a magasba nézett, mintha atyja vagy vőlegénye utazna a ludakkal az éjszakában. Amíg hallhatta a vadludak rejtelmes, víziós hangját a magasságból, az erkélyen állott és karját kitérte. Mintha elvarázsolt vadlúd lett volna egy budapesti bérház első emeletén és a madarak vándorlása idején a szíve szakad meg, hogy nem utazhatik dél felé testvéreivel. El a közelgő őszi köd, sirdogáló fellegek, kulcslyukon bebujkáló nedves szelek, a kályha előtt töltött szomorú estvék, kor-

mos délelőttök elől, midőn a Dunán a hajók úgy tülkölnék, mint eltévedt kísértetek, akik éjszaka nem tudtak hazatalálni. El a fügefás, narancsvirágos délre, ahol kékek a tengerek, és az afrikai partokon fehér lótoszok úsznak a hajó elé... És egy szalagdarab, egy fátyolfoszlány, egy leheletnyi csipke mindig lerepült a magasból Pankotaihoz, aki éjszakánként együtt várta vele a vándorló vadludakat.

De egy éjszakán többé nem hangzott fel a vadmadarak nyers kiáltása a Duna fölött.

Sokáig álldogáltak: Pankotai a dunaparti utcán, a fehér ruhás nő az erkélyen... és már elszomorodtak mindketten a várakozásban, midőn nagy messziségből, szinte a másvilágról, felhangzott egyetlen kiáltása a búcsúzó madárnak. Az utolsó vadlúd repült el Budapest fölött. Most már visszavonhatatlanul itt van a szomorú ősz.

Pankotai lábához egy papírszelet hullott. Vékony, lehelet-betük mondták:

— Isten vele.

Az erkélyajtó nem nyílott ki éjszaka és Pankotai is mind ritkábban foglalta el céltalan helyét az utcán.

Hónapok multán, midőn lecsillapodott a szenvedélye, szomorúsága, a házba ment tudakozódni, anélkül, hogy a hangja remegett volna: megtudta, hogy az erkély mögött egy mellbeteg kisasszony lakott, aki nem mehetett a világháború miatt Egyiptomba és azóta a temetőben nyugszik.

S E T É T K E .

Búcsu volt, nyáron, viaszgyertyaszagu éjszakán, sohasem látott koldusok énekeltek az országúton, akik a búcsu kedvéért öltöznek rongyokba, falusi asszonyok és leányok aludtak a domboldalban, a barát-templom környékén, mint földrelapult, fehér-virágos bokrok az esőben, különös illat szállt fel az alvó nők sokaságából, mintha az álmoknak parfümje volna, egyik-másik asszony nyitott szemmel üldögélt a széleken, virrasztó falusi nő módjára félszemmel is tudott aludni, pedig hajnal óta jöttek, gyalog, mezitláb a zarándokhelyre. A sötétből egy úrféle jött elő, — a korcsmában ivott eddig, ahol cigányok muzsikáltak, — éjfélre járt az idő, a fákon túl, a mezőkön és a vasúti töltésen a hold kis szamarait hajtotta előre, — az úrféle az ébren lévő parasztasszony mellé telepedett a fűre és városi szokás szerint megdicsérte az asszony szépségét.

— Maga miért jött búcsura? — kérdezte az úrféle. — Tán megölte az urát, vagy a gyerekét?

A falusi asszonymnak égő fekete szeme volt, de

az most aludt, csak setéten villant, mint éjjel a tó hulláma. Gondolkozott, hogy feleljen-e? Az úrféle borosnak látszott és egy ezüstforintost csúsztatott az asszony kezébe:

— Adok még többet is. Velem bizalommal beszélhet. Én is búcsura jöttem. Azt mondják, csodátévő hely ez. Ha a legvénebb barát feloldoz bűneim alól, minden jóra fordul.

Az asszony a ruhájába rejtette a forintot.

— Az a barát, akit az úr gondol, tavaly meghalt. Elszólitotta őt a Mária. A mennyek országában is szükség van a jó gyóntatópapra. Az öregnek bizony nem lehetett hazudni. Olyan hangja volt, mint az éles kés. »Igazat mondj, lányom!« kiáltotta és mindenki elmondta legtitkosabb cselekedetét. Bár még élne az öreg!

— Hát most hogyan megy a bűnbocsánat? — firtatta az úrféle. — Ha már idejöttem, szeretnék megtisztulni a malaszt fürdőjében.

— Nagy bűne van? — kérdezte a falusi asszony és elgondolkozva az ajkára tette a kezét.

Az úrféle papírszivart keresett elő a mellényéből és gyufánál meggyújtotta. A gyújtó lángja megvilágította barna kis bajuszát, egyenes orrát, fiatalos arcát; a szeme kissé hályogos volt, mint aki többet ivott a kelleténél. A füsttel együtt borszag jött a szájából.

— Van már maga negyven esztendő?

— Még nem egészen, de tudok kártyát vetni, hideglelést gyógyítani. A lányoknak én vagyok az orvosa. Sokat tudnék beszélni, de a hallgatás a kenyerem. Pedig úrisorból vagyok. Az apám tanító

volt, de még karonülő koromban meggyulladt benne a pálinka. Azt tanácsolnám az úrnak irántam való jóságáért, hogy ne igyon pálinkát. A parasztnak hiába beszélek. Hát most már mondja el, hogy mit keres e szent helyen?

Az úrféle sóhajtott, megcsóválta a fejét.

— Nem elég öreg maga, lelkem, hogy nekem tanácsot tudna adni. Egy vén énekes koldust szeretnék megkérdezni, a legvénebbet, aki már bejárta az összes búcsujáró helyeket, aludt a templomokban, mikor a sekrestyés bezárta az ajtót és a képekről leszállottak a szent emberek és szent asszonyok és a vén koldus kihallgatta beszélgetésüket. Mert van ám olyan öreg koldus — különösen a vak —, aki már három országot is bejárt és mindenre figyelt, ami körülötte történik.

Az asszony megnyálazta a szája szélét és a sötétben figyelmesen, merően nézett a beszélgető arcára.

— Ugyan micsoda bűne lehet magának? Még fiatalnak látszik, a hangjának nincsen odva, mert a foga megvan. Mit akar azokkal a részeges, vén koldusokkal, akik, ha dolguk nincsen, az útszéli korcsmák körül henteregne. Jobban tudom én, hogy magának mi baja van. Megverte valaki szemmel, vagy szájjal. Vagy a hajából étetette. Urak csak akkor járnak búcsura, ha a halott feleségük, vagy az eleven, valóságos kedvesük nem hagyja megnyugodni. Ugy-e rossz álma szokott lenni? Lidérces álma szokott lenni?

Az úrféle még egy forintost csúsztatott az asszony kezébe.

— Hát már csak elmondom magának, hogy ezen a helyen, ezen a búcsujáró napon, éjszaka itt kószáltam az asszonyok, leányok körül — két év előtt. A vasúti töltés felett akkor is holdsugár járt és az ég alján rongyolódó felhőkben azok a kis fehér gyermekek hemperegtek, akikért itt imádkoznak a magtalan asszonyok. Egy mátraalji faluból való volt a templomi zászló, amelynek vezetése alatt a búcsusok idejöttek. Oldalvást gyékényes kocsik állottak, meg porlepett régi hintók, amelyeken az úrinépek jöttek, éberlaszting cipős, fehérharisnyás, kövér falusi asszonyok szállдостak le a magas kocsikról, fehér kendővel befödött kosarakat helyeztek a fűre, a nyári szél kibontotta a hajukat és zöld üvegben a bort a földbe ásták. Kolbász, cipó, meg rozmaring szaga volt a dombnak az ó kolostor mögött, amelynek sötét ablakában a barátok már korán eloltották a világosságot, mert hajnalban kezdődik a gyónás. Néhány kimustrált, öreg férfiember szivta pipáját az útszéli csárda szőlőlevelei alatt. Estve volt és a dombon úgy égtek a gyertyácskák, mint az ég csillagaival kacérkodó falusi lányok szemei. Vadászni jártam akkor ezen a tájon, fiatal és egészséges voltam, még azt hittem, hogy minden nő hajának más illata van és olyan női szemet kerestem, amely majd jól, mélyen belém tekint egyszer. Vajjon milyen lesz ez a szem, a száj és a hangja milyen? Csakugyan szőlőfürtök a nők, akikről mindenkinek szabad csipni egy szemet? Egyiknek másforma a válla, mint a másiknak?

A kocsiktól egy kisasszony elindult és az erdőszélen a csodatévő-fa alatt letérdepelt.

Falusi kisasszony volt, fehér ruhában és fehér cipőben, a derekán sárga öv selyemből, amelyen a gavallérok keze szokott helyet foglalni a táncban. A haja is sárga volt, mint a búza és úgy világított a setétben, mint a felvidéki falvak végén az örökmécses a szent kápolnájában. Vajjon miért imádkozott? A háta mögött megcsókoltam, az arcát csendesen visszafordította és félelem nélkül nézett a szemembe. Mondtam, hogy eltévedt herceg vagyok, feleséget keresek ezen a vidéken és még sok mindent hazudtam, amint az erdei úton sétálgatunk. Ő nem félt, a keze nem remegett az enyémben. »Hogy hívnak?« »Setétke« — felelt. »Furcsa« — mondtam. »Mert szőke vagyok« — mondta egyszerűen.

Semmi kifogásom nem lehetett ellene. Minden szavamat elhitte, hálásan mosolygott bókjaimra, kérésemre megcsókolta a homlokom, majd a szájam.

— Honnan jöttél te, földreszállott angyal? — kérdeztem és derekát átöleltem.

— Setétke vagyok. A setétben majd akkor is eszedbe jutok, ha már többé nem látsz.

A nyakának olyan szaga volt, mint reggel az eperfa levelének, a kezének az érintése, mint a fülemüle fészkének puhasága, a szájának lehelete nyár orgonabokrai között érezhető, ahová csókolózni járnak a gyermekek. Kis keble volt, mint az álombeli párna, amelyen álmodunk nőkről, királyságokról, elmúlt fiatal korunkról, öreg korunk sárga aranyairól, amelyeket tudatlan leánykák kezébe csúsztatunk majd és a méhesről, hol a szundikáló agg feje körül fiatal menyecskék felhúzott ruhával táncolnak.

— Legalább lesz mit meggyónni a barátnak — mondta egyszerűen, természetesen, romlottság, vagy szomorúság nélkül. És miután megígérte, hogy örökké szeretni fog, soha el nem felejt s esztendőnként eljön a búcsura, a szent helyre, hogy reám gondoljon, midőn a hold sárga szamarait hajtja a folyó felé az alvó mezőkön — elváltunk. Még egyszer megnéztem a kezét, a nyakát, a szemét és kértem, ismételje nevét, hogy el ne felejtsem.

— Setétke vagyok, akit csak éjjel, estve látnak a férfiak és máskor soha észre nem vesznek. Csak nézz a holdba és nyomban eszedbe jutok. Csak hajtsd le a fejed, mikor egyedül vagy és azt fogod hinni, hogy friss sarjuval megrakott szekér megy ablakod alatt, rozmaring szaga lesz a pipád füstjének és a falevelek között bujkáló kis madár különös zörejét hallod.

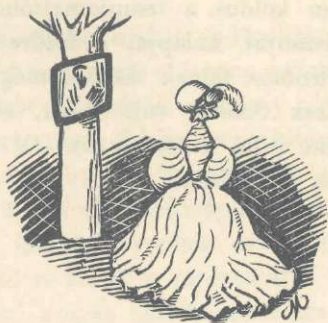
Hát én Setétkét keresem, jó asszony. Tudna nekem tanácsot adni, hogyan találhatnám meg őt a búcsusok között?

A jó asszony kinyújtotta a tenyerét, mire az ezüst csörgött, így beszélt:

— Minden úrféle bolond. Az apámról hallottam, hogy a postáskisasszony régi cipőjét tartogatta az iskolai fiókjában. Maga meg egy nevet hallott, amit nem tud elfelejteni: Setétke! Sok Setétke van a búcsukon, mert a lányok nem gondolkoznak az eszükkel. Amikor a nap a torony felett áll, rugós kanca viszi a kocsit. De estére, hold feljöttével az útszéli fák elkezdik mondani hazugságait. Az elhagyott hidak alatt kidugják lábukat az öngyilkosok a folyóból és nevetve hempereg az or-

szágút melletti réten a menyasszony. Hogy az én istenem bocsásson meg nekik. Setétke lesz minden lányból, hajnal előtt, gyónás előtt. A csizmadia is azért alszik a ház előtt a padkán, hogy legalább az ablakokra vigyázzon. A kertek alá úgysem lát emberi szem. Hát Setétkének hívták a galambomat?

A jó asszony elment, mint egy lomha árnyék, Setétkét megkeresni. Óvatosan lépegetett az alvók között.

... a csodatévő fánál buzgón imádkozott ...

A hold ezalatt elhajtotta szamarait a virágos mezőkről és a fekete tücsök elkezdte nótáját. Az eperfák és nyárfák közül leereszkedett egy-egy bujdosó árnyék, megzörrentve a leveleket, mintha éji sétára indulna egy halk kísértet. Az alvó búcsusok felett az álmok és viaszgyertyák illata szálldosott. Egy előrelátó lábatlan vén koldus béka módjára kúszott előre az országúton a templomajtó közelébe. A porban girbe-gurba irás maradt csúszó teste

után, mint egy élettörténet, amelyet senki sem fog elolvasni s reggelre eltapossák a nyomokat.

— Setétke ott imádkozik a csodatévő fánál —
suttogta a visszatérő asszony. A két szememmel
láttam. Vakuljak meg, ha nem igaz. Urikisasszony,
fehér cipője van. Szőke a haja és a nyaka, mint
a galambé. Istenemre mondom, szerencséje van az
úrnak.

A vadász talpra állott és boldogan elindult a
csodatévő fa irányába, az erdőszélre.

A lábatlan koldus a templomajtóhoz ért, elő-
készítette olvasóját, kalapját a földre helyezte és
fejét a salétromos falnak döntve, még szunyókált
hajnalig. Csak Setétke volt ébren, aki éjjelente
eszébe szokott jutni a férfiaknak. És a csodatévő
fánál buzgón imádkozott.

ESZTERFI ESZTER.

A tornyon nappal csókák üldögéltek, de estvére, midőn a hold megjelent a torony mögött, a rovátkák és különös cifraságok a torony oldalán láthatók lettek, erre ment fel az öregasszonyok lelke az égbe, a torony környéke megélénkült, szagos hársfák alatt, a templom falába épített kripták között, kőkeresztek, kongó sirvermek és régen elfelejtett halottak sirkövei fölött a városka ifjú népe szórakozott. A régi polgár halottaiban lapos kő alá temetkezett, amint ezt a királyoktól és püspököktől tanulta, hogy minél több láb — a koldusoké, a nyomorékoké, a gyilkosoké és bukott nőszemélyeké is — tapodjon felette a templom környékén is. S a legbüszkébb polgár volt valamikor a városban, aki csak nevének kezdőbetűit és halála esztendőjének számát vésette a kőbe. A hársfák a régi kékfestők és vászonkereskedők csontjaiból jószagu virágot szívtak tavaszkor, pajkos diákok a behorpadt veremből kigördítettek egy megsárgult koponyát és a mogorva csontot illetlenül taszigálták sarkukkal. Kőbe vésett angyalok és nagyszakállu zarándokok

térdepeltek máshol a falba épített kripta falán s ahol szabad volt a márvány: verset, vagy üzenetet firkantott a diák a kedvesének. A szentek mezíten lábánál régi tavaszi esték dátumai voltak feljegyezve.

Nappal zárva voltak a kapuk és az ablakok a városban. A sötét kapuboltozatok alól soha sem hallatszott az életnek jele. A függönyök le voltak

... és bukott nőszemélyeké ...

eresztve a vasrostélyok mögött, mintha különös álomba merült volna a város. Még a házfalak meszelését is észrevétlenül végezték el tavasszal a szolgák. Néha meghajlott vállu, öreg polgár barangolt az utcán és ha megnyílt egy kapu, oly hűvöség áramlott a félhomályból, hogy az embernek elment a kedve az élettől. Mit csináltak napközben a házakban? Senki sem tudja. A legtöbb idős polgár már életében megvette a maga és háznépe koporsóját s a lakatlan emeleti szobában felállí-

tották az ijesztő szekrényeket. Bizonyosan a halotti ruhákat varrogatták a nők. A keskeny utca magosságában, egy sötét kapubolt felett volt egy fehér-függönyü ablak, ahol látni lehetett Eszterfi Eszter bodros barna haját. De csak egyetlen helyről, egy kőszentnek az öléből, amely nem messzire, egy utcasarkon mogorván meghúzódott. Egy szakállas, bajuszos diák, bizonyos Idem — a szerzetesek latin neveket adtak a tanulóknak — a kőszentre kapaszkodva, órák hosszáig türelmesen leste a gyöngéd hajfodroknak a megjelenését és eltűnését a fehér függöny mögött. Nagy tévedés, hogy csak a szőke nők lehetnek gyöngéd lengésűek, áttetszők, üvegfestmények, vagy fel-felszállongó füstkarikák. A barna nőcske, ha megfelelő az alakja és ábrándos a fejtartása, a homlokát előreszegezi, a tekintete nyugodt és sem jobbra, sem balra nem kacsalit: csaknem oly gyengéd magatartású lehet, mint a szőke angyalok, akiket testvérének, vagy leányának képzeli a férfi. Eszterfi kisasszony azon éjszakan született, midőn a lengyel királyok régi templomát kivilágítják, nagy hó szakad a hegyekről és ájtatos emberek mennek a sötét városkából a fénylő templomajtó felé. A kis leány az éjféli misén, az oltár lépcsőjén született, amely oltár felett a názáretbeli Mária fiatal zsidóleányként jelent meg a vándorpiktor ködös képzelmében. Hal-kan, szemérmesen állong Mária a képen és sötét-kék haja van, mint a felhő színe.

Estve megnyiltak a kapuk az elátkozott nappal után és a fiatal leányok karonfogózva a templom környékén megjelentek. Mintha valami régi ba-

bonás felfogás engedélyezte volna a különös esti órát a városkában. Tán valamikor egy öreg herceg rendelkezett így, aki esténként szemlét tartott a nők felett, mikor még öreg hercegek voltak. A hold mereven állott a torony mögött, mintha arra várakozna, hogy valaki előszólítja, adja elő mondanivalóját, a sirokon kongtak a lépések és lámpással kezében nyitott be a torony ajtaján a harangozó. Eszterfi Eszter ilyenkor fogadta a szakállas diák köszönését a hársfák alatt, ahol könnyű kendőben a vállán megjelent, mintha csak véletlenül járna errefelé. A barátnője, egy nevető arcú lengyel kisasszony, aki ellenállhatatlanul kacagott azon is, hogy szerda van, erősen kapaszkodott Eszter karjába, midőn Idem észrevétlenül hozzája csatlakozott.

Bizonyára nem tudnám leírni, hogy miről beszélgettek mindig, — csak a szerelemről nem, mert arról nem szokás öreg tornyok, útszélen heverő koponyák társaságában. Vagy talán mindig arról beszélgettek, csak a lengyel kisasszony nem értette, hogy folyton kacagott?

— Mivel töltötte a napot? — kérdé rajongva a diák.

— Megboldogult nagyszüleimért imádkoztam, — felelte komolyan Eszterfi Eszter.

A lengyel kisasszony úgy kacagott, hogy a könnyei csorogtak. (A közvélemény szerint egykor fekete kövér asszony leend e hölgyből, aki verni fogja az urát és sohasem kacag, csak idegen férfiak élcein.)

Egy estve Eszter a vállán keresztül a holdba

nézett és barátnője nagy mulatságára a következőket mondta:

— A jósnő azt mondta anyámnak, — mikor még a világon sem voltam, — hogy ebben az esztendőben elveszit engem. Hires jósnő volt, messzi földről gyalog és tengelyen látogatták őt az emberek. A lublói esperesnek is jósolt és régi tűzvészeket előre tudott. Tizenöt esztendős koromban meghalok, szólt a jósnő.

Idem a bajuszát csavargatta:

— Eljövök magához, mikor meghalt. Együtt töltjük az első éjszakát.

— Az emeleti szobában fognak ravatalra tenni, égszinkék koporsóban és atlasz félcipő lesz a lábamon. Stolniczkyné fog felettem virrasztani, de éjfélre elalszik a mézes-pálinkától. Akkor jöjjön, Idem. S megcsókolhat, amire oly régen kér.

— Eljövök.

— Már mindent elintéztünk az anyámmal, aki gyermekkorom óta csak könnybeborult szemmel nézett mindig reám. Miért sirsz, szegény? — kérdeztem mindig. — De ő nem felelt, csak a csodatévő templomokba hordott, varázsvizekben füröszött. Az apám, a megboldogult rossz ember volt s ezért kell meghalnom fiatalon. A halotti ruhámat kezdtük varrni ez esztendőben és most már tudom, miért sirt mindig az anyám.

Idem levette a kalapját, de még csak húsz esztendő volt és semmi különösebb jelentőséget nem tulajdonított a meghalásnak. A kolostor, ahol nevelkedett, telve volt halott szerzetesekkel, akik a falba, a folyosóba, a pádimentumba, az udvar vén

fenyőfái alá temették magukat és csontkezüket kidugták a vakolat alól.

— Vajjon az égbe jut a lelkem, ahogyan a valóságban tanultuk? — kérdezte Eszterfi Eszter.

Idem bólintgatott.

— Annak nagyon örülök, hogy szép halotti ruhám lesz, — folytatta Eszter elmerengve. — A gyertyákat is megvettük tavaly. Egy nagy gyertyát vettünk, amilyen húsvétkor ég a viaszbárány felett a barátoknál. És atlaszcipőcskémén szalag, amilyenben a lányok az első bálba mennek. Tehát jöjjön el, Idem és nézze meg.

Néhány nap múlva a lengyel kisasszony egyedül sétált tavaszi estén a torony körül. Idem egy régi Lubomirskinek a sarkantyús hadicsizmáját ásogatta a gyepen, a nevetős kisasszony szája széle mákos volt az imént fogyasztott süteménytől.

— Eszterke délután meghalt, — mondta és fekete szeme alattomos jókedvvel tapadt a deákra.

Idem abbanhagyta a csizma-ásást és a tenyerébe támasztotta az állát.

*

A hold és a magánosságban, emberektől távol éldegélő kémények és cseréptetők között, amelyeket a padlásablakból mindig azzal a gondolattal vizsgáltam, vajjon nem hagyta itt nyomát valamely szellem, kísértet, amely éjszaka utazott a város felett és a tető ormán megpihent, Idem mezitláb leereszkedett az ablakon, amelyet csak a függöny védelmezett.

A koporsó valóban a szoba közepén állott és Eszterfi kisasszony összefont kézzel szunnyadt.

A sarokban hangosan horkolt a virrasztó aszszonyság, és mintha a horkolás és a gyertyalángok között valamely összefüggés volna, a lángok néha hosszúra nyúltak, majd megrebbentek, mintha a magosban egy jéghideg kezét találtak volna.

Idem nem félt a halottól. Ilyennek képzelte, ilyennek várta. Koszorucskába kötött haját többször elképzelte és Eszterfi kisasszony néhányszor

... a terjedelmes karnagy a sörös-csizmát rejtegeti ...

már előre lehuntya a szemét, milyen lesz halottai-ban. (»A huncutkát vajjon kisüti-e Stolniczkyné?« — kérdezgette a lengyel kisasszony.)

A bolthajtásos szobában a falon megállították a kakukos-órát. Háromnegyed négyre halt meg Eszter, látta a diák.

A koporsó még a pádimentumon feküdt, a kecske-lábak, amelyekre a ravatalt helyezték, a sarokban állongtak, viaszgyertya szagu terítő és láncos füstölő elkészítve. Idem leguggolt a koporsó mellé

és az ujjával megpróbálta a leány szívét kitapogatni. Csöndes hiveség áramlott az ujjába. Megsimogatta az állát, amelyet fehér kendővel kötöttek fel és az átlátszó kezéből csöndesen, vigyázatosan kivonta a rózsafűzért s az inge alá dugta.

— Nini, az atlasz-cipőcske — mormogta Idem és jól esett neki, hogy igazat mondott a kisasszony. Valóban a cipő talpa még nem érintette a földet. Hófehér volt az, mint a szalag, amely bokán felül volt a fehér harisnyás lábra kötve. És széles, fehér, apró kék virágokkal behintett szoknyája, mint a lengyel dámáké, akik nyaranta a város határában a fürdőhelyen táncolnak, míg a terjedelmes kar-nagy a sörös-csizmát rejtegeti a szék alatt s minden nap eljártssa Ördög Róbertből a nyitányt.

A barna leányfőcske nyugodtan, öntudatosan feküdt a kis párnán, mintha tudta volna a halott, hogy Idem térdepel a koporsó mellett és azon gondolkodik, hogy megcsókolja-e a leányt? Majd mást határozott. Gyöngéden derékon ölelte Eszterfi kisasszonyt, kiemelte a koporsóból és a halottat karjaiban tartva, néhányszor végigsétált a szobán.

— Menyasszonyom — mormogta komolyan, meggyőződéssel. — Most megmondhatom neked, hogy nagyon szerettelek, hogy majd megbolondultam érted és szándékomban volt, hogy egyszer elragadlak, átviszlek a határon és beállok valamely vándorszintársulathoz, mert tehetségem van a színészethez. Mondd, elhiszed, hogy szeretlek? Kit öljek meg érted? Leugorjak az ablakból az öles mélységbe? Vagy a folyóba, ahol örvénylik az ár?

A karjaiban fel és alá hordta a leánykát, míg

a horkolás megállott a sarokban és valaki »Jézus-Máriát« kiáltott. Az asszonyvisításra Idem a koporsóba fektette Eszterfi kisasszonyt és kiugrott az ablakon. Sántikálva, nyögve ment tovább a sikátorban.

S ezért másnap különböző akadályok merültek fel a halott Eszterfi kisasszony eltemetése körül. A mákos-szájú lengyel kisasszonynak eljárt a szája. Idemet börtönbe zárták és Esztert csak harmadnap, püspöki engedelemmel temették el a régi temetőbe, de rossz hírű leányként emlegették még öreg korukban is a lakosok.

A KALANDOS ÖREGŰR.

— Elkövetkezik az idő, midőn csodálkozunk azon, hogy egykor mily bolondok, boldogok voltunk, hogy szeretni tudtunk, hogy kedvünk volt az élethez... Ah, hisz az a legcsodálatosabb, hogy élünk! Midőn már minden elmúltott mellőlünk, ami egykor kelle-
mes, drága, tüneményes volt. Elmúlt a szerelem, az ifjúság, a túlcsapongó fantázia és a mély, egyen-
letes álom. Más ize van a kenyérnek és a tengeri ráknak. A fölkelő nap más gondolatokat ébreszt bennünk, mint tiz esztendővel ezelőtt. A ritkuló fák mögött egy más hold leskelődik. A kocsi zör-
gésében, midőn utazunk, többé nem jönnek velünk a tarka árnyak, a jókedvű útitársak, a nótázó vándorlegény, az öreg, jólelkű fogadás, idegen városok friss, tiszteletreméltó asszonyai és hegyoldalban fel-
tünevező tiszta, kis régi városok, amelyekről egykor azt gondoltuk, hogy itt volna jó életünket tölteni. Ah, hová lett szivünkben a láthatatlan kis hegedűs, aki fáradhatatlanul vont a maga nótáját?... Vala-
hol elveszítettük őt, mint farsangi dáridóból haza felé kocogó vén kontrás elhagyja hangszerét a haj-

nali ködben. A muzsikást egy percre — vagy egy esztendőre — kivettük kabátunk alól, figyelmesen egy sarokba elhelyeztük, miután megintettük, hogy csöndesen viselkedjék, ne zavarja az alvó asszony álmát. Az asszonyi álom, a hazugság, a bűbáj, a kacérság színes lepkéje felé boldogan emeltük homlokunkat. Ide szállj, szép pillangó, a szememre, az eszemre, a lelkemre, az emlékezetemre ... Jöjj

... vén kontrás elhagyja hangszerét ...

asszonyhazugság, drága tünemény, aranyat vérző napszállati felhő, kábult zeneszáma amorettes muzsikáló-órának, sárga selyemfüggönyökön átszűrődő hajnalcsillag sugára, boldogan epedett öngyilkos-halál és virággal beültetett, női könnyel öntözött, regényes, magányos sirhalom az erdőszélen ... Jöjj, élet-tudatlanság, vak boldogság és mélyen szunnyadó lelkiismeret: bűnös szerelem. A lepke zizegve leereszkedett, mialatt a kis hegedűst a sarokból el-emelte valaki. Néha fantasztikus éjszakákon még

hallatszott nagyon messziről a hegedűszó, elhagyott, néma kertekben, magánosan álló házakban, olykor a föld alatt, behorpadt sirokban huzatta valaki a halhatatlan nótát. Aztán mindig messzebbre vitték a hegedűt, az elhagyott házak mögött hiába leskelődtünk, hogy az örömpiros ablak felnyíljon s odabentről kiszálljon néhány taktus a régi zenéből a hideg éjbe, az eltemetett szerető sirja elnémult... S mind ritkábban jön velünk szembe az úton egy-egy arc, amelynek vonásaiban hasonlatosságot találhatunk a régmúlt archoz, szemében fényt, amely egykor megigézett és lépésében zenét, amelyet a kis karnagy hajnali álmához játszadozott. Nemde, csodálatos, hogy élünk?

E hosszú beszédet egyedül mondta, vagy gondolta egy őszülő úr egy padon a Császárfürdő udvarában, miközben déli zenét játszott a bosnyák zenekar a fehér asztalok között, a kis pavillonban és a nagy fák összehajladoztak a felszélben. Már szeptember volt s reggelenként a Dunáról jövő friss fuvalom halott gyermekeket talált a zöld levelek között, akik bizonyára álmukban haltak meg az éjszaka. A vidéki urak és asszonyságok, akik a nyarat itt töltötték, hazafelé készülődtek és mindig hosszabb pillantást vetettek az ódon, piros szőnyeges fogadóra, a cukrászboltra és a salétromos falakra. Ah, mily gyönyörű hely volt ez nyáron, midőn a régi fürdő a szóvalan katolikus papokkal és öreg inasokkal a zúgó, sistergő Budapest közepében úgy helyezkedett el, mint egy hatvanas évekbeli emlény a nagyanyánk szalónasztalán, parasztbánatos tekintetű Arany várja az ó-pirosba kötött

könyv felnyitását a selyempapiros mögött, szomorúság Tompa a virágokról irt regét és ojtott drága érzést a kis kertjükben kertészkedő papleányok szívébe: e régi padokon, a nagy fák alatt őket olvasták a kisasszonyok. A bosnyák zenekar éppen egy Chopin-mazurt játszott.

A sétányon hosszú köpenyeges hölgyalak közelgett, kalapja, cipője és fátyola, bő, virágos szoknya és kis legyezője, a költeményes könyvecske, amit kezében tartott: — valamely régen olvasott regény lapjaiból lép elő. Szerelmes Iván, — a deres úr neve, — szalonkabátjában felállott, jobbkezelével leemelte vadászkalapját és a szívéhez érintette kezét. Nevetni lehetett volna e jeleneten, ha az időtől és szenvedésektől megviselt arcon, a szögletekbe futó ráncokon és a jóságos, tiszta életet feltételező, bánatos tekinteten — amilyen azoknak a férfiaknak a tekintete, akik legelső fiatalságukban reménytelenül és örökéletre beleszerettek valamely hölgybe, — nevetni lehetne.

— Iván! — kiáltott fel fátyola alatt, szinte megcsukló, anyáskodó hangon a hervatag nő, mintha egy régi szindarabot játszana újra, nyugalomba vonult drámai színésznő, aki megveti az új divat hazugságait. — Iván, mi lett magából?

— Asszonyom, bocsásson meg, hogy merészeltem életjelt adni — annyi esztendő után... Előrehaladt korom, betegségem és az alkalom, hogy ismét a fővárosban lehetek, csupán a Duna választ el egymástól, régi emlékek esti látogatása e helyen, ahol egykor önnel oly boldog voltam, e régi fák, amelyek alatt sétáltunk, a kert, ahol a vándorma-

darak szállását néztük egyszer ősszel és ön arról beszélt egy alkonyattal, hogy kedves írója, Fáy András, akinek azóta minden munkáját megszereztem: ez volt az oka, hogy merészeltem levelet írni, mielőtt elhagynám a fővárost, hogy soha többé ide vissza ne térjek.

— Ön, Iván, emlékezett az én csacskaságaimra?

— kérdezte meglepetten a delnő.

— Nem csacskaságok voltak azok, hanem felejtethetlen, drága percek, amelyekkel engem örökre lekötölezett.

— Kedves, — felelt bizonyos meghatottsággal az asszony. — Sajnos, ön fehér holló a férfiak között, Iván. Régen nem divat már olyan kedves szavakat mondani a hölgyeknek, mint amilyeneket ön mond. A régi gavallérok valóban mások voltak, mint a maiak.

— Egy régebbi kor gyermeke vagyok, asszonyom és életmódom, csöndes falusi remeteségem, hosszú, magányos estéim hozzájárultak, hogy megmaradjak olyannak, amilyen fiatalkoromban voltam a császárfürdői platánok alatt. Szent és szegény poéták voltak a barátaim... Ha emlékszik, magam is hozzáfogtam egy hosszú költői beszélybe, az akkor divatos Anyégin nyomán, mint Reviczky elkezdte volt írni a Szeptembert, amely, sajnos, csak töredékeiben maradt meg. Gáspár Imre volt a barátom és Benedek Aladár hetilapjában a rejtvény-rovatot szerkesztettem. Szentséges, szép ifjúság. Balázs Sándort szivünkkel és elménkkel egyformán imádtuk.

— Ah, emlékszem e régi táncosokra, akiket kegyed egykor a császárfürdői bálakon nekem bemu-

tatott. Erdélyi Gyula hetyke pestmegyei csárdása felejthetetlen. Vajjon élnek még ők és szoktak-e táncolni? — kérdezte a hölgy és sűrű fátyolát megigazitotta arcán.

— Emlékszik a képre, asszonyom, amelyet Barabás festett? A lobogóhaju költőre, aki kis lugasban térdepel és hölgye ölébe hajtja fejét? Emlékszik a magyaros szabásu ruházatokra, a csizmára és a költő kezében a papiroslapra, amelyről Petőfi »Szeptember végén« című versének első sora volt olvasható? Ez olajnyomat népszerű volt, sűrűn megtalálható volt a honleányok szalonjaiban. Nos, ilyen térdeplő költők voltunk mi mindannyian abban az időben, midőn szívesen vette nagyságod, ha esténként ablakai alatt sétáltam.

A delnő hirtelen felkacagott:

— Bolondság, — kiáltotta, — de most már ugy-e bevallhatom, hogy nem egyedül volt, kedves Szerelmes Iván, aki az ablakaim alatt sétált...

Az idős férfiú meglepetten, zavarodottan mosolygott:

— Miért mondja ezt, asszonyom?

— Hisz már öregek vagyunk mind a ketten, Iván. Nem szabad komolyan venni azt, ami elmúlt. Szép volt, drága, gyönyörű tündérálom volt az ifjúság. De elmúlt, mint egy mámorító farsangi táncestély a régi redutban, vagy egy különös, emlékezetes operai előadás a régi Nemzetiben, mikor Erkelről, vagy Donizettitől játszottak. A páholyom háttérében valaki megcsókolta a meztelen nyakam. Talán ön...

— Én nem bátorzkodtam, — felelt Iván.

— Nos, mindegy. Még sipládások jártak Pesten a belvárosi udvarokba és ebéd után, a pamlagon könnyü álomba ringatott a féllábu katona verkli-zése. Kiről álmodtam? Már elfelejtettem. De ön-ről is. Lóvasút járt át a budai hegyek közé és a hosszú zöld kocsikon nyitva voltak az ablakok. Furcsa, hogy csaknem minden barátja a városmajor erdőbe hívott találkozóra, mint akár kegyed, jó Iván. Talán elárult?

— Asszonyom.

— Később sokan elárultak. Hisz színésznő voltam, — sóhajtott a delnő. — Nem becsülték meg a jóságomat, odaadásomat, gyöngédségemet. Mily nevetséges volt, hogy a férfiak mindig virágot tűztek ilyenkor gomblyukukba! Mindegyik szenvedett, sirt, esküdött, Istenem! Már legtöbbször előre tudtam, hogy e mondatot hogyan kezdik. És csak arra vigyáztam, hogy idő előtt ne jussanak az üdvhöz.

— Sajátságos, — mormogta Iván és fázósan begombolta a szalonkabátját.

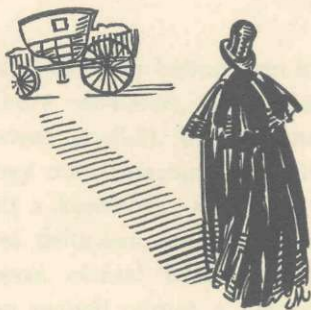
— Nem, — felelt az asszony ellágyulva. — Ön mindig kivétel volt. Önre úgy gondoltam, mint vasárnap délutáni, svábhegyi kirándulásra, midőn váratlanul vihar lepett meg az erdőben, gondoltam az elefántcsont feszületre, amely ágyam felett függ. Ön mindig szeliden, megadással, tétovázás nélkül nézett felém a távolságból. Hosszú évekig, ha szomorú voltam, vagy betegség kerülgetett, irni akartam önnek, jöjjön és vegyen el feleségül. Ma is csodálkozom, hogy nem mentem férjhez önhöz.

— Én is, — mormogta a foga között Iván.

— Talán megbántottam? — kérdezte az asszony és megérintette Iván vállát. — Bocsásson meg. Locsogok, mint fiatal koromban.

Iván hosszabb ideig nézett a földre és öreg arca sajátságosan elszomorodott.

— Miért mondta, hogy mást is szeretett?... Mi, régimódi férfiak olyan balgatag, vén gyerme-

... néma utazó módjára megy . . .

kek vagyunk, hogy azt hisszük, szerelmünkkel örökre boldoggá teszünk egy nőt. Különös, hogy én megesküdtem volna a nagyságod hűségére! Valahogy mindig úgy gondoltam, hogy él valahol egy asszony, mint a régi regényekben, aki mindig reám emlékezik. Elábrándozik a szép napokon, a vissza nem térő perceken, a csókon, a szerelmen, az öngyilkossáig folytatott boldogságon. És az gondoltam magamban, hogy egyszer majd visszatérek és megismételjük a multat, ha másképen nem,

végigolvassuk az aranymetszésű naplót, amelyet tudomásom szerint asszonyom napról-napra irt...

— Azt nem, — felelt ijedten az asszony. — Hisz tudja, hogy szerettem.

A visszhangos udvarban elhangzott a zene, mint az öröm, vagy fájdalom felkap utazókocsijára és bő köpenyegébe burkolózva, néma utazó módjára megy uj tájak felé.

A szentimentális öregúr másnap elutazott a városból.

FÉRFI-MESE.

Fiatalkoromban sokat kóboroltam különböző kis városokban, hová céltalanul, terv nélkül, szinte véletlenül érkeztem, anélkül, hogy számot adni tudnék arról, hogy miért utaztam. A vasúti menetrend elrongyosodott a kezemben; szerettem azokat a városokat, ahová déltájban érkezett a vonat és a pályaháztól hosszú sétával lehetett megközelíteni a várost, frissen csapolt sörnek a szenzációja a sörház környékén, végigbandukolni a korzón és ismeretlen nők szemébe nézni, megállani tavasszal nyitott, virágcserepes ablakok alatt, ahol valaki zongorázik, vagy énekel... De kedveltem az alkonyati órát is, késő délután érkezve kis városokba, midőn furcsa mantillokban, fedetlen fővel, vagy vállra vetett kendőben egymáshoz látogatóba járnak a városka hölgyei, az utcán furcsán kopognak a lépcsők, halk, különös zenéjük női hangok hallatszanak a homályból, a kis boltokból szinte rejtelmesen jön ki a petroleum-lámpások fénye és valahol már javában kugliznak a pénzügyi hivatalnokok. Szerettem ismeretlen kis fogadókban üldögélni, amely

a Vaddisznónak vagy a Fehérlónak volt cimezve, a fogadóssal elbeszélgetni a helybeli dolgokról, meglesni a leereszkedő éjszakát egy régi bástya alól, vagy az elhagyott kis sétatérrel, ahol a közelgő őszi illata lengett a falevelek alatt. És hányszor hallgattam idegen, soha sem látott emberek élettörténetét éjjel a váróteremben, vagy álmatlan útban a vasúti kupéban!

Egyszer egy fiatal férfi mesélte valahol, vala-

... soha sem látott emberek élettörténetét ...

merre, talán egy útszéli fogadóban a következő történetet.

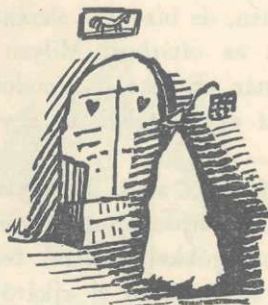
Még húsz esztendő is volt, amikor megismerkedett egy nővel, aki tíz esztendővel idősebb volt nála. Számító, tapasztalt, próbált hölgy volt, aki már egy pár férfiú sirhantját őrizte; se szép, se kedves, se gazdag. Borostyán (igy hívták) örült módjára beleszeretett, amint a tapasztalatlan, jószívű fiatal férfiak beleesnek valamely számító hölgy tenyerébe. A hölgy, miután a városban már eléggé ismerték, férjhez óhajtott menni. Borostyán min-

den követ megmozgatott, futott, szaladgált, könyörgött, amíg az engedély megérkezett, hogy a hölgyet nőül veheti szülei akarata ellenére. A hosszú harcban elfáradt, elfásult Borostyán keserőséget érzett magában, mikor elkövetkezett a nap, hölgyét oltár elé vezetni. Sápadt volt, betegnek érezte magát, ijedten tapogatta kongó zsebeit, — mennyi borra-valót szokás adni a sekrestyésnek, hol ebédelni délben és mit csinálnak holnap? De behunyta a szemét, mert igen jószívű és tapasztalatlan fickó volt, kissé ijedten, de bizonyos elszántsággal követte menyasszonyát az oltárhoz. Milyen számár, mily rettenetes számár vagyok! — gondolta magában a szertartás alatt egyfolytában és egyéb nem jutott eszébe.

Egy hét leforgása alatt Borostyán megismerkedett hitvесе lelki tulajdonaival, boszorkány anyjával, gonosz tulajdonságokkal, amelyek felforralták a vérét, indulatos szó röppent el ajkáról, mire hitvесе anyja segítségével kidobta a házból. Borostyán Félix télikabát, pénz, lelki nyugalom nélkül a havas utcán találta magát. Megfenyegette öklével az ablakokat, aztán elindult céltalanul a világnak, mint a népmesék hősei.

— Nehezen ment eleinte a dolog, — mondta Borostyán — sokszor sirtam dühömben, keserűségben, mikor egyedül voltam. Bujkáltam az emberek elől, kis korcsmákban üldögéltem a város végein és mindig valamely csodára vártam, amely megszabadít kinzó szenvedéseimtől. Nyitott szemmel, világosan láttam, hogy megcsaltak, mint egy vidéki parasztot a régi kerepesi-úti boltosok. És

nem tudtam belenyugodni megcsalásomba. Éjjelenként, midőn a város elcsendesedett, elsétáltam a jól ismert ablakok alatt. A kezem ökölbe volt szorulva, de a szívem mondhatatlanul sajgott. A falhoz ütöttem a fejem. Te ostoba, te bárgyu, te lágy-szívű, te jellemtelen gazember! — mondogattam fogcsikorgatva a havas utcán, ahol gondosan elsimítottam lábam nyomát a hóban, nehogy meglássa

... csavarogtam a külső korcsmákban ...

valaki. Majd megálltam és forró könnyek folytak végig arcomon, tán a szívem kellős közepéből jöttek e könnyek, úgy égettek. Olykor, nagyon messziről megfordult bennem a gondolat, mint egy csillapító orvosság, hogy nem kell végleg kétségbeesni; még mindig nyitva áll előttem egy út, amelyre lépve megszabadulok testileg is fájdalmas gyötrődéseimtől. Igaz, hogy erre az útra csak egyszer lehet menni és visszatérés nincs. Az öngyilkosság gondolata haloványan, szinte egy messziről hangzó ének

ritmusával kelt életre a szivemben. Fáradtan, félálomban foglalkoztam már a módozatokkal is. A folyó... Leugrani egy toronyból... Vasúti sinekre feküdve bevárni az éjjeli vonatot... A pisztoly bizonytalan, de könnyű megoldás. A zsebkendőmet a nyakamra csavarintottam és próbálgattam, hogyan megy az akasztás. Jóféle méreghez nehéz hozzájutni...

Miért, miért? Sokáig nem tudtam, hogy miért akarok meghalni, mint egy ostoba kölyök. A boszúság megcsalatottságom felett, vagy a szégyen horizontalanságom miatt? Tán most derül ki, hogy mennyire szerettem azt a hitvány nőt, hogy már élni sem tudok többé nélküle?

Nem tudom, sohasem tudhatom meg, hogy mi okozta ezt a rettenetes zürzavart bennem. Sokáig, hónapokig tartott ez az állapot. Félőrrülten, lerongyolódva csavarogtam a külső korcsmákban, szakállam nőtt és az arcom oly fehér volt, mint a kisérteté. Csodálkozom, hogy a rendőrök el nem fogtak éjjelenként. Csodálkozom, hogy senki sem jött segítségemre. Igaz, hogy félig-meddig idegen voltam a városban, de én bizonyára nem tudnék oly részvétlen lenni a szerencsétlenek iránt, mint ahogy az emberek cselekedtek velem. Barátom, de még csak ismerősöm sem volt többé. Mintha a hazugszáju nő az egész város lakosságát ellenem uszította volna, mintha valamennyi férfi a városban neki adna igazat, elfordultak, ha megláttak, idővel az éhenhalás veszedelme fenyegetett... Sok év múlva megtudtam, hogy a nő azt hiesztelte el a városban, hogy éjnek idején anyjostól együtt meg-

ölni akartam őket. Ma is csodálkozom, hogy nem akadt egyetlen jóra való férfi a lakosságban, aki azt mondta volna, hogy helyesen cselekszem, ha a gyilkosságot elkövetem. A nyomorban, a szenvedésben, az éhezésben mind világosabban tűnt fel előttem helyzetem. Az a nő férjes állapotú személy akart lenni és nyilván ezért kellett feláldoznom fiatal, ártatlan életemet. A nő sohasem szeretett, bár ezt eleget mondta. És hogy nevetgélnek most a házban, amely egykor a legbarátságosabb, legkedvesebb háznak tűnt fel előttem. Hónapok, vagy évek multak el? Még mindig láttam a meghitt ablakfülkét, hol órákig üldögélt ölemben.

Lókereskedők jöttek a városkába. Nagycsizmájú, hangos, ravasztekintetű férfiak, akik a bugyellárist úgy elrejtették ruházatukban, hogy azt senki fel nem fedezhette. A zsebkést marokra szoritották, amikor kenyeret szeltek és a borbély oly erősen borotválta őket, hogy a vérük kiserkedt. Felfogadtak, magukkal vittek, a határon túl mentünk, lovakat vettünk és lassan-lassan észrevettem magamon, hogy hangosan beszélek, új csizmára vásik a fogam, épen úgy barátkozom a korcsmárosokkal, mintha mindig középük tartoztam volna. Csak a nőszemélyeket nem vettem ölembé, akár mint kedveskedtek is körülöttem.

— Csípd meg, Ferkó! — mondogatták a gazdaim a korcsmárosnékra, szolgálókra mutatva. De a Ferkó csak fanyarul a vállát vonogatta. Nagyon megutáltam a nőket.

A szerencse kedvezett a vásárokon. Magam is meglepődtem, mikor néhány ezer forint gyűlt össze

rövid idő alatt a bugyelárisomban, amelyet most már én is tudtam megfelelő rejtélyeskedéssel gondolni. A bankókat, a zsirosakat aggodó figyelemmel számontartottam, üzleteken törtem a fejem és bizonyos meglepéssel nézegettem a csizmám orrát az útszéli fogadóokban.

A lóvásárnak darab időre vége szakadt, a kereskedők elszéledtek otthonaikba, egyedül maradtam. Hová menjek?

A vonaton jegyet váltottam, mintegy megszokásból, abba a városba, ahol az asszony lakott, mintha várna ott valaki. Megint tél volt, jégcsapok csüngtek le az ereszekről és a toronynak hóbundája volt: csakhogy most jó meleg ruhám volt, csizmám, sapkám, pénzem . . . Ejnye, mit csinál az az asszony, mióta nem láttam? — gondoltam magamban. Az ördög haragszik rá, asszonyra nem lehet haragudni, mondták a kupecsek.

Tükre előtt ült, haját rendezgette, furcsán, kancsalítva rám nevetett.

— Magát vártam, Félix. Remélem, hozott a vásárról valamit.

Az észvesztő mosolygása, a hangja, a válla, a két kis keze talán szebb volt, mint valaha.

— Hoztam magának pénzt — mondtam és szégyenkezve adtam át vagyonkámat, amelyet akkor nagyon keveseltem.

— Köszönöm, — szólt és megsimogatta a fejem. Azóta sem simogatta senki a fejem, mióta ő simogatott.

És néhány boldog hét következett ezután. A városkában gunyosan nevetgéltek a nők, a férfiak,

mikor vele karonfogva megláttak, nem jártunk tehát sehová, otthon ültünk, az ablakmélyedésben.

Mig egy reggel rám förmedt:

— Mért nem viszi már el az ördög? — kérdezte.

— Takarodjon ki a házamból.

Felkeltem, csendesen felöltöztem és lassan készülődtem, hogy valamely rettenetes dolgot fogok mondani, mielőtt az ajtót bezárnám magam után. Aztán nem tudtam semmit sem szólni, csak lehajtott fejjel bandukoltam a városvégi fogadóba, ahol egykor bujdostam. Éjjel újra séták az ablakok alatt, öngyilkossági tervek, elfojtott könnyek a torokban... Szerencsére, egy hét múlva jöttek a lókereskedők és útra keltünk lóvásárlás céljából.

Félix elhallgatott.

A mutatóujjával a kifröccsent borból egy nő nevet mázolt a zöld asztalra, nagy, számjegyhez hasonló betűkkel.

— Most harminckét éves vagyok. Ujra hozzámegyek. Talán tizedszer... Istenem, mi lesz ennek a vége? Különbén a kupecnék között sok a hasonló természetű asszony. Másnak is van baja a feleségével.

Legyintett és elkomorodott.

— Most már egész életemben lovakat fogok venni és eladni. Amig élek, pedig soká élek. Tán öt-száz évig... Mindig lovakat. Nem lehet segíteni rajtam.

A ZÖLDHARISNYÁS NŐ.

Mizenkei huzamosabb ideig abból tengette életét Pesten, hogy öreg hölgyeknek tanácsot adott, kihallgatta apró-cseprő bajaikat, orvost szerzett, apróhirdetést tett közzé cselédváltozás idején, vagy ha a kedvenc kutya elkóborolt a háztól, figyelemmel kísérte a brünni lottót és a sorsjegyek számait noteszébe írta, leveleket írt mesterembereknek, telefonált a gázgyárnak, az órát néha maga is megtudta javítani és legazemberezte a házmestert. Mizenkei akkoriban már féllábbal nyugalomba vonult s mindig a nők körül élösködött, táncosnők után vitte a tánccipőt, színésznők öltözői előtt ólálkodott, a fővárosban még ismeretlen vidéki leányokat pártfogásba vett, megrendelőket szerzett a szabónőknek, öreg főpincérekkel titokban tegeződött, segített eladni a tavalyi fácánt és szemet hunyt, ha vendégségben nagyobb összegű volt a számla. Minden virágáros leányt és zongorást pártfogolt. A fiákeresek messziről köszöntek neki, ha társaságban volt. Nyári éjjel, hajnal felé az Andrássy-úton üldögélt egy padon és a liget mulatóhelyei-

ről hazatérő nőt kikérdezte a mulató férfiakról, elfogyasztott italokról, szerelmeikről, mindent szeretett tudni, ami az éjszakai életre vonatkozott, olykor utonálló módjára, sétatálcával a fiáker lovai elé állott, ha odabent a kocsiban pénzes ismerőst felfedezte. Különösen szerette lesni a rác milliomost, ha kémei hirüladták jelenlétét a fővárosban. Mizenkei ilyenkor teljes biztonsággal nézte meg

... kártyaasztalok körül ólálkodott ...

óráját az Andrássy-úti padon és a liget felett mutatkozó tündöklő hajnali felhők alatt csupán a rác pejlovait várta. A rác hajnalban már részeg volt és szóttanul engedelmeskedett Mizenkei parancsának. Kivette tárcáját és átnyujtotta a kölcsönt. Mizenkei meglehetősen izgatottsággal tette el a pénzt, de később nyugodt hangon rendelkezett a bérkocsissal:

— Vigye haza ezt a sertést!

Azonkívül nagyon szeretett alvó ismerősei zsebében kutatni, ha azok a multság hevében elszun-

dikáltak, a nőknek csak azért csókolta meg a fülét, hogy megpróbálja, vajjon a gyémánt-fülbevalónak milyen szerkezetű a zárja, minden uj nótát tudott, bús baritonon dalolt, mindenkit megvetett, kicsűfolt, rágalmazott, olyan jellemtelen volt, mint egy cigányszínész Szalonikiben, olyan bölcs volt, mint egy vén remete, aki fagyökéren él az erdőben és olyan szerelmes volt, mint egy borbélylegény, vagy egy költő. Télen kártyaasztalok körül ólálkodott, családi titkokat kifürkésztet, hamis játékosokat zsarolt, a hitelezőivel késre ment, a szabója a testi erő fensőbbiségénél fogva varrt uj ruhát, a beteges kávést megfenyegette, hogy elcsábíttatja kíváncsi feleségét, éjjelente a házak fala mellett csendesen ballagott hazafelé, — sohasem tudta senki, hol lakik — és arra gondolt, hogy reggelre öngyilkos lesz. Azonban épen úgy megvetette a halált, mint az életet. Szerette a hűvös szobát, ahol pörére vetkőzve lehet cigarettázni nyári délután, szerette azokat az embereket, akiket nem ismert, kik nappal élnek és dolgoznak családjért, becsületért, tisztességért, szerette azokat a nőket, akikről mi rosszat sem mondhatott és a harmadévi divatban és ócska cipőben jártak, gyermekeket neveltek és rongyos pongyolában ültek odahaza. Minden éjjel torkig itta magát a barátai jóvoltából a legfinomabb italokkal, holott undorodott a francia pezsgőtől, könnyű kerti bort szeretett volna inni szolyvai vízzel és csak néhány pohárával, falusi ház csendes verandáján. Ha olykor pénzhez jutott, lakóhelyétől messzi eső józsefvárosi korcsmákba ment, ahol azt szerette, ha rendes embernek vélik, aki a maga

három decije után éjjél előtt lefekszik. Bőségesen politizált a polgárokkal, a kucséberrel játszott, olcsó szivart szivott és a városi építkezést megvitatta; sajnos, ezek a majálisok mind ritkábbak lettek a Mizenkei életében, mind több időt kellett töltenie az éjjeli mulatóhelyek környékén, hogy a nehéz viszonyok között megélhessen. Reggel szeretett volna borotválkozni és csak vasárnapokon, mint a falusi emberek és minden este borbélyhoz kellett mennie! A cigányzenét már annyira utálta, hogy önmagára haragudott a zenészek játéka miatt. Ötven éves volt és magas sarku félcipőt hordott, festette a bajszát, a haját, fényesítette a körmét, drága cigarettát szivott, holott szinte fizikai fájdalmat okozott neki a kölni viz szaga.

A mulatóhely virágáros asszonya, a hervadt kaméliához hasonlatos Diana, egy hajnalon — míg az elrobogó kocsik zörgését hallgatták az elárvult táncteremben — így szólt Mizenkeihez:

— Józsi bácsi, jöjjön el holnap délután hozzam, maga okos ember és tanácsára volna szükségem.

Diana fekete selyem háziruhában és megilletődve fogadta a vendéget, aki ekkoráig csupán futó szerelem céljából jelent meg a lányos házaknál. Diana szobája polgári egyszerűséggel volt butorozva, az ágy felett az Anya képe, a falon szenteltvíz-tartó, benne a virágvasárnapról itt maradt faág, sárga vidéki fotográfiákról nézegettek alá furcsa emberek, ódivatu asszonyok, a himzett terítővel bevont divány felől, zöld kalitjában olykor kendermagot ropogtatott egy néma kis madár és midőn Diana a

ruhaszekrényt kinyitotta, hogy onnan leveleket vegyen elő, falusi illat áramlott a fiókokból.

(Még egy öreg, feketére szivott tajtékpipát fedezett fel Mizenkei, amilyennek társaságában falusi emberek néha hosszú életet töltenek. »Az apámé volt, egyetlen emlékem«, — mondta Diana és kivette a pipát Mizenkei kezéből.)

— Tehát miről van szó? — kérdezte Mizenkei,

. . . nem szeretek mindenféle ringy-rongy dolgokért fölkelni nappal!

letelepedve egy magashátú székbe. — Tudod, hogy nem szeretek mindenféle ringy-rongy női dolgokért fölkelni nappal!

Diana megindultan helyeselt:

— Hisz épen azért fordultam Józsi bácsihoz. Tudom, hogy komoly ember. A húgom, a tanítónő, férjhez fog menni.

Mizenkei, mint a legtöbb nyugodt ember, pár pillanatig nem szólt egy hangot sem. A tanítónő volt az a bizonyos, aki körülbelül tiz esztendő óta elfoglalta azt a helyet Mizenkei szívében, ahol az a kamarácska van, amely az akasztott gyilkosoknál is érintetlen és szent hely maradt. Ez a kis kamara

körülbelül a világrajövetel alkalmával képződik az emberi szivben és talán csak azért van, hogy a halál órájában, a haldoklás fáradt perceiben vigaszt, megnyugvást, a gondolatoknak erdei tisztását nyujtsa a búcsuzónak. Mizenkei olykor — télen, midőn későn világosodik — a nagy havazásban messziről követte a tanitónőt, midőn az iskolába ment. Egyszer szerencséje volt: lesegithette az omnibuszról. S ekkor zöld harisnya volt a tanitónő lábán. Mizenkei szívében ettől a reggeltől fogva örökké zöld harisnyában járt a tanitónő. A harisnya olykor világoszöld volt, mint a mély erdőben futó patak, máskor sötétzöld, mint a rétek alkonyati szélben. Formás, üde, bizonyosan nagyon tiszta lábra simult a harisnya. Ah, ha egyszer megcsókolhatta volna Mizenkei a szorgalmas kis kezét, amely bizonyára szép, kerek betűket vetett a fekete táblára annyi fizetésért, amennyiért egy részeg táncosnőnek virágot szoktak venni, hogy az nevetve kidobja a kocsi ablakán, hazafelé menet. Talán a zöldharisnyás nő volt az oka, hogy Mizenkei rendes, derék ember szeretett volna lenni. Egy kis, szegény tanitónő olcsó harisnyája gyakran szinte könyekre fakasztotta a vén betyárt, különösen, ha valamely bünt követett el ismét... Kár, hogy soha sem beszélt bővebben a tanitónővel!

— Nos, itt van a vőlegény arcképe, itt vannak levelei, — szólott Diana. — Én tudom, hogy Józsi bácsi sohasem adná beleegyezését, hogy Margaréta rossz házasságot kössön.

Mizenkei még mindig némán csóválta a fejét. Istenem, legutoljára, — egy évvel ezelőtt — olyan

volt, mint egy kis fecske, mikor az omnibuszon látta. Fekete fátyolka az arcán és olcsó keztyű a kezén. A cipője bizony nem volt a legfinomabb és fekete szoknyája kissé fényes, mert gyakran ül a katedrán. Mily jó volna, gyermeknek lenni és a padsorban helyet foglalni!

Később az ablakhoz ment Mizenkei, nem szeretete, hogy Diana oly állhatatosan függeszti arcára tekintetét. Feketekeretes szemüveget vett elő és figyelmesen, meggondolva olvasta a postatiszt leveleit. Midőn az utolsó levelet visszatette a borítékba, komolyan, meggyőződéssel bólintott:

— Ugy vélem, a postás rendes ember.

— Tehát hozzáadhatjuk Margarétát? — kérdezte még mindig kétségeskedve Diana.

— Inkább, mint valami színészhez, vagy zongoráshoz — felelt méltatlankodva Mizenkei.

Diana mindkét kezével megfogta Mizenkei kezét:

— Köszönöm, Józsi bácsi. Mi, a családunk, a barátnőim és a komolyabb nők éjszaka mind tudtuk, hogy Józsi bácsi érdeklődik a húgom iránt. (Mizenkei legyintett.) Elhatároztuk, hogy megkérdezzük, beleegyezését kérjük a házassághoz.

— Csak adjátok a postáshoz. Ugy látom, derék fiú, — szólt lemondással Mizenkei.

És ettől az eseménytől kezdve Mizenkei Józsefnek erősen megnövekedett a tekintélye azon nők körében, akik bár éjjeli foglalkozást űznek, erkölcsükben tisztességesek. A virágáros asszonyok, a nők, akiknél a táncosnők kvártélyban laknak, a szabónők, akik a ruhákat varrják, sőt maguk a mulatóhelyek gazdái bizonyos részvétellel nézték a vértanú

Mizenkeit. Ezentúl mindig megkérdezték véleményét a fontosabb dolgok felől, tanácsait örömmel fogadták. Mintha egyetlen tettével, lemondásával a zöldharisnyás nőről, megvezekelt volna élete minden bűneért.

A MADRIDI DAL.

Egyszer egy felvidéki városba érkeztem, a tor-
nyokban szinte versenyezve szólottak a harangok,
az utcákon jószagu falombokból és virágokból oltá-
rok voltak emelve, tömjénfüst és rozmaring-illat
szálldosott a levegőben, mezei virágok, hosszúszáru
füvek és frissen vágott galyak a mezők és rétek
szagát hozták a városba. Csupán egyetlen helyen
üté meg egyéb szag az utazó orrát. Egy nagyon régi
földszintes bolthajtásos ház állott egy utcában és
pléhből vert sörös poharat nyújtott előre a kéz a
kapu alatt. Egyéb korcsmajelvény hiányzott is a
háztól. Délután tehát itt megtelepedtem, miután
szinte elfáradtam a harangzúgásban, a pirosruhás
ministránsfiúk énekében, a papok fehér ruhájának
látásában és az utcákon emelt oltárokhoz vándorló
tömeg zümmögésében. A férfiak fedetlen feje fe-
lett, mint az árnyék szállott a gyertyák és a tömjé-
nek füstje, nagy céhzászlókat cipeltek lassú méltó-
sággal, mintha valamely eleven, élő személyiséget
vinnének zökkenés és fáradság nélkül, a fiatal nők
fejét fehér virágok ékesítették és szinte látható volt

buzgó imádságuk, amint szájukat elhagyta és haloványkék buborék alakjában röppent felfelé a napfényes levegőben. Valahol állandóan szólt egy öreg orgona, mint egy végtelen síp bűgása a távolban és láthatatlan kis hegedűk játszottak cincogó nótákat, amint a virág- és kalász-szagu menet egyik utcából a másikba fordult. A hegyen olykor elpukkant a mozsár és ilyenkor mindenki a lőporfüstöt és felvillanó tüzet nézte, ünnep volt a városban.

... egy pirosbajuszu király a hid közepén ...

A régi kis serházban azonban oly csendesség honolt, mintha egy másik városba valók volnának a fekete tornyok, aluszékony barna bástyák és visszhangos fedett hidak, amelyekben úgy kopogott a lépés, mintha az út innen a másvilágra vezetne, a gyöngén beszűrődő világosságban régi rendek és főurak életnagyságu, fába festett képei őrködtek a híd belsejében, egy pirosbajuszu király a híd közepén egy kalácsképű és hosszúorru asszonyságot térdepeltet a lábainál. Egy bocskoros öreg ember lóháton ment végig a hídon. A messziségben a fe-

kete tornyok harangjai úgy viaskodtak egymással a magosságban, mintha fehér sólymok harcolnának a ragyogó, felhőzetlen égboltozat alatt.

A gazda talán a zászlót vitte valamerre, huza-mos ideig üldögéltem a kútszerű, nyirkos udvarban, bádoggal fedett asztal mellett, a szomszéd ház salétromos falán egy fehér függönnyel fedett ablakocska volt, amelyről később megtudtam, hogy a városi nők leshelye, ahonnan férjeiket, vagy vőlegényeiket a serházban való mulatozás alatt figyelni szokták. Egy mellbeteg varrónő lakott az ablak mögött és szegény bizonyára sokat hervadt azért, hogy a nők úgy szeretik a férfiakat, hogy a korcsmába is utánuk mennek. Később régi polgárőrségbeli fegyvereket vettem szemügyre a falon, egy szürke egér szaladt keresztül a szobán és ezután nem sokára kinyilott az ajtó és egy fiatal nő hangja szinte forrásvíz és az erdei gyöngyvirág illatával szállott fel a régi söröshordók, korhadtt dongák és kimustrált, vén borospalackok levegőjében.

— Mit parancsol az urasság?

Üde, gyermeteg és mégis öntudatos leányka állott a küszöbön. Az egyik félcipőcskéjén nemsokára kibomlik a csokor, ha idejében meg nem köti a szalagot. A balkezén kékköves, nefelejts-alaku gyűrűske volt, és az álla alatt biborszínű nyakkendő. A fehér zubbonyka, bizonyára nem először volt mosásban, oly üde volt, mint egy tavaszi vasárnap reggel és a rövid kockás szoknyácska alatt gyöngéden domborodó lábak mutatkoztak. A haja borzas volt és a barna szálak között szinte a napsugár érzett, amelyet az ünnepi városból hozott a sötét

korcsmahelyiségbe. Az arcán három vagy négy szep-lőcske, mint egy drága kis meleg fészek a gyöngé-den meghajoló orr szomszédságában, hogy a ma-gányos utazó nyomban arra gondoljon, hogy mily jó volna két vérmes ajkát az orr tövébe, a szep-lőcskék felé helyezni.

A kisasszony sörrel kínált és biztatásomra be-vallotta, hogy Margotnak hívják.

— Nem Margitnak, sem Margarétának — mon-dta meglehetősen komolysággal — hanem Margotnak, mint a nagymamámat.

Bizonyára ilyenek voltak azok a korcsmáros-lá-nyok, akik miatt egykor a középkori kereskedő utazását megszakítva, hetekig ődöngött a városban. Ez a felvidéki város az északi nagy országút men-tén fekszik és könnyen lehetséges, hogy három-négyszáz esztendő előtt már itt járt Margot a régi serházban és ugyancsak helyemen üldögéltem én. Mintha egy messzi századokba elröppent, eltűnt jelenet térne vissza, mint egy csomó köd, amely egykor a régi ház kéményéről elszökött, és hosszú ideig a felhők felett bolyongott, míg egyszerre a szél újra visszahajtotta a tetőre és a szobába eresz-kedett.

Igen, én itt ültem már valaha, valamikor ... És ha figyelmesen a lábomra pillantok, nagy, or-szágjáró zsoldos-csizmákat találhatok ott, a mel-lemen fehér csipkenyakkendő fodra és a süvegem mellett bizonyára kékcsóka szárnya.

A Margot kis félcipői helyett is csakhamar pa-pucsok keletkeznek és eddig semmitmondó barna szemében, kis, nyakba való kereszttek, rózsafűzérek

és a kehely felett repkedő szent-ostya képe tükröződik, mint a középkori nők tekintetében mindig a gyontató-atyára vetett pillantást vélem látni.

Én messziről jövök, a harmincéves háborúból tán, bizonyára van egy mély kardvágás is valahol az arcomon.

A korcsmárosleány e percig elandalodva, me-rengve és kezére hajtott fejjel hallgatta meséimet a messzi idegen városokról és csodákról. Akkor hirtelen meghaltunk mind a ketten és most, három-száz esztendő múlva, ugyanazon a helyen újra fel-ébredtünk. Hogy is volt az utolsó mondat, amely elhangzott:

— Kölnben a dóm olyan magos, hogy ádventben erre jönnek le az angyalok az égből.

Az elgondolkozó leány szeme értelmesen csillan, mint a folyó tükrén a hirtelen támadó és elmuló fényfolt. Mintha elfáradt volna az egyik karja a feje tartásában és most változtatva helyzetén, a balkarját és tenyerét helyezé alá, így szólal meg:

— A mult héten járt itt egy lengyel kereskedő. Madridból jött.

— Szép város, voltam benne — felelek. — Az ottani királynak igen jó aranypénzei vannak. Valami várat kellett elfoglalni. S egy feketeszemű asszony egy dalra tanított egy estve. Sajnos, a dalt már elfelejtettem, különben elfújnám neked, te gyönyörűség.

A leány dorombolt.

— És az asszonyt, ugy-e, nem felejtetted el? Az asszonyokat nem szokás elfelejteni.

— Dehogy is nem! — kiáltottam és nagyot

húztam a kancsóból. — Előbb felejtődik el az asszony, azután a dal. Nem tart az olyan sokáig, hogy lyukat érzünk a bivalybőr alatt, mintha elveszítettünk volna valamit, egy gombot, vagy egy ereklyét, amely a pestistől megvéd. Csak egy darabig hajtom le a fejem és érzem a madridi éjnek vadalmavirág illatát. Egy-egy pillanatra felbukkan az erkély és az ablak, éjjeli párbajok kardcsörgése és az asszony meleg lehelete, mint messziről jött jó szél, elhúzódik a fülem mellett, mint hadjáratban, éjjeli lovagláskor elalszom a nyeregben és egy zökkenéskor álmosan körülnézek az elvonuló tájon. Itt-ott egy templomtornyot látok, amelynek ívei alatt örök hűséget esküdtem ennek, vagy annak. Amott egy sötét bástya, ahol raboskodtam hamis pénz verésért. Itt egy kopár rét: csata volt és a vérem folyt. Miért is felejtettem el a madridi asszonyt és dalát, amint átkeltünk a spanyol határon? Mert azt gondoltam, hogy azóta új hadak jöttek a fővárosba és ő egy másik katonát hívott erkélye alá . . . Mindent el lehet felejteni, gyönyörűségem, csak azt a nőt nem, aki nem lett a miénk.

— Milyen furcsák a férfiak. Én nem tudom elfelejteni a kereskedőt, aki nálunk járt. Vörösésbarna szakálla volt, hosszú, hullámos haja és kék szeme, mintha üvegből lett volna. Tömérdek drága selyem és arannyal szőtt brokát volt a kocsiján, — szólt a hölgy és olyan könnyedén sóhajtott, mint a magányos madár egyet füttyent az erdőben.

— De téged igazán szeretlek és soha el nem felejtelek, — mondtam és felemelkedtem helyemről.

(Furcsa volt, hogy nem zörgött a sarkantyúm és a nehéznek látszó csizmát sem éreztem.)

A leány felemelte szentséges két szemét.

— Soha? — kérdezte.

A szívemre hajtotta a fejét.

— Dobog, — mondta csöndes örvendezéssel.

Ezután nemsokára hazajött a régi sörház öreg gazdája, a leány kisurrant a szobából és tagbaszakadt öreg ember vastag krétával irta össze a számokat. Tovább utaztam a felvidéki városkából, amely szinte halálra fáradt az ünnepnapon. Éjjel egy vasúti kocsiban, egyedül, messzire, hirtelen hangoosan mondtam:

— Margot.

BLANKA.

Kis nefelejtsek voltak a szoknyáján, koszorucskák, mintha valamely régi imakönyv lapjai közül vették volna a mintát és a félcipője szalagokkal volt a bokájához erősítve, mint azokon a lábakon, amelyek képzeletünkben a tánczenét követik, midőn estefelé régi, keringőt játszik valaki a zongorán, és kis velencei tükre volt, amelyben mindig csodálkozva nézte hervadt, lilomszinü arcát és melankólikus sötét szemét, amely egyszerűen, őszintén, hazugságok nélkül, szinte reménytelenül nézegetett Nagybotos Violára, mint a költemények, amelyeket falusi magányában irogat az egykori testőr a császárnéhoz. Természetesen oly finom volt, mint ócsipkével diszitett legyezője és a térde alatt halovány rózsaszinü csokor fogta fehér harisnyáját, amelyet Nagybotosnak egyszer alkalma volt látni, — kis csermelyt ugrottak sétálás közben — a nyakán a hajzat oly szeliden simult kontya alá, mint a szent nők képein látható. Talán félig-meddig szőke volt, mint a sokat szenvedett férfiak képzeletében az egyetlen és ismeretlen női ideál jelent-

kezik, enyhén, elmosódottan, alig tapintható alakban, csupán elgondolásban a testiesség, inkább az áhitott, drága női hang, szín és lélek formájában, mint szerelmi csalódás után, félálomban, olykor egyet sóhajtvá és a párnát átölelve képzelik a férfiak azokat a nőket, akik nem csalták volna meg őket... Blankának hívták és már harminc esztendő volt.

... töltött bort, pisztolyt ...

Mintha egy félig rombadőlt vár toronyablakában üldögélt volna, a sokat próbált falakat enyhén földi be a repkény, mint az elhagyott sirokat a borongó emlékezés, a vár alatt csillogó és rongyos lovagcsapat vonul el, talán éppen a szentföldről jönnek a daliák és a fájószívű férfiak meg-megállnak a toronyablak alatt, hogy az álombeli nő kárpótolja és megvigasztalja őket azokért a nőkért, akik hosszú utazásuk alatt kést vertek a szivükbe, miután az éjszaka mánora és a szerelem elmulott; kondor feketéért, mély szemü barnakért és fehér nyakua-

kért, akiknek kövérkés álla alatt a megvillanó test szinte bolonddá teszi az élőfát is.

Blanka abban az időben, mikor történetünk játszik, csaknem azért lakott a fővárosban, hogy meggyógyítsa azokat a férfiakat, akik elégett agyvelő, szétmarcangolt sziv, kéz és láb nélkül, majdnem a földön csúszva, mint a vásárbeli nyomorékok, más nők által az öngyilkosságig hajszolva, álom és remény nélkül csavarogtak Pesten, akik komolyan vették az esküt a kápolnában, vagy a magány édes illatárában, a drága csókot, a kábító bünt és estvéli sétát a nyárfasorban, midőn a nők úgy tapadnak a férfivállhoz, mint a fecskefészek nőténye himjéhez.

Nagybotos, miután hosszú éjjeleken át nem tett egyebet, mint töltött bort, pisztolyt és bánatot, csaknem siránkozva fordult be Blanka házába.

— Végeredményesen: mindig csak magát szerettem, fejedeleemnő, — mondta, miután jószagu kis cipőikkel homlokon rugták a nők.

Blanka ezidőtájt a Szilvafa című teázóhelység igazgatónője volt. A falakat vastag szőnyegek borították, életunt zenészek halkán Schubert-dalokat hegedültek és orosz szamovárban főzték a teát néhány belvárosi öregúr részére, akik álmatlanságuk miatt a helyiséget felkeresték. Néhány régi, félig-meddig nyugalomba vonult hölgyismerős üldögélt a szalonban, akik az öreg grófokat még fiatal korukból ismerték, mintha egy családhoz tartozók volnának valamennyien. A pincér, aki felszolgált, egykor népdalénekes volt a Flóra-teremben és közkedveltségnek örvendett a maga idejében a hölgyek

körében, a kapuban egy nyugalmazott fiakeres teljesítette a portási teendőket, miután lovai a rossz gazdasági viszonyok folytán felfordultak és midőn az óra éjfélét ütött, az öregurak felkeltek helyükről, a hölgyek félretették kézimunkáikat, Hrabecsné, a kómika beszüntette elbeszéléseit, amelyeket az öregurak fiatal élményeiről ezeregyéjszakai kedvvel mesélt esténként a Szilvafában, és Hrabecset, a jég-szürke karmestert, a Kis cica című operett egykor ünnepelt szerzőjét leszólította a pódiumról. Az öreg grófok kocsijaikhoz totyogtak és a Belváros szűk utcáin eltűnedezték a kocsilámpák. Blanka csikos kendőt vett a vállára, az üzleti könyvet a fiókba zárta és meleg, doromboló hangon fordult Nagybotoshoz.

— Nos, miért akar ismét véget vetni életének, kedves barátom?

Nagybotos nem igen szokott igazat mondani a nőknek, — óvakodott mindig, hogy a gondolatait elárulja, — Blanka azonban régi szerelme volt. Tizenöt éve reménytelenül, bánatosan, végzetszerűen szerette Nagybotost, mint aki valamely gyógyíthatatlan testi hibával jött a világra, amely fogyatkozását lassan megszokja, mint a félszeműek a bajt. Nagybotos körülbelül bizonyos volt arról, hogy Blanka lefekvés előtt mindig érte imádkozik és nap-pal futó sóhaj hagyja el ajkait, mint a lehelet párája eloszlik az ablaküvegről. Talán még egy éjjeli zenészhez is férjhez ment volna, ha Nagybotos ezt parancsolja.

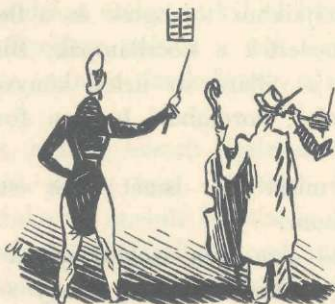
— Megint azt gondolja magában egy nő, hogy én vagyok az ismeretlen pesti hulla, akit a tiszta-

menti faluban a folyóból a hatóságok kifogtak. Talán már idegeskedik is, hogy még életben vagyok, — felelt Nagybotos és megsimogatta a kendőt Blanka vállán.

— Mit tett? Megcsalta?

Nagybotos, mint töredelmes bűnös, csaknem elszólta magát:

— Azt hiszem, hogy most már minden rendben

... Éjjeli zenéket rendeztem az ablaka alatt.

lesz. Van egy nő, aki felejthetetlenül szeret és boldogít... Hallgassa csak: azt mondta, hogy már éjjel-nappal rám gondol. Milyen finom volt a keze, a nyaka, a lába; ha akarta, sirtam, ha akarta, nevettem. Olyanokat cselekedtem, mint egy jogász. Éjjelizenéket rendeztem az ablaka alatt.

Blanka a nefelets-koszorucskákat simogatta a szoknyáján.

— Szegény barátom, hányszor tanítottam, hogy a nőknek nagyobb szükségük van a férfiak szerel-

mére, mint megfordítva. Minden nőnek kezét kelle-
ne csókolni, ha egy férfi arra érdemesíti, hogy
megszólítja. Tudja maga, hogy mily hitványak a
nők? Kihallgatás nélkül ki lehet végezni minden
nőt, aki harmincadik évét betöltötte. Annyit vétke-
zett ez idő alatt a férfiak ellen.

Nagybotos jóízűen bólongatott:

— Maga az egyetlen derék teremtés, Blanka.

A hervadt lágyan, szomorúan mosolygott:

— Én nem sokat számítok, mert én körülbelül
rendbejöttem az élettel. Vágyaim, reményeim töb-
bé nincsenek. Mint egy vén madár, üldögelek a fa
tetején és csupán annak örülök, hogy mások még
örülni tudnak az életnek, szerelemnek.

— Tudja, mi vagyok én? Egy elhervadt meny-
asszonyi csokor, amelyet a nagymama sirjára el-
visznek az unokák. Magányos szobában porlepte
tükör, az ajtót senki sem nyitja ki, mert a házi-
gazda elbujdosott. Régi asszony-arckép elhagyott
házban és délutánonként senki sem nézi az arcképet
elmerengve, elgondolkozva. Szép ódon báliruha va-
gyok, amely a padláson várja, amíg a háznépet ár-
verezik, aki egykor viselte, a temetőbe költözött.

Nagybotos a leány vállára hajtotta a fejét és
odavetőleg megsimogatta az arcát, mint vén hű
lovat megsimogatnak.

— Nagyon szerette? — kérdezte szórakozott han-
gon és lehunyt szemmel.

— Téged szeretlek, — felelt sima nyelvvel Nagy-
botos.

Blanka csendesen, bánatosan mosolygott. Amint
beszélt, a szeme lassan könnybelábadt:

— Milyen jó nekem, hogy a nők oly hűtlenek, mint a reggeli harmatok. Nyomtalanul elillannak az életekből és olyankor egy darabig rám kerül a sor. Most majd nekem fogod hazudni mindazt, amit amannak mondtál volna, ha még megvolna. Amig jön egy új nő, aki bolonddá tesz.

— Esküszöm, — felelte Nagybotos, térdreereszkedett, az arcát a leány ruhájába temette és titkon, lopva azt gondolta, hogy a másik, a hűtlen hölgy előtt térdepel.

Blanka ezt igen jól tudta, de azért megadással, szeliden simogatta Nagybotos fejét.

— Holnap, ha szép idő lesz, kirándulunk a hegyek közé. A fűre ülünk, sashegyi bort iszunk és régi német dalokat énekelünk, — mondta lelkesen Nagybotos.

— Én szebbet ígérek önnek, — mondta Blanka. — Házat veszünk falun, nagy kertet és hűvös, mély szobákat, régi cselédeket és egy pár lovat. Soha sem hagyjuk el egymást, reggel arra ébrednek, hogy ön megcsókol, este megfogjuk egymás kezét, úgy alszunk. A háztetőn gólya fészkel és Bundásnak hívják a házörzőt. Ha netán a hűtlen nő holnapig nem írna levelet...

— Ha nem írna! Akkor meghalnék, — gondolta magában Nagybotos és míg Blanka kezét arcához szorította, szinte örömteli hangon folytatta:

— Holnap vadászcsizmát varratok.

Bizonyosan várja már otthon egy levél a drága kéztől, hisz Blanka mondta, aki ismeri a nőket.

Sokáig üldögéltek egymás mellett, hallgatagon, elgondolkozva, végül Blanka felemelkedett helyéről.

— Késő van, — mormogta. — Tegyük el magunkat holnapra. Mondd, ugy-e azt akarod, hogy beszéljek az aranymivesnével, akiért majd meghalsz?

Nagybotos lehajtotta fejét.

— Igen.

— Majd felöltözöm cselédasszonynak és besuhatok hozzá, amikor egyedül van otthon.

PESTEN LAKOTT EGY FUVOLÁS.

Sok évvel ezelőtt lakott Pesten egy fuvolás, aki bűbájt, augusztusi csillagport, érett szilvafák és októberi jánoshegyi szőlővenyigék illatát, karácsonyfa szagát, húsvéti tojás ízét és boldogtalan költők magányos epekedését fuvolázta az asszonyok fülébe. Igazi nevén Sneidernek hívták és egy budai korcsmárosnak volt a fia. Ám otthon nem izlett neki a bor, sohasem volt kedve fuvolázni, csak néhanapján, ha kehes lett, ment titokban haza, a padláson aludt, a téli almák és a plébános körték között, a szelelőlyuknál a régi Vasárnapi Ujság megsárgult köteteit forgatta, de csak az Egyveleg című rovat furcsaságain, cigány és zsidó adomáin üdült, és a szolgáló a köténye alatt vitte hozzá az ennivalót. Pesten Szénfinek nevezte magát, mint ezidőtájt szokásban volt a nevek magyarosítása; a hatvani-utcai kávéház ablakánál ült és ha jól ment dolga, a billiárdasztalon mérkőzésre hívta fel a sánta nőszabót, aki ezidőtájt a legveszedelmesebb sipista volt a belvárosban. A Flóra-termekben gróf urnak nevezték és éjszakánkint megkopogtatta az ablako-

kat a városban, ahol még világosság égett. Egy halott mellett virrasztó asszony egyszer vízzel leöntötte az emeletről.

Voltak napok Szénfi életében, mikor megunta várni a bordópiros-szinü kávéházban az orleansi herceget, — akit mindenki várt Pesten, mióta egyszer a púpos markörrel itt egy billiárd-játszmát csinált, — ilyenkor elgondolkozott női ismeretsé-

... vízzel leöntötte az emeletről.

gein, eszébe jutott, hogy ezóta tán el is hagyták már a nők, mást szeretnek, szívesen és álmodozva hajtják féloldalra a fejüket az uj hazugságok hallására és másnak ajándékozzák tán emlékebe a cipőjüket: Szénfi ilyenkor keservesen káromkodott és fejébe nyomta nyúlszörkalapját, hogy hölgyei megvizsgálására induljon.

Az aranykéz-utcai ékszerészné az orgonaillatot szerette a fodrosmellü ingen. Szent és jó asszony volt, mindig vállfűző volt rajta, mintha örökké a

fuvolást várná délutánonként s a szobaleány abban a minutumban beeresztette Szénfit a szalonba. Az asztalkán kéznél volt a költeményes könyv, amelyet az ábrándos fehér kezek meglepetéssel eresztenek le, midőn a szalónban a kázmir-függöny szétválík és a balláb gyorsan csúszott a jobb comb alá a kanapén, amint ezidőtájt divat volna üldögeálni Pesten, délután, a polgári házak szalonjaiban. A formás cipőcske, mint hűséges kis kutya figyelt a szoknya himzéseik közül és a dús, vizes fésűvel hátra és hátulról felülre fésült jószagu hajban meg kellett igazítani a török ékköves hajtűt. Ez volt Estella, az aranymivesné. Mindig tudott egy ábrándos költeményt, amelyet aznap olvasott; halk nevetéssel kérdezősködött Szénfi úr ismeretségének köréhez tartozó többi úrhölgyekről.

— És barátném, Olga, aki orosz hercegnőnek képzele magát és harisnyakötőjére egy Puskin-sor van arannyal himezve?

— Meghalt szegény, — felelt részvételtjesen Szénfi.

— Meghalt, — ismételte Estella és ballábát lassan leeresztette a diványról, hogy a selyemszoknya csendesen zizegett, mint a hóesés a magányos háztetők felett.

— Csupán önt imádom, hölgyem. Engedje meg, hogy tovább is sétálhassak az ablakai alatt, amig kegyed Morfeusz karjai között...

Szénfi legyintett, nem fejezte be soha sem a megkezdett mondatot, mint a halálraitélt a siralomházban, akinek beszélgetésközben hirtelen eszébe jut, hogy közeleg a kivégzés órája.

— Ugy bánnak velem, mint egy gyermekkel, — duzzogott elmenetel közben. A nyúlszőr-kalapot szemére húzta, mert szeretett a nőktől szemrehányással elválni, míg az aranyművesné reménytelenül tette le a költeményes könyvet kezéből, más vendéget nem várt délután, tejszínes kávét hozatott fel a cukrásztól és egy almát választott ki a szekrény tetejéről.

. . . hosszú léptekkel méregeti . . .

Szénfi, — ha épen módjában volt, — a bérkocsist már Buda felé hajszolta, ahol a jezsuita-lépcsőnél egy ódon külsejű házban (itt talán maga Jósika Miklós, a régi házak finom szakértője lakott valamikor) Mária asszony ült egy oltárterítő himzése mellett és a szobában olyan szag volt, mint egy könyvtárban, vagy antik-kereskedő boltjában. Ő volt, az egyetlen, a legkedvesebb, a legszerényebb és legönzetlenebb, Mária, aki semmi egyebet nem akart az élettől, mint hetenkint egyszer látni Szénfi urat, hogy az elmondja neki hazugságait, — tiz

esztendő óta ugyanazokat. Mintha egy csillogó nagyvilági, idegen, de csábitó parfümös virág, egy aranszegélyes meghívó a követség báljára, útijegy a Párisba nyargaló futárvonatra, csábos, havannaillatos, a fehér mellényzebből csak aranypénzzel fizető nagyvilág lépett volna be Szénfi úrral a budai házba. Ő volt a rezignált, langyos gavallér, aki midőn egyedül van, bizonyára szórakozottan fűtyül egy ködös románcot Griegtől; ő volt az utazóköpenyeges, szomorú arcu, barkós fiatalember, aki Milánó és Bologna között egy francia könyvet olvas, míg otthon, hazájában hosszú léptekkel méregeti a hervadó grófkisasszony az avart... Mária félretette az oltárteritőt, összekulcsolta kezét, tágra nyitott szemmel nézett Szénfire, míg az szokás szerint elkeseredve legyintett, a nyúlszőr kalapot felkapta.

— Tévedés, hogy élek, — mormogta és Mária kezét hosszan megcsókolta, mint a haldoklók, miután a szomszéd utcában hangzik már elmenő lelkes lépése és a ministránsfiú csengetyűje.

Szénfi teli tüdővel szivta magába a téli délután napsugarát, miután a sirbolt-szerű házból kilépett és az oroszlánfejet megsimogatta a kapun.

— Itt lehettem volna temetőigazgató, — gondolta magában.

Míg Mária, hogy vezekeljen az iménti beszélgetésért, a ház hátsó szobáiba ment és megmosta kisgyermekai kezét és lábát.

Ha még nem szállott le a budai részeken az alkonyat, Szénfi felkereste M. M.-nét, aki a pontosságot szerette, holott a fuvolás rendszerint napok

mulva ment el a találkozóra; N. N.-nét, aki úgy kedvelte a pikáns adomákat, mint valami öreg grófnő, és gazdálkodó asszony létére felpofozta a kocsisait; B. V.-t, aki zenélt és énekelt még akkor is, midőn Szénfi úr már régen megszökött a hátsó ajtón; egy fekete kisasszonyt a Vizivárosban, aki noteszébe írta, ha Szénfi úr valamit megígért, volt aztán nevetés, midőn a notesz előkerült; Mumut, aki délelőtt a handlénak férje hátrahagyott nadrágjait, délután a szerkesztőknek verseit eladogatta, szemtelen volt, mint egy félreismerő író hátrahagyott özvegye és, ha Szénfi jól megfogalmazta a levelet a miniszterelnökhöz, amelyben állami segély kéretik, nem fukarkodott a csókkal és elismeréssel; majd sikerült egy fiatal hölgy bizalmát megnyerni, akit szülei minden áron férjhez akartak adni és a vőlegények, jegyesek, kérők eltávolítását a fiatal hölgy kérésére Szénfi úr mindig magára vállalta; a Vén Fejsze korcsmárosnéjának tanácsokat adott az üzlet vezetéséről és a vendégek szekaturáját főbolintással meghallgatta; kétszer nagyon megcsókolta a Kronprinz-kávéház felirónőjének száját, mielőtt Budát elhagyta volna, miután Gizella hajdanában kedvese volt. Izgatottan, a hosszadalmas kártyázások után következő lázzal, némi önmegvetéssel húzódott meg a bérkocsi sarkában, amíg az a lánc-hidon átgurult. De ha egy formásabb nő ment a gyalogjárón, kihajolt a hintó ablakán és bolond módjára csókot dobott a hölgy lábának, fátyolának, kalapjának, földig érő köpenyegének, amilyent ő viselt telente, — akinek a nevét sem merte kimondani.

Ez a névtelen nő Pesten lakott és minden bizonynyal szerette Szénfi urat, hisz ennek az évek folyamán többször tanújelét adta. Urnő volt, finom, jó-hirű, divatos és a hangja, mint a gerléé. A szeme ... a haja ... a képe ... és a lába ... Elsirni lehetne mindezt a Duna közepén egy szentendrei hullának, akivel Szénfi úr együtt folytatja útját Mohács felé.

Bár szabad bejárása lett volna a hölgyhöz, — nevezzük őt X. asszonynak, — Szénfi úr valóban az ablakok alatt sétált, mint a salamancai egyetem hallgatói, vagy az öreg, fogatlan lovagok, akiket a játékházból egy garas nélkül az utcára vetettek. Megállott a sarkon, felsóhajtott, boldogan sirt egy öreg kapualjban, mert ott mindig sirni szokott, elgondolta a hölgynek, — X. asszonynak, — csodálatos szavait, amelyeket ez életben hozzá intézett, mint Szent Györgyhez viszi az orgonaágat a dús árúrnő; elképzelte szerelmes kis kezének a tapintását, amely még Schneider-féle nyakát nem karolta; — eltorzult arccal gondolt kis lába nyomára a parti fővényen, a dunai kiöntések táján, furcsa nevetésére és két szemére, amely kancsi csábitással, mint éjjel a királyné kincsesládájának ékszere a szegény lovag előtt, mindent ígért és szeretett. Az ablak felnyilott és a drága kéz valóságban megjelent:

— Gyere, — intett Szénfi egyetlen szerelme.

A fuvolás lehajtotta fejét, száraz kortyot nyelt:

— Nem, — mondta. — Mert nagyon szeretlek. Mert félek tőled. Mert nem birnék veled, mint Mumuval, akinek néha azt mondom, hogy felrugom.

Örökké szeretlek, mindig reád gondolok, te mákony fekete füstje a kalóz pipájában. Elvesznék, ha egyszer megölelnél, belehalnék, ha egyszer ismét elhagynál. Félek tőled és a másvilágig szeretlek.

X. asszony bánatosan nézett az esti órában ablakából Szénfire. Hol tanulta, hol gondolta, tükre előtt hányszor próbálta a bánatos, megsértett, szivszomorító tekintetet, amellyel a fuvolásra nézett? Igazán sápadt volt az arca a fájdalomtól, vagy ezt is tudta hamisítani? Igazán álmodott gyermek módjára éjjelente a fuvolásról? És ha eszébe jutott Szénfi úr, valóban elgondolkozó, elmerengő lett a szeme, ha egyedül volt?

A fuvolás nem mert ily dolgokon gondolkozni, de viszont legyinteni sem tudott, mint a többi nőismerősöknél. Megbabonázva, mereven állott helyén és azt remélte, hogy percek múltán meghal. Fuvolázni jött ide, az ablak alá és a szive kétségbeesetten elszorult.

Kivette a hangszert zsebéből és térdén kettétörte.

A nyúlszőr kalapot komolyan a homlokába vonta és hosszú lépésekkel, hátrafont kézzel ment hazafelé, hogy néhány napig a plébános-körtéket szagolgassa a szülei ház padlásán.

— Jaj, de szeretem, — remegett fel benne a hang, miközben a vén cselédttől a gyermekei után tudakozódott és pörkölt halat rendelt vacsorára.

A két karját összekulcsolta a fején, mint a szerelem bolondjai...

— Ha a billárdos szabó, vagy az orleansi herceg keresnének, nem vagyok itthon, — szólt a régi cselédasszonyhoz.

EMLÉKI UTOLSÓ KALANDJA.

Az ablakából csupán háztetőket látott, mert egy hotel hatodik emeletén lakott, remete módjára, csendben, az ajtaja ritkán nyílott ki, holott azelőtt szerette az életet és a lármát, a színházat és az úgynevezett multságokat. Még nem volt negyven esztendő, midőn ráeszmélt arra, hogy legjobb egyedül lenni, mint a sok örömben és bánatban résztvevő férfiak többnyire mégismerik a társaságos élet értéktelenségét, a kettesben való életmód kényelmetlenségét, a nők lelketlenségét, furcsa jóságát és csúf önzését. A nők mindig csak azt cselekszik, ami nekik jól esik és sohasem áldozzák fel a hangulatukat a férfiak kedvéért — gondolta magában Emléki, e történet hőse, midőn a különböző havas házfedeleket nézegette. A kémények alakja a téli alkonyatban valamely építészeti furcsaságnál fogva vasúti állomásokra emlékeztette őt, amint egymás után következnek a tetőkön, bakterházak, állomás-épületek, a gőzös fekete füstje az oldalukon: Emléki valamikor járt az állomásokon, utazópléddel a karján várt vonatokra, nőkre, szivarfüstszagu éjjeli

zárt fiákerekre szállott és ismeretlen házak között, sohasem látott utcákon döcögött éjfélkor, a hó világított a templom tornyáról és a pirosparás korcsmaajtó üvegén át muzsika hangzott, álmos hotel-szolgák vezették szobájába csattogó papucsban a kövel kirakott emeleti folyosón, héja-tekintetű, gonoszkodó lépésű szobaasszonyok vontatott lépéssel hozták a mosdóvizet, hideg volt, az ágyon tán délután halt meg egy vidéki bérlő szélütés folytán, és a kályhában hamisított okiratokat égettek el, a gyertyatartó látott vásári szerelmet, vagy kupeczek álmotalanságát, akik rossz vásár után reggelig forgolódtak az ágyban... Emléki, aki fiatal korában sokat kóborolt vidéken és csaknem minden városban volt egy nőismerőse, akihez szerelemmel közeledett, a majálisokon többet táncolt, mint illett volna, a torokon és ezüstlakodalmakon a férfiak kedvence volt, gyermekek keresztapja volt és fiatal hajadonokat adott férjhez: ha kinyitotta ablakát, negyven éves korában, a kémények keserű füstjében a vidéki sörházak fanyar ízét érezte, a fából épített szinkőr deszkáján zöld papirosra van kinyomtatva a Szép Heléna színlapja, és a Hársfá-ban, a kuglizóban a színészek és színésznők dobálják a golyókat... S egyszer eszébe jutott, hogy mi történt Melléki Ida kisasszonnyal, aki szubrett volt X.-ben, Lövészi György színigazgató társulatánál, — bár Emléki barátunk ezidőtájt egy érzelmes és vörösszőke kereskedőnébe volt szerelmes, aki sohasem ült a bolti pénztárban, míg Emléki a városban tartózkodott. Francia divatlapokat forgatott és ebéd után felvette új pongyoláját, a zongorához ült, a cselédség fe-

hér kötényt kötött, bort hűtöttek be és Emléki verseskönyvei a szalónasztalkán elfoglalták helyüket. Persze, régen történt mindez, majdnem a hatvanas években, mikor Emléki nevezetes költő volt.

Emléki negyven esztendősen korában álldogált az ablakánál a háztetők felett és a havas mezőkön, amelyeket az egész gyönyörű világból itt megláthatott, mindenféle lábnyomokat vett észre, mintha az elmúlt éjszaka erre jártak volna álmai, apja és anyja, akikkel mindig álmodott; az öreg úr kifent deres bajusszal, hetyke magyar ruhában, mint a régebbi magyarok, akikről a temetésig nem hihette el senki, hogy egyszer valóban meghalnak, és az édesanyja egy csomó kulcsot tartott a kezében álmában, mintha azon töprengene, hogy mely zárat nyitják a kulcsok, amit pedig életében biztosan tudott; és egy reggelen a megszokott lábnyomok között megtalálta Melléki Ida szubrettszínésznő lábnyomát is, mert történetesen vele álmodott éjszaka. A párnáján színházi festéknek a szagát érezte és hattyúprémes kabát feküdt a takaróján; a fali tükörbe — mintha ébren volna — koronként átment Melléki Ida alakja, egyszer fátyolos kalapjában, amint a téli hóésésben sietett az esti vidéki város utcáján a színház felé, máskor trikónadrágban, kis lakktopánban, rizsporozott hajában rózsaszín és galambmelléből dudorászó hangok kelnek szárnyra... Az éji-szekrényen a gyertya lángja, egyenesen, mint a halottak fejénél, hol semmi sem zavarja a mozdulatlanságukat, a tükörbe bámult. Emléki álmában látta a párnán a saját fejét, amint az a párnán fekszik, míg az éji kísértői ki- és bejárnak

kis szobájába. Alkonyattal, midőn végignézett a havas négyszögeken ablaka alatt, valóban egy harmadik lábnyomot fedezett fel. Mintha selyem tánccipőben járt volna valaki a havon és fodros szoknyáját dideregve felemelte, amint tovasietett.

Az ujjával az ablaküveg párázatára irta:

— Melléki k. a.

S ettől a naptól fogva gyakran gondolt a kis-asszonyra.

Mindnyájan tudjuk, hogy vannak babonás dolgok a világon, amelyeknek értelmét megfejteni nem lehet. Így: a hatvanas években népszerű és negyven éves korában már remete-életet éldegélő Emléki nevű költő, aki olykor borzas köcsögkalapban suhant ki a szállodából és fájdalmas mosollyal nézett szét a világban, a könyvkereskedők kirakatainál elfordította a fejét és a Muzeum-körútra mindig szívesen ment, ahol egy antikvárius boltjában a »Repkény« egy megsárgult példánya kapható volt, az ujságban, az idegenek névsorában Pálmay Ilka nevét kereste, vén barátait csak azért kerülte el, mert mindig azt mondták neki, hogy örökifjú létére megöregedett: Emléki egy napon levelet kapott, hogy gyermeke él és Y.-ban, egy vidéki város színházában drámai szindarabban fellép. Ida kuszált és rendetlen sorokkal irt, mint fiatal korában megszokta, midőn a férfiak napokig, talán hetekig hordozták levelét a szivük felett, amig végképen kiélvezték a kackaringós szavakat. Emléki a gyorsforralón teát főzött, amint a regényekben olvasta, papucsot húzott és a hatodik emeleten sokáig elmerengett a multon.

Y.-ban a Huszárhoz volt cimezve a vendéglő,

ahol mulató társaság nélkül is bevárták a színészeket, a főkapitány vezette karonfogva Melléki Klára kisasszonyt az étterembe, hamiskártyás képű apaszínész és a pesti hintáslegényekre emlékeztető magaviseletű ifjú színészek következtek a sorban, akik csakhamar kártyajátékot kezdtek egymás között. Egy vidéki, őszes haju járásbíró, aki meglehetősen szomorúsággal fogyasztotta pàrádi vizét, a fekete

... ünnepélyes riadót ver ...

kabátba öltözött öreg sugó, anya és leánya, valamint Emléki maradtak a Huszár-ban a fehérasztalnál és régi idők módjára sok savanyú bort ittak, a kucsébernél szerencsét próbáltak. A járásbíró néha kimondott egy nevet, de senkisémm emlékezett a névre az asztalnál, csak Melléki Ida bólintott különös meghatottsággal. A szárnyas kabátos sugó komoran ült helyén, mint akit nem nagyon érdekel a társaság és kulcsos órájába többször úgy nézett bele, mintha abban valaki lakna, akivel magányosságában beszélgetni szokott. Az ifjú színésznő le-

mondó, bánatos mosollyal, mintha valamely elmaradt meglepetés miatt szomorkodna, üldögélt helyén. Emléki a különös helyzet folytán előbb vig, gúnyos megfigyelő volt, később nyugtalan és igazságtalan helyzetbe került férfiú módjára az ajtóra nézegetett és elszökni készült, csak azt nem tudta, hogy van-e a hölgyeknél elegendő pénz a számlájuk kifizetésére.

Melléki Ida asszony néhány dalt énekelt, amelyre mindnyájan emlékeztek a társaságban. A Suhanc, a Denevér... Sűrűn havazik a vidéki kisváros felett és narancs-illata van a színházi öltözőnek. Furcsa fésűk, eldobált fehérneműek, vaksi tükrök és kegyetlen léghuzam valamerről... A karnagy boros állapotban átalussza a felvonásközöket és a lámpások bágyadtan fénylenek a színpad előtt, mintha félálomban történe minden... A dobos fehér mellényben ül a zenekarban és ünnepélyes riadót ver, midőn Melléki asszony a színpadra lép.

— Elmegyek és megölöm magam, ha ez lesz az én sorsom is — szólalt meg Melléki Ida lánya a járásbíró elbeszélése közben.

Felállt, kirohant az ajtón, a kis, tüskebajuszu sugó havas vállal és kipirosodott arccal hozta vissza a folyó partjáról. Egy nagy pohár borral jutalmazta meg magát. Az ifjabbik Melléki hölgy az asztalra könyökölt és elszánt, hideg tekintettel méregette a társaságot.

— Gyermekem, ilyen a színészet — mondta a kis sugó az asztal végéről és papirossal megragasztott egy törött szivart.

A járásbíró az idősebb Mellékivel egy Athanáz nevű közös ismerősükről beszélt. Emléki, aki soha-

sem szerette az erőszakos dolgokat, elmélázva üldögélt. »Reggel elmegyek a városból«, gondolta magában.

A kis sugó észrevétlenül leitta magát, sorban csókolózni kezdett a társasággal, Mellékiné előtt letérdepelt, Klárát karonfogva vezette a billiárdasztal körül.

— Régente ilyenkor csáját ittunk a gyermekünk egészségére — mondta Emlékinék s megveregette a vállát. — A gyermekünk egészségére.

— Ugy van — szólt meggyőződéssel a járásbíró.

Jóval elmúlt éjfél, mire a társaság hazafelé indult. Melléki asszony hosszan megcsókolta Emlékit.

— Ugy-e szép a lányom? — kérdezte.

A kisasszony bókkolt, mint a tánciskolában szokás. A görög-katolikus templom mögött elmaradt Emléki a járásbírótól és a sugótól. Hajnalig néhányszor elsétált a havas éjben a Melléki-hölgyek földszintes ablaka alatt. Anya és leánya indulatosan beszélgettek a kékvirágos függönyök mögött.

— Vén szamarak — kiáltotta egyszer hangosan Melléki Klára, midőn Emléki meghatottságában már csaknem megkopogtatta az ablakot.

Ezután bőséges hóesés kezdődött az alvó kisváros felett és Emléki a nyakába húzta fejét, amint a hajnali vonathoz bandukolt.

BELEZNAINÉ SZOMORÚ ÉJSZAKÁJA.

Beleznainé — az ifjabbik — a Nemzeti Színház-ból előadás után, téli estvén, vizes januáriusban, kocsiján a városerdőbe vitette magát. A Lövöldetérén megállította a rozoga fiakkert, a bérkocsisnak egy aranyat vetett és elindult gyalog, magányosan az éjszakai köddel, hóval, sötétséggel fedett városerdő felé. A fiákkeres levett kalappal nézett a hermelin-köpenyeges dáma után, majd lovai közé csapott, hogy a Kékmacskánál résztvehessen a táncban. Beleznainé — az ifjabbik — egyedül, lassú léptekkel ment a városerdőben a bokáig érő vizes hóban, a fákról a nedves hó gyémánt-csattal megtűzött hajára omlott, strucc tollas legyezője szinte holtan csüngött le karjáról, uszályos ruháját fáradtan emelte. Nem látott, nem hallott, csak ment előre a sötétségben, s végzetét kereste. Már eltűnt a lövőház előtti lámpás a sűrű faderekak között, mintha a ruhájuk alá dugták volna a nőnemű gesztenyefák az éjszakában játszadozó kis fényességet, talált ékszer; a magosságban összfejű vénnek, zordon téli fellegek utaztak a felszélben, a hold, mint

egy utcára tett beteg csecsemő a jószívű hercegnőről, fényről, ifjúságról, hársfák illatáról álmodott betegágyán, egy mellbeteg színű felhő mögött; a francia regényekben, amelyeket nyugodt, üres és közömbös szívvél szokás olvasni esős délután a pam-lagon, a rózsaszínű gyertyákat korán meggyújtja a szolga, a francia regényekben ilyen időjárás mellett történnek a gyilkosságok a sorompó környékén... Beleznainé — az ifjabbik — e télen nem olvasott egyetlen regényt sem, — Aigner könyvtárus küldeményei fölívágatlanul maradtak; Beleznainé a hosszú télen — már októberben leesett a hó, — mindig csak egy férfire gondolt.

E télen Beleznainé sötét hajában egy fehér fűrt keletkezett, baloldalon, a sziv oldalán, mintha csak annak a szerelemnek a tiszteletére született volna, amelyet a Beleznainé korában lévő nők dédelgetve neveznek utolsó szerelemnek, mint a legkisebbik gyermeküket szeretik, — ezenkívül a fia e télen nyerte el a hadnagyi rangot a Nádorhuszároknál. Könnyen elképzelhető, hogy Beleznainé szerelméről legbensőbb barátnői sem tudtak. Hogyan lehetne továbbá is emelt fővel járkálni a városban és a védegyleti bálon, a redutban az emelvénnyel ülni? Ah, a Beleznainé korában a nők vigyáznak hírnevükre, jobban, mint ékszereikre. Két gyermeket nevelt föl, mint madár a fiókáit. Jobb karján hordozta a fiút, a balon a leánykát. Sok esztendő mulott el, hogy a Beleznainé páholya üresen ásitott a Nemzeti Színházban; nem látta őt a gellérthegy-i búcsu, sem az állat-hecc. Beleznainé gyermekeit nevelte és a képes divatlap rejtvényeit leánykájával

együtt fejtette meg. Ugyanezért, midőn végre feltűnt szentkép arca — a spanyol kápolnákból, — merengő, kissé nyugtalan, hosszú elgondolkozásból váratlanul idegességbe élő tekintete, mintha az jutott volna hirtelen eszébe, hogy odahaza a kisleány legurult a lépcsőn — kisdéd finom alakja, amely a páholyban drága selymek és nemes prémek között, csaknem csodatévően tiszta életű, régi úrnők illatát lehelő ékszereiben különös légysággal, szelid meg-

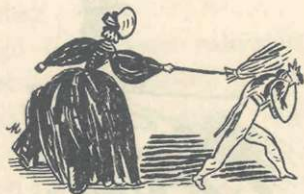
. . . ritkábban kopogtatta meg ezután a dobos hátát . . .

adással elhelyezkedett, mintha a finom figurát ama théâtre parée alkalmából komponálta volna a rézkarcoló művére, midőn az orosz hercegnő férjhez ment Budára és a bécsi színészek hajón jöttek le a Dunán, hogy ott diszelőadást tartsanak — : a pesti társaság, divathölgyek és delfik, szemüveges idős úrnők és nyugodalmas táblabírák, Degré Alajos és a ragyogó Kuthy Lajos, egyszóval Pesth a negyvenes években rajongó szerelemre gyulladt a váratlan, csodálatos Beleznainé iránt, akinek finom lénye, lány kézmozdulattal szinte még a Zrinyi sarkantyúpengéses jurátus-dorbézolásait is elhallgatta, a zene-

kar mellett, az első sorban üldögélő Elefánthy úr, pesti lion, teknőc-csontjából készült pálcájával ritkábban kopogtatta meg ezután a dobos hátát, hogy a pianókat az üstdob puffogatásával fűszerezze, a hölgyek à la grece fésültették a hajukat a kishidutcai fodrásszal — Beleznainé hajviselete és a bő, lengő, apró virágokkal diszitett szoknya hamarabb divatos lett, mint a nyájas olvasó e sorokkal végez! Az akkori közlönyökben fölbukkantak versek a divatos költők tollából, amelyek egy feketehaju, földre szállott sugárhoz, elevenné váltott gyönyörűséghez voltak intézve, Frankenburg egy budai disznótoron kikottyantotta, hogy a költeményeket Beleznainéhoz írják a poéták és K. L. divatos beszélyíró és arslán (bár e kifejezés későbbi és Petőfi tollát dicséri), álomporral megmérgezte magát lakásán, hogy olt-hatatlan szenvedélyét csillapítsa.

Beleznainé, keresztnévén Hermina, egy szent hölgy tiszteletére, nem látszott tudomásul venni a feltűnést, amelyet megjelenésével az akkori Pesten előidézett. Szerényen bókolt, mint kisleánykorában divat volt a bécsi Szentsziv-zárdában, halkán beszélt, (ah, a divatos nők ezután évekig valóban már csak legyezőnyelven beszéltek), csendesen lépett és fontosságot nem tulajdonított annak, hogy Elefánthy úr a polgári zenekart ablakai alá rendelte vasárnapi délutánokon. Csak halkán, észrevétlenül élni, szinte meg sem látni a csúnya embereket, többet beszélgetni gyermekeivel és a tavasz virágaival, mint a barátnőivel: ez volt Hermina élete. Hogy a fehérneműek a szekrényekben mind rendben legyenek, a hervadó virágcserepeket frissekkel cserélje ki a

városi kertész a vaskosaras ablakokban, a dal hal-
 kan, elmosódottan hangozzék a spinéten, a padló
 mindig frissen legyen súrolva a házában, még az
 ágy alatt és a szobasarkokban is, az imakönyv mel-
 lett mindig akadjon egy jó könyv a háznál, amely
 elmulattat, megvigasztal, észrevétlenül földerit, mint
 a fekete színpadi függöny mögött a háttérben, a
 szindarab végeztével, kis kunyhó előtt, rokka mellett
 látható az élőkép, mely az üldözött szerelmesek to-
 vábbi sorsát ábrázolja: így élt Hermina, a leg-

... az üldözött szerelmesek további sorsa ...

divatosabb hölgy Pesten, a negyvenes években, mi-
 dőn a férfiak ugyan amulettet viseltek a szivük
 fölött, de szívesen felcserélik vala a hölgyeiktől
 kapott emléktárgyat egy szalagcsokorral a Belez-
 nainé ruhájáról. Szalagcsokor azonban senkinek sem
 volt birtokában a városban.

És most, e bánattal teli téli éjszakán hová jut
 Hermina a városerdőben, ahol a fák setétek, fenye-
 getők és az éjszaka folytatja rejtélyes életét, amelyet
 nem szabad meglesni emberi szemnek?

Hová bolyong könnyü cipőjében a hólében, ál-

mukban könnyező fák alatt, — a kinyúló ágakról nem üti meg fejét akasztott ember lábában és egy megfagyott varjú nem fordul le a fatetőről, hogy vállára hulljon?

Merre jár magányosan, felzokogó szívvvel, tépett kendővel, vérig megalázottan, öngyilkosságig elkeseredve?

Éles fütty hangzott föl a bokrok között és egy rongyos, félkaru férfi lassan az útra lépkedett,

... szerelmes vagyok egy korhelybe ...

amelyen Beleznainé a város felől menekült. Vastag bot volt a csavargó kezében, a köpenyege, mint kósza varjú-fészek a nyakában.

— Megállj! — mondta téli fagytól rekedt hangon az útonálló.

Beleznainé halálra váltan szorította a két kezét szívére.

— Öljön meg, csak ne bántson, mert én egy szerencsétlen nő vagyok, — rebegte.

A csavargó közelebb lépkedett és szemügyre vette

az asszonyt. A gyémántcsattot nyugodtan kivette a hajából, — a hold egy siralmas, sovány jegenye galyai közé bújt, — a hermelines színházi belépőt többször megsimogatta, megforgatta.

— Hogy kerülsz ide, te úri asszonyszemély? — kérdezte szárazon.

Beleznainé — bár sohasem markolt teljes erővel a hárfa húrjai közé, — asszony volt, fölismervén a veszélyt, fölédtek benne az ősi női ösztönök.

— Szerelmes voltam... szerelmes vagyok és nem tudom, hogy kibe. Egy királyba, vagy egy korhelybe. Valami űzött ma éjszaka, mintha jégzajlás volna a szivemben.

A csavargó figyelmesen hallgatott, bólintott:

— Szépen tudtok beszélni, ti dámák, — mormogta, majd a hold csalékony világításánál szemügyre vette a gyémántcsattot.

— Nagyon drága, — dörmögte rosszkedvűen, — levágják érte a másik kezemet is. Nincs pénzed? — kérdezte s a csattot visszaadta az asszonynak.

— Egy aranyam volt s azt... egy szegény embernek adtam az úton.

— Szegény ember, — szerencsés fickó, — mormogott a csavargó. — Hadd nézzelek, te dáma.

Beleznainé állá alá szoritotta a kezét, mintha régi egérkalitka rozsdás drótjai kaparásztak volna Hermina nyaka körül. De az asszony fagyott mosollyal nézett a csavargó torzonborz arcára.

— Eh, te is szép vagy... Majdnem olyan szép vagy, mint akiért először loptam.

— És én is szeretem a vad, kegyetlen férfiakat, — felelt az életveszélyben mosolygó Hermina. —

Szeretném, ha valaki lopna értem. Gyűlölöm a férfiakat, hogy mindig csak szép szavakkal, körmönfont hazugságokkal, ostoba bókokkal akarnak meghódítani és egyik sem megy el rabolni a kedvemért.

A csavargó hűmmögött:

— Hogy hazudtok!

— Én nem hazudok, én azért jöttem ma éjszaka a városerdőbe, hogy valakin bosszút álljak.

— Persze, egy férfin.

Az asszony összetette a két kezét:

— Jöjj velem... Elég rongyos vagy, elég piszkos vagy, vad vagy, gyilkos, tolvaj... Jöjj velem; a házamban megterítve minden a vacsorához. Egy férfinak kellett volna velem tölteni a mai estvét és valamerre máshol kergeti a könnyű életet. Jöjj, házam a városerdő szélén és megesküszöm, hogy nem lesz bántódásod. Téged kerestelek, te rongyos, éjszaka fia, talán még véres a kezed tegnapról?

Beleznainé a csavargó félkarjába kapaszkodott, de az megvetett lábbal állott.

— Kelepce, — felelte röviden. — Itt maradunk az erdőn, ahová nem mer belépni az őrkatona.

— Higyjél nekem, — könyörgött Hermina. — védekezhetsz ellened, éles tört hordok magamnál és sziven szúrhatnálak, mielőtt bántanál.

— A tört mindenesetre add ide, — felelt a csavargó és kivonta karját az asszony kezéből.

Beleznainé a keblébe nyúlt. Régi-művü, ruganyos kis penge volt ott elrejtve, amelyet a saját szívébe akart döfni a városerdő mélyében.

— És most menjünk, mert a városban a tornyok éjfél kongatnak, — könyörgött az asszony. — Hi-

deg és félelmetes az erdő. S mily szörnyű volna találkozni valakivel, akinek két karja van.

Beleznainé előrelépkedett az úton és amint a nedves hóban látta szemben jönni lábnyomait, — mindegyik egy könynek, fájdalmas percnak, kétségbeesett zokogásnak a sirja, — dideregni kezdett, hogy a fogai vacogtak. De az életöröm fölébredt benne s emigy mulattatta a haramiát:

— Én rendes, jóra való nő voltam a mai napig. Ma azonban elvesztem. Hallgasd meg történetemet, te jó ember, aki bizonyosan nagyon szeretted és szenvedted már életed folyamán. Körülbelül két esztendeje véletlenül megismerkedtem egy férfival. Páholiban, színházban, úri társaságban nékem bemutatták s ő ekkor rámnézett, hosszasan, furcsán, tágranyitott szemmel, hogy azt éreztem, így még nem nézett rám senki, de ez a férfi se nézhetett ilyenformán más nőre. Így csak egyszer lehet nézni az életben, amikor a szemsugár mindent elmond egyszerre... Elmondja a multat, hogy már valaha valahol egy régi életben, elmúlt században találkoztunk egymással... a szemek, mint kedves ismerősök kapcsolódnak össze és a kezek szorításában azt érezni, hogy az ő feje már pihent egyszer a keblemen... Elmondja a tekintet a bús jelent, midőn egymást elkerülve, idegenül élünk, holott az volna hivatásunk, hogy mindig egymás mellett üljünk, hallgassunk, vagy mosolyogjunk... És beszél a reményteljes szép jövőről, midőn egy napon feltűnik a tavaszi nap a városerdő lombjai mögött, a leveleken mint kis lelkek csónakáznak piros vitorlával a csillogó harmatcseppek, jószagu levegő som-

polyog ki a fák alól, hogy nagyon nagyot lélekzik belőle a kebel, és a szív egyszerre új tempóban kezd dobogni, a pulzus másképen ver, a gondolat szárnyalása magas tornyok felett lebegő madarak könnyedsége, a szem lezárul, mintha bús mezőről egyszerre homokos útra, mély erdőbe gurult volna a kocsi.

— Már látni a lámpást a Lövölde-téren, — vélekedett a csavargó.

— Aztán két évig néha váltottunk egy szót. Ő meg-megállt a páholyom alatt, köszönt, szép beszélyeket irt rólam a közlönyökbe s én mindig reá gondoltam, kivántam, vártam, szerelmes voltam és a nevét hangosan mondtam, mikor egyedül voltam. Sirtam, a párnáimat ölelgettem, nyitott szemmel feküdtem ágyamban, hajnalban azt álmodtam, hogy az ágyam szélén ül s a kezemet simogatja. Tegnap délután végre azt gondoltam, hogy elkövetkezett a nap, amikor egymásé leszünk. Nem tudom, hogy jutott eszembe ez a bolond gondolat. Valami csalahatatlantul mondta bennem: ma... ma estve... mint ahogy az óra tik-takol a falon. A menyasszonyi fehérneműmet öltöttem magamra, amely az esküvőm óta nem volt rajtam. Az anyám varrta az inget, én himeztem, kis virágokat horgoltam a szélére s a szívem fölé a nevem... A színházban szépen játszottak s minden percben vártam, hogy ő belép páholyomba. De nem jött. Egy léha ficsúr a második felvonás után megállott páholyom előtt s jelenti, hogy a Kék macskánál nagy álorcás-bál tartatik... Lajos az álorcás-bálra ment, gondoltam magamban. Pedig nem is ösmerem Lajost és mind-ezt hazudtam.

A lövőház közelébe értek. Az őrkatona, talán először életében ébren volt és a ház előtt állott fegyverével:

— Katona! — kiáltott teli torokból, rémült sikollyal Beleznainé.

A SÁRKÁNYFEJŰ HÁZ.

— Az álmok: vércseppek. Annyi álmunk van, ahány csepp vérünk. Reggelenként mindig fáradtabban nézünk a tükrünkbe. Karikák, ráncok, fehér foltok támadnak arcunkon, onnan elfolyt a vérünk. Rosszat álmodtunk éjszaka, — így szólt hozzám Miskolcziné, az álomfejtő asszony, aki a nyolcvanas években a Belvárosban lakott egy régi pesti ház emeletén, kalapács volt az ajtón és ecetfa állott az udvaron, amely alatt a sipláda néha megszólalt, vak énekesek a fa derekának vetették hátukat vándorútjukban, kacskaringós vaskorlát védte a folyosót, amely itt-ott elkopott a könyököktől, amelyek reá támaszkodtak, a gránit-lépcsőn vajútot ástak az emberi lábak, amelyek itt föl és le mendegéltek...

A házat nemrég lebontották és a lakás falában, (ahol Miskolcziné végtelen cérnaszálat fűzött a tűpiciny fokába) egy emberi holttest maradványait találták. A holttest ülő állapotban volt befalazva, mintha valaki karonfogva vezette volna a fülkéig és ott helyet megkinálta. A néma kőműves rakni kezdte a téglákat. Már derékig ért a fal, a kezek

még kinyúlhattak, hogy megfogják a kőmives kezét. »Megállj, még élek, hadd gyönyörködöm a szép világban...« De a kőmives kérlelhetetlenül emelte a falat, hiába panaszkodott, könyörgött odabent a holttest. Végül csak a homlokából maradt valami. Miskolcziné közelebb húzta a karosszékét, hogy a befalazott hallja az álmokat, amelyeket látogatói elmondanak. És a legenda szerint a falba épített

. . . a sipláda néha megszólalt . . .

halott felelgetett az álmok rejtélyes kérdéseire, ő szolgált a megfejtésekkel, mert odaát volt a más-világon és már mindent tudott, — életet, álmot, halált. Miskolcziné csak a tű fokát kereste és a falban lakó szerezte meg neki a mindennapi kenyeret.

A házon sárkányfej volt, előrenyúlt a homlokzaton, mintha az utcai életet figyelné, vagy az erkélyeken a szerelmeseket, akik mindig ugyanazt mondták egymásnak, nemzedékről - nemzedékre, a

kémények mögött feltünedező holdat meglepetten nézték egykor az anyák, nagyanyák és leányaik, a háztetőn varjak és csókák tollászkodtak, amelyeket esténként szétzavart Miskolcziné a Belvárosban, mint-ha az álmokat küldené széjjel az elsötétedő lakásokba. Az öreg polgárok ágyára nesztelenül rebbentek a baglyok, a varjak és a csókák a magasban keringtek, amig egyenkint leszálltostak, megtalálván helyüket a belvárosi házakban. Az álmot magukkal hozták, de el is vitték.

Esténként a varjakkal és csókákkal kelt útra a fővényes Dunaparton a dülöngöző homokember, amelyet a játszi szél épített napközben... Jött a homokember is a város felé és puha, nehéz tenyerét reá nyomkodta a szemekre, a homlokokra. A vén esőcsatornákon mint furcsa kis törpék mászkáltak föl az álmok a házakba, fölkúsztak a harmadik emeletre is és a nyitott ablakokon behempergöztek.

Fönn álmodott a gazda, a kapunál kuttyája, csak Miskolcziné volt ébren a városban, és a falban a holttest. Ha szél zúgott a Belváros fölött, megcsörrentek a háztetőn a szélmutatók, a padlásokon a régi ládákból kijöttek a peres iratok, a falba épített holttest panaszkodott, nyöszörgött, hidegnek vélte sirját és tán átkozta Miskolczinét, hogy börtönéből ki nem ereszti.

Ki volt a holttest, amig élt?

Asszony volt és ezért nagyon kíváncsi volt. Kíváncsi volt hűtlen kedvese álmára, amelyet az álomfejtő asszonynak elmondand. Ezért falaztatta magát az álomfejtő asszony házába.

Ma már csak a keresztnévét tudjuk; Florentinnek hívták, mint azon fehér, áttetsző szövetet, a melyben a majálisokon táncolnak a lányok. Florentin-ruhában mentek a gellérthegyi bucsúra a boszorkányok, amig fiatalok voltak.

Florentin ama régi aranymives-családból származott, ahol az asszonyok sohasem viseltek ékszert, mert nem tudták annak becsét. Az ékszer üzleti portéka volt a háznál, amely a hátulsó műhelyekben csinálódott öreg legények által, elkalapálgattak egy násfán, vagy egy szelencén és papirosba csomagolták, mint a késes az elkészült beretvát. Aztán jöttek szomjas-szemű asszonyok, akik megnedvesedett ajakkal megkivánták az ékszereket, amelyeket hideg kézzel csomagolt ki előttük az aranymives. És minél többen kivánták meg a rubintokat, aranyakat, annál inkább emelkedett értékük. Az aranymives a vásárlók tekintetéből állapította meg tárgyainak árát.

Az aranymivesék asszonyai gyermekkoruk óta, asztalnál, hálósobában, hosszú álmos délutánokon hallották és látták az üzletet az arannyal és ezüsttel. A bolt hátulsó részében keleti kendőjükbe burkolózva, tunyán üldögéltek, lusta, lassú mozdulatauk lettek, mint általában a kereskedők feleségei, ahová nem ostornyélért meg kocsikenőcsért járnak a vevők, hanem finom portékáért. Az üldögélés és a henyélés fölébresztette az asszonyok fantáziáit... Florentin a bolt hátulsó részében meghúzódva, vég nélküli délutánokon különöseket gondolt magában.

Az Aranykéz-utca fölött őszi eső hullott és a boltajtó előtt csak néha ment el valaki, akinek dolga volt a városban.

»Hová megy, miért megy?« — kérdezte magában Florentin.

Téli lepkék imbolyogtak a tetők fölött, a kocsi- hangja tompább lett a friss hóesésben, pré- mek és bundagallérok között suhantak tova az arcok az aranymives-bolt előtt.

»Miért nem maradnak otthon e hideg téli na- pon?« — gondolta Florentin. — »Mindenki szerel- mes a városban? Csak a szerelmesek járnak nyug- hatatlanul?«

Ő még sohasem volt szerelmes, ugyanezért na- gyon kíváncsi volt a szerelmesekre. Néha, midőn az öreg legény kiballagott a műhelybe, az ablak- üveghez nyomta arcát és a járókelők tekintetéből, arcából, mozdulataiból szerette volna megállapítani, hogy szerelmes az illető. Különben csak a férfiak szerelme érdekelte, — a nőkről rossz véleménye volt, nem hitte el nekik, hogy szerelmesek tudnak lenni, — a férfiak, akik büszkén és emelt homlok- kal mendegélnek itt az Aranykéz-utcában, a vállak megfeszülnek, a lépések határozottan dobbannak, még az esernyők is a kezekben férfiak, nem beszél- ve a legöregebb polgárok sétabotjairól.

Milyen lehet a férfiak szerelme?

(Az aranymivesnék sohasem voltak szerelmesek. Csendesen, rendesen férjhez mentek és ha vélet- lenül költeményes könyv került a kezükbe az élet folyamán, csodálkoztak az ottan föltalálható sza- vakon. »Mint az ékszerek a szavak«, — gondolták.)

Florentin arra volt kíváncsi, hogy e büszke hom- lokok csakugyan meghajolnak a nők előtt, a térdek valóban érintik a pádimentumot, a göndö-

ritett szakállak és bajuszok, ábrándos hajviseletek, aranygombos kék kabátok, fehér pantallók, nagy cilinderek: hogyan viselkednek, amikor gazdájuk szerelmes? Igaz volna, hogy szerelemben sirnak, kétségbeesnek, megőrülnek, öngyilkosok lesznek a férfiak? Igaz, hogy mindig csak egy nőre gondolnak, érte imádkoznak, az arcképek előtt estve letérdelnek s a kezüket összeteszik, mint a gyermekek?

»Ah, szeretnék egy szerelmes férfit ismerni«, — sóhajtott néha indiai kendőjében az aranymivesné a bolt hátulsó részében, ahol a rubintok és a gyémántok aludtak vasládában, mint egykor eljövendő szép asszonyszemek. (A lélek még a nagy vizeken csónakázik egy kis falevélen, de szeme már az aranymives-boltban van.) És a vasláda mellett Florentin, mint egy keleti álom.

A Duna felől jövő vízhordó kocsik szamarai virágos galyat kaptak a legényüktől, a régi házaikon, itt-ott kinyitottak egy ablakot, a boltajtón az ékszerek hűvösségébe, a gyémántok jeges tava közé egy eltévedt tavaszi szellő lejtett... A harangok csengése tisztán hallatszott délutánonként.

Egy költő jött be a küszöbön és kékköves gyűrűskét vásárolt. Kázmérfinak hívták és a divatlapban már megjelent arcképe. Magas homloku, ábrándosszemű, kopott köpönyeges férfiú volt, bor- és pipaszaga volt a szakállának, az ujja tintás és rongyos, ócska könyvek kandikáltak ki a zsebéből: ilyenek voltak a költők a Belvárosban, de még sohasem léptek be az aranymives-boltba.

Florentin a nagykendőjét maga után húzta, amint előre jött:

— Szerelmes? — kérdezte a költőt és tágranyitotta a szemét.

Kázmérfi halovány arca csendesen megszínesedett:

— Valóban egy kisleánynak vásárolok a gyűrűt.

— Szerelmes? — kérdezte ismételten Florentin és maga is csodálkozott azon, hogy a hangja remeg. — Ön az, aki le szokott térdepelni, otthon,

... csepürágóval, aki az udvaron táncol ...

egyedül egy női nevet hangosan mondani, szomorkodni, vigadni, levelet hordani a szíve fölött, sajátkezűleg tépni virágot a városerdőben...

Kázmérfi búsan forgatta kezében a gyűrűcskét.

— Ha e gyűrűcske a szerelem jele, akkor szerelmes vagyok.

Florentin megfogta a költő kezét, a szemébe nézett, a homlokát megérintette a kezével és a kabátját megtapogatta.

— Milyen furcsa, — mormogta. — Szerelmes!

Kázmérfi bocsánatkérőleg nézett az asszony nagy, titokzatos szemébe:

— Csak szegény költő vagyok, nem vehetek drágább ajándékot. A szerkesztő két forintot fizet egy versért, pedig hirneves poéta vagyok. De az álmaim szépek. Azt álmodhatom, amit akarok.

— Szerelmes, — kiáltott fel önfeledten az aranymivesné. — Milyen boldog ön, én sohasem álmodom. Megrázta a költő kezét.

— Szeretnék álmodni, mint ön. Mondja, mit kell tennem, hogy álmodjak?

A költő nem igen volt ahoz szokva, hogy előkelő, gazdag asszonyság ennyi szót vesztegessen vele, mint egy régi cseléddel, vagy csepürágóval, aki az udvaron táncol, összeszedte tehát tudományát és Miskolczinét, az álomfejtő asszonyságot melegen ajánlotta.

— Ő ért Pesten az álmokhoz és a legjobb szabónő Kirsner Tóni mostanában.

Kázmérfi emigy fitogtatván nagyvilági ismereit, eltávozott az aranymives-boltból.

Florentin, mint egy elröpülő hattyút, nézte a költőt...

*

Mondják, hogy az aranymivesné e naptól fogva leghűségesebb látogatója lett Miskolczinénak, a híres álomfejtő asszonynak.

Hogy az asszonyt foglalkozásában ne zavarja, a falba kis fülkét épített és a falban elrejtőzve hallgatta a látogatók előadásait különös álmaikról. Talán itt töltötte volna egész életét a rejtelmes házában, mások boldog és boldogtalan álmaikat hallgatva,

elrejtőzve, a falba bújva, de egy napon Kázmérfi úr jelentkezik a mindentudó asszonynál.

Kázmérfi egy idő óta nagy vízzel álmodott, a nagy vizen kis fekete kacsákkal... Csizmában járt, mert tél volt.

— Valaki meghal, aki az uraságot nagyon szereti, — jelentette ki Miskolcziné.

A költő fejcsóválva távozott.

Estefelé, midőn az álomfejtő asszony befejezte napi munkáját, a falba épített hallgatózó-fülkében holtan találta Florentinet, az aranymivesnét. Csendesen, hangtalanul meghalt, mint egy madár az erdőn, amely végigélte kimért tavaszait és teleit. Florentin fekete hajában fehér szálak voltak, mint ha rizsporozták volna. Az arcán kis madárláb-alakú ráncok. »Elment a vére az álmokkal«, — mondta magában Miskolcziné, bár nem hitt a babonákban. Zavaros idők voltak akkor Pesten, a rendőrség szigorú volt, az álomfejtő asszony tehát eltitkolta a halálesetét. Néhány darab téglával végleg beépítette a fülkét a falba és tovább folytatta mesterségét.

NAGYBOTOS CSATÁJA ANGYALKÁVAL.

A legtáncosabb életben is előfordulnak esztendőök, hónapok, midőn a szív és a kedv elcsendesedik, hogy az óra ketyegését hallani a mellényszebben. Az ajtó még félig betéve, a farsangi éjbe kihallatszik a dévaj muzsika, a nagybögő helyeslőleg morgog, mint egy romlott öreg ember, a háztetőkön a hó úgy világít, mint az alsószoknyák fodra, pirostat lehelnek a félrevonult párok az erkély fagyos ablakára, — de a báli vendég már beburkolózik egérszagu nagy bundájába a szánon, mint a végrehajtó, midőn falusi körútra indul, a szív alig hallhatólag dobog és a magosságból hideg, téli halálra emlékeztető csókok hullanak az arcra kósza hópelyhek alakjában, mint megöregedett, régi szeretők távolból küldött üzenetei. Nagybotos, e kis beszély hőse, elfáradtan, fásultan utazott falura a nagyvárosból. (Fiatallabb éveiben ily hangulat hatása alatt fogadta meg az öngyilkosságot — másnap reggel, a borotválkozó tükör előtt, — ekkor jutott csak eszébe, hogy a legszebb nők meleg vassal göndörítik andalító hajfürteiket a fül és a nyak tájékán,

csupán ilyenkor gondolt arra, félig megfagyottan, mint egy őszi veréb a fán, gunnyasztott ablakok alatt, amelyek mögött nők csókolóztak. Öregebb lévén, most már csak annyi energiája volt, hogy egy bizonyos hidra gondolt, amelyet útközben valahol elér s a hid leszakadhat, ha épen úgy akarja.)

A francia cipősarkok még tovább lejtének a tánczene ütemeire, a nők arca sokatigérően pirul és

... régi szeretők távolból küldött üzenetei.

hajuk leng, mint az árvalányhaj, valaki erre jöhet, hogy leszakitsa: Nagybotos már falura vonult, elsőnek, hogy utolsó ne legyen a társaságban, akit a kékkötényes legények leguritanak a lépcsőn. Falun angyalokkal ismerkedett meg. Angyalkával és a mamájával. Egy régi urasági házban — »Le comte de Turgenjev« regényeiből volt ez kimetszve, — ketteskén éltek, mint az őzike lépked a tehén mellett az erdőn. Nagybotos — tél volt, — mindenféle

kártya-kunsztokra tanította őket, kemény papirosból figurákat vágtak ki és Miklós napján bábszínházat játszottak, elszavalta a Kakasülön című monológot és míg Angyalka a zongorához ült, a mamának a legujabb tánclépéseket megmutatta, amelyeket a téli-kertben egy négertől tanult. Majd szánkázni mentek és a falun túl Angyalka átvette a kocsistól a gyep-lőt és a téli tájon csengetve repült a szán, mintha vig karácsonyi estére igyekeznének egy barátságos házhoz. Újév táján Nagybotos segédkezett a gazdasági számadásoknál, — valahol egy csontkeretes pápaszemet talált a háznál és midőn ezt homlokára tolt, öreg ispán, Mártonfalvi bácsi úgy megijedt, mintha a harminc év előtt elkövetett postarablásról faggatná Nagybotos. A jószagu és kedves befőtteket a pákosztos cselédek miatt egy könyvbe irta és esténként arról beszélt a hölgyeknek, hogy amint kitavasodik, egy széltől hajtott vízmerítő szerkezetet kell felállítani a vetemények között. Ezenközben özvegy Majornokiné, született Fehér Krisztina és leánya, Angyalka, oly alaposan beleszerettek Nagybotosba, hogy a csöndeslelkű férfiú, aki pedig már csupán a jócselekedeteknek kívánt élni és beteg parasztokat gyógyítani, ijedten járkált a befagyott folyó partján... »Ahová még betettem a lábam, ott bajt csináltam. Milyen szerencsétlen vagyok!« gondolta magában. És a tájat kémlelte, mintha azt számíttatná, hogy merre fog elmenekülni.

A faluban egy csárdásné volt. Göndörhaju és pirosarcu, mint a megelevenedett népdal. Piros hársz kendőjéből néha fürkészve nézte Nagybotost, amint az úton elhaladt. Egyszer — falusi honorá-

ciorokkal szerzett Nagybotos a fogadóban, — hátulról megérintette a nyakát.

— Mint a vadkacsa farka, — mondta a hajára.

Nagybotosnak néha eszébe jutott ez a megjegyzés. Midőn a hölgyek már külön imádságot fogalmaztak, amelyet esténként elmondtak Nagybotosért, és Mártonfalvi bácsi sem merészelte hangosan szidni a zsidókat az udvar közepén, (hátha van egy rokona Nagybotosnak, aki ezért megharagudna) az asszonycselédek kezét csókoltak és dédelgetve megsimogatták a csizmaszárát, — Nagybotos elhatározta, hogy elkezdi az új életet. Néhányszor hirtelen felnézett a fogadó ablakára, midőn a korcsmárosné ott magában dudolgatott, majd egy este, midőn a kutyák a vastagon omló havat összetévesztették a vándorlegénnyel, Nagybotos hátulról a csárdába került, cigányokért küldött, akik egymás hátán jöttek a mély hóban, a csárdásnét maga mellé ültette:

— Nagyon hasonlít valakihez, akit egyetlenszer, igazán szerettem, — kezdte falusi gavallér módjára a széptevést.

A csárdásné szórakozottan ingatta szőkés-barna fejét.

— Tán azt is Jucinak hívták? Az uraság is úgy hazudik, mint a többi férfiember.

(De többé ezt már nem mondotta ezen az éjszakán. Nagybotos derekasan kitett magáért. Éjfélfele az asszony beleegyezett, hogy megszöknek és elmondta, hogy a Sajó-parton, — ahol született, — mindig kis gyermekeket látott a vízben leánykorában. És most nincsen gyermeke. Nagybotos is kijelentette, hogy többé nem jár az elhalt menyasszonya sir-

jához, legfeljebb egyszer Jucival együtt látogatják meg a halottat.)

Másnap, midőn az ünnepnap i ebédre ballagott Nagybotos, Juci sápadtan, kisirt szemmel állott az ablaknál: »megvert az uram« — sóhajtotta, — az ebédlőben Angyalkát találta. Karcsu, hosszú láb-száru, barna lány volt Angyalka. Azt remélte, hogy Nagybotos majd megtanítja lovagolni. És együtt ügetnek a nyárfa-sorban, mint ez a Tavaszi hullámokban olvasható. Sötét szeme komoly szemrehányással tekintett a férfiúra.

— Ugyebár tudod, hogy a világon csak téged szeretlek egyedül? — kérdezte és a férfi vállára helyezte a tenyerét.

— Gyermek vagy még...

— Maholnap tizennyolc éves vagyok. Komoly nő voltam mindig. És most is komolyan akarok veled beszélni. Tudod, hogy az anyám egész éjjel nem hunyta le a szemét, kétségbeesetten sirt?..

— Szegényke.

— Ha még egyszer beteszed a lábad ahoz a némbérhez, ahol az éjjel voltál, velem gyúlik meg a bajod.

Az özvegy ágyban maradt és csak a félignyitott ajtón át vett részt a vidám, hangos társalgásban, amely az asztal felett keletkezett. (Nagybotos bankócsináló prést keresett Mártonfalvi úron és az öreg ispán makacsul védekezett.) Ebéd után Nagybotos hosszú ideig szótlanul üldögélt a beteg mellett, míg Angyalka az ispánnal kártyázott és hangosan csapkodta az ütéseket. Alkonyattal a folyópartra ment és azon gondolkozott, hogyan juthatna el a legköze-

lebbi vasúti állomásra. Gyors, könnyű léptek hangzottak fel a fagyos havon. Hosszú bundában, muszka sapkában, mint egy regényhősnő, a ház felől Angyalka sietett.

— Tudom, hogy azt tervezted most magadban, hogy elhagysz minket. Az anyám a temetőbe kerülne. Magamról nem beszélek, fiatal és erős vagyok. Te nem fogsz elmenni.

— Gyerme kem.

— Elhatároztuk, hogy néhány hetet Budapesten töltünk. Az anyám ugyanis azt gondolja, hogy itt hiányzik neked a fővárosi élet lármája, zajgása. Majd színházba megyünk veled. Ha akarod, bálba is járok a kedvedért. De otthon is maradhatunk a szállodában.

Nagybotos a falu végén lakott, egy régi kerti házban és az ablakából varjakra szokott lövöldözni. Ezen az estén valaki háromszor is megzörgette az ablakot. Majd egy forró, gömbölyded asszonytenyér oly sokáig nyugodott az ablaküvegen, hogy bévül leolvadt a zuzmara. Nagybotos a setétben hallgatva üldögélt. Midőn később az ablakhoz ment, már csak egy asszonyláb nyomaini látszottak a kerti úton, a havon.

— Arra ment el a szabadságom, — gondolta magában.

A holdfényben messzire látszottak a lábnyomok. Mintha a végtelenségbe mentek volna... Túl a dombokon és határokon... Valaki elment erre, aki ide akart jönni, meleg szívet, puha tenyeret és ábrándos kis játékot hozott a képzeletében, amelyben, mint egy kis színházban, Nagybotos jeladására

már játszani kezdett a zenekar. A kárpit azonban nem ment fel. Valaki egy falusi háztető alatt, ködmönszagu télben narancsfákkal álmodott és kinyújtotta a kezét a drága gyümölcs után.

Nagybotos meghatottan nézte az eltávolodott lábnyomokat. Egy falusi nőcipő — nyomai magos sarokkal ellátva, mint a nagyravágyás, és gombocskákkal, mint a cifra élet utáni kívánság — mende-gélt át a kerten.

— Bizonyosan rózsza van a harisnyakötőjén — gondolta magában Nagybotos.

*

Jucit reggel a vizmerítő-léknél kifogták. Csak húszéves volt, — mondták a falusiak.

Angyalka megcsókolta Nagybotos homlokát:

— Derék ember vagy. Jól viselted magad. Most már akár megtakaríthatjuk a pesti utazást.

A VADEMBER FÜLEMILÉJE.

Ismerősünk és hősünk: Nagybotos Viola, — aki fiatal korában dobos szeretett volna lenni egy dalszarnokban egy táncosnő kedvéért, vagy orgonista egy vallásos hercegnőnél, felolvasó ábrándos grófnénál, vagy nők lovagja, kezében vivótőrrel a bolt-hajtásos lovagteremben, vagy füstölgő csövű pisztollyal álldogálni a nyirfaerdő szélén a bajvívás után — oldalszakállt növesztett, kürtőkalapot viselt hétköznapiokon is és egy polgári asztaltársaságban a bor színét vizsgaszemmel nézegette és a nők ruházkodását kézlegyintéssel vagy dörmögve elítélte. A város végén lakott és az ágy szélén üldögélve, elolvasta a hirlapban a legujabb öngyilkosságokat és a hajfestőszerek hirdetéseit. A házisapkája, a papucs elrongyolódott, mostanában nem himeztek ujat. A nők erkölcstelensége felett gondolkozott és büszke tartásu, gögös járásu, ifjú nők után morgott: »Megállj, még látlak, amint Szent Teréz templománál a kereszt alatt üldögélsz!« Különösebben, fájdalmasabban, életre-halálra egyetlen nő sem csalta meg Nagybotos Violát, hogy miatta nőgyűlöletet

fogadjon; az élet eliramlik és a legszebb bárónék is megvénülnek, mire a gavallérok csizmáját a padlásra helyezik, gondolta magában Nagybotos, ha nagyon szomorú volt; ámbátor egy kancsal szemű, fodroshaju és nagyszájú nő után évekig felsóhajtott, ha magányosan sétált a Gellért-hegyen... A nőtől eltávozott és a hölgy az emeletről utána rugott, miközben lábáról a félcipőcske elrepült. Alant Nagybotos reptében elkapta a cipőcskét, az

... az élet eliramlik ...

inge alá dugta, udvariasan megemelte a kalapját és a hölgy kiáltozását figyelmen kívül hagyva, csendesen elkocogott a házból, ahol minden kilincs, ajtófélfája jól ismerte és a sokgyerekű házmester keresztapának kérte fel. Téli estvéken, mikor verseket olvasott, vagy végrendeletét fogalmazta, a tükörbe nézett és legyintett kezével, veszekedett az ébresztő órájával, régi levelekből fidibuszt gyártott, mert terve volt, hogy pipázni fog: midőn tehát elhagyott agglegénynek érezte magát, elővette a félcipőt és az asztalra helyezte, miközben a teát kavargatta. Tavaszra kifejlődött betegsége, a cipőt állandóan a zsebében hordozta.

— Eddig olyanokat mondtam a nőknek, melyeket nem értettek meg. Könnyű volt a menyországról, vagy a túlvilági életről hazudozni, hisz fiatal voltam, — gondolta magában Nagybotos Viola. Most azonban már megkövetelik a nők, hogy érthető és értelmes dolgokkal mulattassam őket. Megpróbálkozom a Hamupipőke meséjével, amelyet szobalány, hercegné egyformán megért.

... elővette a félcipőt ...

Nagybotos Viola a cipőcske orrát, vagy sarkát megmutatta a kíváncsi nőknek, regéket mondott a lábról, amelyre a cipő ráillik. A nők mosolyogtak, elgondolkoztak és nem egynek kerekedett kedve a cipő megpróbálásához. Nagybotos azonban valamely kifogással elodázta a dolgot és tovább vándoroltgatott Pesten és Budán a cipőcskével. A Váci-utcában vagy a budai korzón szemügyre vette a nőket, vajjon melyiké lesz a cipő? A színházi előadásoknál összefont karral és ráncos homlokkal állongott a

hátterben. A rózsaszínű nők lekacagtak a páholyból, mintha a rizsport rázták volna a vállukról.

— Itt van a cipő, Nagybotos? kérdezték és kíváncsian piroslott a szájuk.

Templomokban állt komoran a szenteltviztartó mellett s miközben a nők keresztet vetettek, kivette a cipőt és szemével méreteket vett a hölgyek lábáról. És a szállodában, hol az idegenek unatkozva nézik a színházak műsorát, ásitanak és a nők unatkozva gondolnak arra, hogy e városban sem találják szívük örökké várt lovagját, Nagybotos elővette a cipőt és maga mellé ültette a székre. Megsimogatta mint egy ölebet, beszélt hozzá, felköszöntötte és a nők összenevettek.

Ilyenformán bizonyos hirneve támadt a cipőnek, Nagybotos Viola cipőjének ... »Hol van ez a bolond ember?« — kérdezte egyszer X. hercegnő a nagyoperában és midőn megmutatták Nagybotost, a színházi látcsövet feléje irányította és ott felejtette.

Nagybotos Viola szent, komoly és meggyőződésses férfiú módjára senkinek sem húzta a lábára a cipőt.

— Hadd lássák, hogy kemény dió vagyok — mondogatta, midőn odahaza magában beszélgetett. — Majd megtanítom én a dologtalan, unatkozó nőket keztyűbe dudálni.

Ezalatt lakott Budán, a kertek felé egy félszemű ember, aki olyan ripacsos volt, mint egy gályarab, fogcsikorgatva fogadta a szomszédok köszöntését. »Jó reggelt!« — felelt és késpenge villant fel a félszemében. Minden nap elharapta a borostyán szivar-

szipkát, haragban volt a harangozóval, mert a toronyóra miatt egyszer lekéselt a vonatról, a kocsikat hátulról elkapta és megállította. Foglalkozása a hajóskapitányság volt. A déli Dunára járt és a házában egy fülemilét tartott bezárva. Szürke, jelentéktelen, boglyas asszonyka volt, nevezetességét csupán férjének köszönhette, aki gyermekfejnagyságu lakatot rakott a kapura elutazásakor. A fülemile az ablakrostély mögött állott és búsán füttyörészett, míg a vadember döngő léptekkel ment el a Duna felé. Az asszonyka ezután befőttet és süteményt evett, tétlenül gunnyasztott az emeleten és Rácországra gondolt, ahonnan a téli hajózási szünet beállta előtt egyszer Budára hozta a vadember. Nem esküdött meg vele, mert a vadember nem akart nevetségessé válni a pajtásai előtt, ha a fülemile egyszer megcsalja. (Nagybotos régebbi időben mindenféle komédiázásokat rendezett az ablak alatt. A kalapját a feje tetejére állította, csaknem bukfencet hányt, amíg a vasrostélyos ablakból a papirszelet leszállott, rajta e név: Fatime. — Ám a tél korán beállott, a hajósok hazajöttek az Aldunáról és így Nagybotos jobbnak látta, ha nem mutatkozik egy darabig Budán.) Ezidőtájt még korai ősz volt, csak a harangütés elmélázása jelezte, amint szállongott a háztetők felett, hogy az ősz vándor már láncon vezeti a város felé a haragos, dühös ebet, amilyen a tél volt hajdanában. Nagybotos hosszú léptekkel, mint egy csavargó színész, aki estére még játszani akar a távoli falu korcsmájában, indult el Buda felé, és bár útközben rácpappal találkozott, megállás nélkül ment a kertek alá, szórakozottan füttyörészni

kezdett, a kockakövekre nézett, mintha elveszített volna itt valamit, megnézte a tavalyi fákat és néhány perc múltott el, amíg a fülemile füttyülgetni kezdett odafent.

(Ismeritek a füttyűrésző nőket? Némelyik igen ügyesen tudja a dolgát. Olyik hódítani akar e módszerrel, másik jókedvében füttyülget, a harmadik szomorú elgondolkozásában... Füttyülgetnek és a férfi rajtakapja magát, hogy figyelni kezd e női furfangosságra.)

. . . öreg ember álmában.

Nagybotos köszönt, hajlongott, levette kalapját, hogy Fatime kétségtelenül felismerje, aztán mikor a szomorú boglyas asszonyka elmosolyodott, Nagybotos Viola elővette a mellénye alól a cipőcskét és felmutatta. Fekete selyem cipő volt ez, arannyal mindenféle furcsaságok voltak belehimezve, talán napkeleti imádságok. És a szalagja fehér volt, mint halott menyasszony homloka, míg sarka magos és kihívó, mint az olyan nőké, akik mindenféle rejtélyes utakon mendegélnek cipőjükben. Lépcsőkön mennek fel a francia sarkok és még nem tudják, hogy miként térnek vissza. Kertekben, báltermekben

járnak. Ha egyszer a cipők megszólalnának, hogy merre jártak úrnőjükkal!

Fatime természetesen nyomban érdeklődött a dolgok iránt és délutánra a kert mögé rendelte Nagybotost, ahol próbát lehet tartani.

A hegyek már aluszékonyan üldögéltek közel és távol, mint a beborozott piros öreg ember álmában.

A kerítés itt vaslécekből volt összeróva, kandi tekintet itt-ott behatolt rajta, valamint kifért a résen egy kis női láb is.

Nagybotos gondosan körülnézett, aztán lassan le-
térdepelt a kerítés mögött, háromszor megkopogtatta a vasléceket, mire Fatime kidugta a lábát. Természetesen cipő és harisnya nélkül volt a lába, hogy kicsiny és formás legyen, hogy Nagybotos odakünn meg ne bánja fáradozását... És a cipő könnyedén a nő lábára siklott, Nagybotos gyönyörűségére. A ház felől kiáltás hallatszott, mire Viola gyorsan lehúzta a cipőt, zsebébe rejtette és két öklét mellére szorítva, szabályszerűen szökött egy negyed mértföldet.

Néhány nap multán ismét keresgélni valója akadt a városmajorban. Lehajtott fővel bandukolt, mintha semmi sem érdekelné a világon, midőn a feje fölött fütyörészni kezdett a fülemile. Nagybotos csodálkozott, felnézett, aztán örömteljesen köszönt. Fatime a kert felé intett, mire Viola sietve fordult be a mellék-utcába. Komolyan dobogott a szive, meg-megállott, fejét csóválta, mintha még sohasem lett volna szerelmes életében. A fák már ismerték a környéken és egy kerti kapu csaknem köszöntötte. Az árok felett a hidacska nyikorgott lépteit alatt,

a hosszúszáru vadfüvek kitérték az útjából s az egerésző sárga macska nem futott el.

A kopogás megtörtént.

Fatime kidugta a lábát és egy papirosszelet volt a lábujjai között.

— Adja nekem a cipőt.

Nagybotos nyomban válaszolt:

— Ha jól viseli magát, elhozom a párját.

Fatime ekkor olyan jól viselte magát, hogy körülbelül negyedóraig hagyta Nagybotos kezében lábát. És Viola úgy csóválta a fejét, mikor hazafelé ment, hogy a rendőr utánanézett a hidon. »Elszököttem«, dörögött magában Nagybotos.

... Egy napon, már a hegyeknek torzonborz szakálluk nőtt, amint a vadfüvek megritkultak arcukatukon: Fatime nem jelentkezett a kopogásra. Nagybotos később a cipőcske sarkával verdeste a vasléceket és nem értette Fatime távolmaradását. Dörömbölt, füttyörészett, kopogott, míg egyszerre dühös kutyaugatás hallatszott a ház felől, vagy tán a vadember káromkodott ...

A mértföldet versenytempóban futotta Nagybotos, és midőn a Lánchidon levette a kalapját, hogy kiemelegedett homlokát megfürössze a szélben, szomorúan látta, hogy az aldunai hajók immár ott állnak téli álmásukon, a budai oldalon.

— Legalább tudom előre, hogy miért fogok szomorkodni a télen! — gondolta magában Nagybotos és a cipőcskét a hidról a Dunába vetette. Sokáig, midőn már nem is látta a hullámokkal küzdő cipőt, álldogált a hidon. A minapi rendőr felismerte és komoly arccal megérintette a vállát.

NE JÖJJ VISSZA A MÁSVILÁGRÓL.

Az asszonyok nevét, akik ezidőtájt szerették Nagybotos Violát, régi ismerősünket, papirosszeletre írta, amelynek hátulsó lapján egy belvárosi órás kínálta toronyóráit, előlről pedig Izidor, az Almafa főpincére szokta ellenőrizhetetlen számjegyeit vetni. Nyár volt akkor és Nagybotos egyetlen barát és támaszték nélkül csavargott az idegen városban. Régi szokása szerint ismét csak nőismeretséget kötött, mindig csak nőkkel beszélt, szerelemről, ruháról, színházról, néha politikáról, de leginkább mégis szerelemről, amely a divaton kívül az asszonyokat érdekli. »Szegény nők«, — gondolta néha magában, ha szabad órája volt és a sötét Almafában meghúzódott lámpagyújtás előtt: ilyenkor is várta valahol, valamerre egy nő, de miután a randevu nem volt pozitív megállapítva, Nagybotos Viola bátorságot vett, hogy egyéb szenvedélyének hódoljon, az ivásnak és a dohányzásnak. »Legalább senki sem nevet ki a hátam mögött, ha kihúztam innen a lábam«, — mondta a bolthajtásos falaknak. Izidortól, akivel néha szóba állott, az üzletről tudakozódott és

egy esernyő-szemű öregúrról, aki korán délután beült a sörházba, ujságját összehajtogatta, sörét fenéig kiitta, penecilussal csengetett, amelyet a mellényzsebéből vett elő, a régi képet bámulta a falon.

— Vajjon meg szokott halni az ilyen öreg törzsvendég? — kérdezte Nagybotos.

... elkullogott a városból.

— Soha, — felelt meggyőződéssel Izidor.

De vajjon miért is halt volna meg az ártatlan öreg, aki láthatólag élvezte a sör és pörkölt szagát, a sarokasztal mellett egy homályos ablak árnyékát őrizte és a fogason a kalapja hosszú tartózkodásra helyezkedett el.

— Vajjon elmenne az öreg a Gellért-hegyre, ha egy nő hívná? — gondolta magában Nagybotos az Almafában, ahol teljes biztonságban érezte magát valamennyi nőismeretségtől, mert e helyet gondo-

san eltitkolta. Itt merészelt néha tréfásan gondolni a nőkre, voltak percei az italfogyasztásnál, hogy nem vette komolyan a nőket, a szerelmeket, a furcsa tragédiákat, szenvedélyeket, könyeket... Holott azelőtt mindig együtt sirt elhagyott szeretőivel.

Akkoriban tizenegy hölgyismerőse volt Nagybotos Violának a városban, tizenegy nő, akik nem ismerték egymást és látszólag mindegyik elhitte, hogy Viola halálosan szerelmes. Ennyi szeretője még soha sem volt egyszerre, tavaly csak hat volt, mégis szökni kellett a városból, mert végül összezavarta a hazugságokat, ígéreteket, keresztneveket, álmában kibeszélte őket, a zsebei tele voltak mindenféle babonás tárgyakkal, amelyekkel a nők megajándékozták, koszoruba font hajak, pénzdarabok, fátyolok, keztyűk, falevelek... Végül kiűritette zsebeit éjjel a Dunaparton, egy halk éjszakán és elkullogott a városból.

Tizenegy asszony meg leány!.. Amint nevüket egymás mellé írta, szinte megrettent. Hol és merre szedte össze őket? Néha azt hitte, hogy mind egyformák, máskor ismét megállapította, hogy mindnek van valamely különös szeszélye, bolondsága, hiúsága, vagy rögeszméje, amelynek felhasználására annak idején a közelükbe férközött Nagybotos. Amint az Almafánál visszagondolt hódításaira, úgy érezte, hogy nem is hódított, könnyen, gyorsan, szinte sablónos hazugságok árán engedtek hölgyei a rohamnak. A bókók, a virágok, a titkos kézszorítások, lengő szavak, érzelmes pillantások megtették a magukét. Csak a legderékabb közöttük, egy szelid, jószívű és tapasztalatlan, szökés hajú és megadó,

bánatos szemü mondta némi félelemmel: »maga úgy bánik velem, mint egy tapasztalt nőcsábító, pedig én erre nem szolgáltattam okot.«

Ezt a szőkés és szépruháju hölgy mondta, mintha egy régi emlékkönyvből olvasná a sörökat. Nagybotos gyorsan a hölgy finom cipőjére, divatos kalapjára, fehérneműjére terelte a beszédet, kíváncsiságot szinlelt vidéken készült menyasszonyi kelengyék iránt, amelynek vászna a nagymamák szekrényében pihent, csodálkozott monogrammokon és nem értette, hogy lehet a cipőszalagot úgy megkötni, hogy az soha fel ne bomoljon.

(»Szegényke«, — gondolta magában Nagybotos, — »vajjon jól alszik-e éjszaka?«)

A feketéknek divatszint ajánlott, a kezüket az ajkához emelte, majd homlokához érintette, mintha mindig áldásukat várná. Nevetett a nevetőkkel és szomorkodott a szomorúakkal. Azt tapasztalta, hogy az ellentmondás a nők körében ügyetlenség; helyeselni, sőt magasztalni és dicsérni kell összes bolondságaikat, gyakran hangoztatni, hogy kilencven per cent jó az asszonyok között, majdnem angyal, szivnemesség, honleányi lelkesedés, szegények iránti részvét és a betegek megvigasztalása a nők teendője. Nagybotos — pedig ekkor már meglehetősen öreg lovag volt — szerette magát életre-halálra rászózni a nőkre. Körülbelül nyolcvan nő élt Magyarországon, akiknek kezébe helyezte sorsát. »Maholnap dolgozni fognak értem a nők, ha már nagyon öreg leszek«, — gondolta magában, mikor a legkülönbözőbb családoknál ebédelt, vacsorált, pulykát evett és már majdnem elfogadta egy hölgy ajánlatát,

hogy lépjen házasságra... Szerették a nők, ha Nagybotos összeírta adósságait, jövedelmeit, várható örökségeit és komoly, ünnepélyes arccal összehajtották az iratot, hogy ők majd rendet teremtenek a zürzavarban. Zsebkendőit sohasem engedte parfümözni, hisz délután és este másfelé volt dolga és bizonyos, hogy a nők nyomban megismerik az idegen, ellenséges illatot. Valamint a nyakon ejtett

... egy cirkusz-művész nő részére ...

csókoknak sem volt barátja és az előszobák tükörében mindig megnézte, hogy nem maradt-e női hajszál a kabátján. A leveleket, amelyeket nők irtak, nyomban elégette és a hamvakat a szélbe szórta. A komoly nők előtt mindig arra hivatkozott, hogy egész nap dolgozik, tudományosan buvárkodik, élete nagy munkáján töri a fejét; a beteges, elvénülő asszonyoknak azt mondta, hogy reggeltől estig sportot űz, a kelő napsugárral lovagol a ligetben, dél-

előttjét a tennispályán tölti, majd úszik és csónakázik, hogy estére a vivóteremben találkozzék a klub tagjaival; az okos és vigkedélyű nőknek őszintén bevallotta, hogy naphosszat henyél, éjjel kóborol, mint a kandurok a háztetőn, dohányzik, játszik, iszik, elveszett ember, az adósok börtönében fog meghalni; míg a hiszékeny, kedves, tiszta szívű nők részére végrendeletet irt, minden nap hagyományozott nekik valamit, visszavett, újra adott, nagy pecsétet üttött a végrendeletre és kérte, hogy sirját ne hagyják gondozatlanul... Legtöbb baja természetesen azokkal a nőkkel volt, akik megkövetelték, hogy a szoknyájukon üljön, verseket mondjon, könyveket felolvasson, gyomrára vigyázzon, paprikát ne egyen, keveset igyon, és »hányadik a szivar?« — kérdezték, midőn a legelsőre rágyújtott. Viszont e nőkkel eszkomotőri ügyességgel hitette el, hogy rumot még életében nem ivott, tejet és kávé szokott vacsorázni, éjjél előtt lefekszik és hajnalban Plutarchust olvassa. »Ó, bár végleg rendes ember lehetnék!« — sóhajtotta, midőn éjjelenként ki- és bemászkaált ablakokon, a szobalánynak és úrnőjének egy napon esküdött hűséget, drótkerítéseken ugrott át és legfőbb gondja volt, hogy a mérges házörző ebekkel barátságot tartson fenn. »Ó, bár nem volna már egyéb tennivalóm, mint a kemence tüzét nézni,« — mondta álmódzva és egy cirkusz-művésznő részére elhordta a házból az asszonyok finom harisnyáit.

Tizenegy aszony és leány féltékeny szeme elől jó volt megbújni alkonyattal az Almafánál, habár Marianka három lépésről megérezte a korcsma-

szagot, Paulina undorodott a dohányszagu bajusztól és Ilona a kezén, a körmén észrevette, hogy kockázott, vagy kártyázott.

»Elkergetnek a városból« — gondolta magában, midőn ismeretlen nők karjába kapaszkodott, mert Jozefának olyan éles szaglása volt, hogy megérezte az idegen szoknyák szagát, Fancsett a szeméből kiolvasta, hogy beszélt-e nőkkel, míg Margaréta gúnyosan dugta el kezét előle. »Pfuj, már megint kit csókolt meg?«

»Mégmérgeznek előbb-utóbb« — gondolta ismét, midőn különböző, ideig-óráig tartó szerelmi ügyeit lebonyolította és ezalatt négy-öt helyen várták egyszerre a városban. Adélnek olyan ujjai voltak, mint az acél, s többször megigérte, hogy megfojtja Nagybotost, ha megcsalja. Egyszer már a torkára szorította a kezét és Nagybotos csaknem elájult. Róza állandóan tisztolyt tartott a fehéreneműs szekrényében. És »kis Ilonka« oly hidegvérrel elvágja vala a nyakát, mint egy csirkéét, ha álmában idegen asszonynevet mond.

»Elátkoznak, megbabonáznak, ellenem imádkoznak és felbőszítik ellenem a férfiakat, véresre veretnek és börtönbe záratnak« — gondolta, mikor estve az utcán valamely csinos nő után futott s csak attól rettegett, hogy egyik szeretője rejtőzik a fátyol alatt, mint Boris, aki gyakran öltözött férfiruhába, hogy Nagybotost kikémlelje, vagy pedig Agátha, aki estve velencei, rojtos kendőt borított a fejére s arra vette útját, amerre Nagybotosnak jönni kell. Ilona idegen nők nevében esedezett telefon és küldönc útján, szerelmi bájitalt küldött

vidékről és míg Nagybotos mélyen elaludt, a nevét a mellére tetoválta. Ugyancsak vigyázni kellett, hogy Nagybotos elkerülje a csapdákat.

*

Tizenegy, vagy tizenkét asszony volt, akire Nagybotos félénk és szent szerelemmel gondolt. Már nem is tudta teljes bizonyossággal. Csak a kötelességeit ismerte már s a leggyöngédebb nőnek is úgy engedelmeskedett, mint a férfias, energikus hölgyeknek. Jobbra-balra rendelték a városba, utazásaikra elkísértették magukat, a templom előtt várakoztatták és a cukrászdákban leültették, hogy estig várjon; nő-orvosok előszobáiban, divattermekben és a korzón, a fürdőhely platánjai alatt, a szemközti ház kapualjában, éjjel, kis álmásokon, dunai hajókon, a Norma-fánál és a budai kioszkban várt Nagybotos — mindig várt asszonyra, leányra, estve megismerte a lépéseik hangját, a sötétben a hangjukat és a szélben lengő kalaptollukat.

Várt.

Hónapok, csaknem esztendőök multak el. A tizenegy nő hűségesen kitartott Nagybotos mellett.

— Vajjon, ha meghalnék? — kérdezte egyszer magában, vagy az öreg törzsvendégtől az Almafánál.

S az ötlet örömeire többet ivott a szokásosnál, éjjel búcsuleveleket irt, tizenegyet egyformát, szomorút, megbánót, természetesen, mindegyiket biztosította, hogy érte hal meg és hajnalban eldobta kalapját a lánchidon.

*

Ezután két napig nem mutatkozott Nagybotos Viola az utcán. Elbújt, elzárkózott. Harmadnapra megunta a magányt és felkereste a legderekasabbat, legjobbat nőismerősei közül, aranyshivü Klárit.

— Bocsáss meg, tréfáltam, nem haltam meg.

Aranyshivü Klári kisírt szemmel, de nyugodtan mérte végig Nagybotost:

— Sajnálom, már késő, már megsirattalak, elbúcsúztam tőled, elfelejtettelek.

Nagybotos megcsóválta fejét.

— Hisz élek.

— Nekem meghaltál. Kedves, drága halottam vagy. Engedd, hogy halálod évfordulóján érted imádkozzam, fekete ruhát öltsek és kicsit sirdogáljak a kanapé sarkában. Ne fosszál meg ettől a fájdalmas örömtől.

A halottaiból visszatért Nagybotos nem tehetett egyebet, mint tovább ment.

A »komoly asszonyok« a levegőbe néztek, mikor meglátták.

— Ostobaságot csinált — mondták s elfordultak.

Az indulatosabb hölgyek röviden végeztek. Kinyitották az ajtót:

— Gazember, elszökött?

A vig és bolondos asszonykák hangosan felkacagtak, amikor Nagybotost ismét megpillantották.

— Ejnye, talán fele sem igaz annak a sok rágalomnak, amit halála alkalmából beszéltek szerte a városban?

Nagybotos keservesen meglakolt, nagy próbára tette a nőket. A visszatért halottal senki sem állott többé szóba. Elsiratták, elfelejtették, elrakták ked-

ves emlékek közé. Aztán Nagybotos nélkül folyt tovább életük a tizenegy asszonyoknak.

— Ne jöjj vissza a másvilágról! — írta fel az ajtófejfára Nagybotos, hová a babonás betűket szokta írni.

ROZÁLI TÉLI SZIVE .

Egyszer, régen hársfák alatt mentem ősziidőben, bástya-sétánynak nevezték a helyet, az enyhe délutáni szél úgy játszadozott a lehullott levelekkel, mint a gondolat, amely az elmúlt ifjúságot körülborongja: valami koppant a kalapomon. Megnéztem. Egy vércsepp hullott reá.

A vércsepp Rozálit jelentette; tudtam, hogy a környéken lakik valahol. Egy Anjou-korabeli ház erkélyén állott, — a hagyomány szerint Róbert Károly dugdosta itt szeretőit, a hegyben földalatti út vezetett idáig és a kapitányok kócsagtollas fővegüket megemelték az erkély alatt, — az ősz felhőit nézte s arra gondolt, hogy az utolsó szerelem is búcsuzóban van. Régi hónapok óta álldogált az erkélyen, a hársfák virágoztak, hervadtak, mint a szentimentális regényekben. A bánat végre megtalálta útját, mint a sziklába zárt víz, és Rozáli szivéből cseppenként hullott a vér: akit várt, az nem jött el.

Pedig esténként a kártya mindig megmutatta. (Mennyi kártyát vetnek Budán!) Az olló a hegyével megállott a padlóban. Tarka szarkák jöttek a Vér-

mező tájékáról és a fára ültek. Egy öreg dajka naphosszant mesélte az elátkozott kastély történetét, ahol a szél nyugtalanítóan zúgott, de holdas éjfélen felhangzott a lovag ropogó lépése. Mikor Rozáli azt szeretne volna megtudni, hogy mi lakozik odabévül a férfiakban. Elmondták meséiket, álmaikat, vágyódásaikat. Rajongásukat hallgatni mily tüneményes éjfélt volt! S hangjuk, midőn fuvolázott és a tekintetük csaknem könybelábadt! Jöttek, jöt-

. . . az utolsó szerelem is búcsúzóban van.

tek az elátkozott kastélyba és a szép szavakat, mondanivalókat elhozták, mint kincseiket Aztán elmentek. Rozáli mindig hosszabb pillantást vetett a kerti kapu megett eltűnő lovagra. Még a köpenyege látszott, aztán csak a toll a süvege mellett, majd selétség lett a helyen, ahol előbb még a lovag szeme világított. A kapuig is elkísérte őket, az útra állott, hogy tovább láthassa lengő kabátjukat. Szinte megrezzent, sirva fakadt, ha valamelyik megtartotta ígéretét és visszatért... Vajjon ki füttyörszi Lo-hengrin nászindulóját az elátkozott kastély körül?

Az utolsó lovag — a legkedvesebb — még csak félig mondta el a mesét, az ujjhegyét csókolta meg csupán és ábrándos szeme a Rozália cipőjéig ért, (amelyről mindig sok mondani valójuk volt a férfiaknak) a szalagokig, amelyek a bokán bokrétaiba voltak kötve és a cipősarkáig, amelynek nyomát sok lovag viselte a szíve felett, az eleven húson. Mennyi felé jár egy nőnek a lába, mily rengeteg utakat végeznek a cipők, a gyöngé bokák mennyit

... mindig sok mondanivalójuk volt ...

fáradoznak, kíváncsiak mutatkoznak, a sarkok mily különböző talajokat érintenek! A homokban, a tenger fővényében, a puha erdei úton, báli terem parkettjén, sáros mellékutakon az elővárosban, vasúti töltés mentén és hintó szőnyegén járnak a lábak. Kár, hogy a nyugalmazott női cipők nem tudnak beszélni. (Éjjel, a hotel folyosóján megkérdezi őket a bérszolga: honnan jöttetek, hová mentek? A hajnali vonat elviszi őket.)

— A lábomat imádták, — mondta Rozáli, midőn budai öreg asszonyságok uzsonnára meglátogatták.

— Heverték előtte, sirtak, esküdöztek. Furcsa, hogy a lábom nem változott.

— A kezeim csodálatával sem tudtak eltelni. Vajjon hová lettek a keztyüim, amelyeket a kor divatja szerint ellopkodtak a férfiak? Valahol egy nyugalmazott tiszt úr ül a kályha előtt és karos-székében a keztyümet nézegeti, — mondta estefelé.

— A hajtűim és a harisnyakötőim, bálakon elvesztett kiskendőim, elajándékozott barna hajszálaim, vajjon merre vették útjukat? Hová, merre hordták el a férfiak a papucsaimat, szalagjaimat, csipkéimet? Már javában őszült a hajam és férfiak még mindig azért könyörögtek, hogy kis koszorút fonjak a hajamból, amelyet a szívük felett visel-hessenek, — szólt éjszaka felé, midőn a budai barátnők mind az ajtóban álltak és búcsuzva bólongattak. »A hajak... a harisnyakötők... a gombostűk...« ismételték.

— És most minden nap egy csepp vér hull ki a szivemből... Ez is csak értük van, akik nem jöttek vissza, — mondá Rozáli, eltakarta az arcát, mert attól félt, hogy a barátnők nem látják őt elég szépnek e pillanatban.

A barátnők a setétes budai utcákon, ahol a szél mindig úgy lebeg, mint az öregasszonyok viklerje, összedugták a fejüket és azon tanakodtak, hogy Rozáli vérének hullását meg kell gyógyítani. Különböző terveket eszeltek ki, — a fantázia Budán is fantázia! — a legfiatalabb arra vállalkozott, hogy elcsábítja Pestről Budára az utolsó lovagot, aki mondanivalóját nem fejezte be, (vörös-szőke, nagyhaju, hervadt asszony volt, aki nagyokat ne-

vetett és bizonyosan tudta, hogy a férfiak szeretnék meghódítani), az öreg asszonyok ellenben a templomot ajánlották. Rozálit besorozták maguk közé és vasárnap ünnepélyesen a főutcai templomba vezették, mintha esküvőre kísérnék. Rozáli könnyes szemmel nézett barátnői arcába, izgatott és ünnepélyes volt, a barátnők csendesen lépkedtek körülötte, mintha temetésre kísérnék.

A templomban valóban megkönnyebbült Rozáli. Új és érdekes volt neki a bánat, a reménytelen bánat; hisz idáig, régi kedveseiért könyörgött, titokban már tanulta az új imádságot, amelyet az újért fog mondani. Mindig feltételesen imádkozott... »ha visszajön«... »ha jól viseli magát«... »ha hűséges lesz hozzám«... »akkor segítsd meg Mária«.

Mária szeliden nézett le az oltárképről. Ah, ki ösmerné az asszonyokat, ha ő nem ismerné?

»Ha virágot hoz«... »ha bocsánatot kér«... »ha megesküszik elhunyt nővérkéjére«... »ha csalás és hazugság nélkül elmondja, hol járt azóta, kit szeretett, kik szerették«... »ha megfogadja, hogy többé sohasem hagy el« : így hangzottak hajdan az imák és a lovagnak ugyancsak kellett tudni a tenni-valóját, hogy Rozáli az összes feltételeket elhagyja imájából, amelyet rokonához, testvéréhez, leghűbb barátnőjéhez, Máriához intézett. Rozáli régi lovagjai féltek is ezidőtájt. Messziről levették kalapjukat a templomok előtt. Odabent Mária figyel és Rozáli pártján van. A kockázók, a szoknyások, a korhelyek, a hazugok és a többi fajtájú férfiak nem mérészeltek szembe szállani az égi hatalmassággal. »Csak addig lesz szerencséd, amig hozzám hűséges

vagy», — mondogatta Rozáli, gyönyörű életén át és a lovagok Szent Györgyöt vagy Kristófot félve, cserbenhagyták.

És mert ismét a templomban ült Rozáli, régi pártfogónője megbocsátotta a sok hazug összekötést, amit a férfiaknak fenyegetésképen mondott, gyöngéden tekintett alá az oltárképről.

Rozáli sokáig nem merte felvetni a szemét. Ah, hisz annyiszor elárulta a Legdrágább Asszonyt! Oly gyakran áldott meg nevében vallásos férfiakat, hogy a Szűz valóban megharagudhatott reá.

De később szívébe nézett, majd a tekintetét körüljáratta a templomban. Csupán egy nagyon öreg, vörösbőr arcszinű úr üldögélt leghátul. És a szíve így szólt:

— Szél van és hideg van. Mária, Anyánk, küldjél valakit, akit úgy szerethessek, mint egykor Őt szerettem, akinek nevét meg nem mondhatom... Akit mindig visszavárok. Küldd értem, hogy megsimogassam, hogy mindent elmondhassak neki, amit mindig érzek, mindig gondolok, de még senkinek sem mondtam el életemben. Mindig csak a férfiakat hagytam beszélni. Én sohasem mondtam meg nekik, hogy igazán mit álmodtam. Küldj valakit, aki meghallgasson, megbocsásson nekem. A kezemet megfogja és szomorúan, hosszan meghallgasson.

— Szep-tem-ber! — ketyegett a toronyban az óra.

— Akinek végre elmondhatom, hogy mit gondoltam, amíg fiatal voltam... Hogy mit álmodtam és a szívemben mi történt!.. Küldj nekem valakit.

A Szűz halkán intett.

Az Anjou-ház erkélyén egy kis fecske ült, villás-farku fecske, aki ősszel nem tudott elutazni a többivel. Engedte, hogy megfogja szárnyait Rozáli, kis házat rakatott neki, piros nadrágot és zöld sapkát varrt számára. És a fecske mindvégig türelmesen meghallgatta Rozáli mondanivalóit.

Az órák ezentúl csendesebben ütöttek Budán. Rozáli nem hallott meg minden óra-ütést. A fecske énekelt ezalatt.

ROZÁLI BÉCSBEN.

Még egyszer és utóljára szeretett Rozáli, holott minden alkalommal azt hitte, hogy először és utóljára szeret. Igazi nő volt, imakönyvi fejezetekkel és temetői sirkövek felirataival volt tele a szive. A sziv halottait boldogan, búsan számon tartotta, mintha az időben eltávolodva, valamennyi kedvese egyben gyermeke lett volna, halott, mosolygós arc-cal kísértős, inges kis gyermeke.

Az utolsó szerelem természetesen boldogabb az elsőnél. Boldogabb, bolondabb, fájdalmasabb, kétségbeejtő és ő a levegő, a tükör, a rugalmassága a lábaknak, vállaknak, hangulatoknak. Ő a könnyű, lenge járás, ő az egyetlen, jólálló kalap. Az utolsó szerelem az álom, amelyet az átkarolt párnán remegve, félve álmodnak a nők. Lepke, amely rizs-poros szárnyait a homlokon pihenteti. Ah, ne ketyegjen hangosan az óra sem. Maradj, kedves lepke. A tornyok valahol messze éjfél kongatnak, halottak sétálnak el az ablak alatt, a szomszéd szobában ropog a padló valakinek a léptei alatt, — de nincs addig semmi baj, amíg a lepke a homlokon üldögél.

Rozáli reggelenként sokáig és elgondolkozva nézte kékítükörében a lepke helyét homlokán. Az ezüstös hajsálak egyenként megszólaltak a halántékán, kondor fekete hajában. Mindegyik szerette volna elmondani történetét, — utazását a nagy sivatagról idáig, a szél vagy madár hátán, a tengerek felett röpködni az ősz hajak viharzó éjszakákon és útjukat az ég négy tája felé vették. De Rozáli most nem volt kíváncsi 19** május havára, amikor a halántékán balról, a szív oldalán, az első ősz hajsálakat felfedezte. Heten voltak.

— Hét fiam volt — mondta Rozáli megnyugodva.

(A jobb oldalon jelentkező fehér hajsálak a leányokat jelentették.)

Egy éjjel idegen városba álmodta magát Rozáli és harmonikázott valaki az ablaka alatt. Reggel eltűnődve ült az ágya szélén.

— Csak Bécs lehet ez idegen, álombeli város. Sohasem voltam Bécsben. Odamegyünk Márióval.

Mário (egy lusta, henyélő férfiú, aki életét egy kényelmes kanapén töltötte és régi halott költőkből tanult udvarolni, szép szavakat mondani, hazudni) helyeselte a tervet.

— Miután veszélyes dolog volna együtt elutaznunk, én majd Kelenföldön, vagy Győrben szállok fel a bécsi vonatra.

Másnap, midőn Rozáli elutazott, Mário a másik oldalára fordult, még egy verset aludt, talán már el is felejtette az asszonyt.

Rozáli tehát egyedül, magányosan érkezett Bécsbe. Szívfájdalmai Kelenföldnél, boldog reménykedése Győr alatt, végül csüggedt, életunt hangulata az

országhatárnál egy egész életre sok volt. Szegény nők azonban kibírják a legnagyobb fájdalmakat, még sirni sem tudott, csak bévülről morajlott benne egy tompa gondolat, mint az erdőben a vizesést hallani: »Öngyilkos leszek Bécsben.« (Az úton fiatal férfi ült vele szemben a vasúti kocsiban, tapasztalatlan kék szeme volt és a szivartárcáján ezüst szarvasfej volt. Szerelmes szavakat mondott, végül

... ha éjjel itt meggyilkolnának ...

megkérdezte, hol fogad szállást Rozáli. Az asszony elmosolyodott és a Grand Hotel címét mondta, holott előre elhatározott dolog volt, hogy Márióval a külvárosban, a Borznál szállnak meg.) »Öngyilkos leszek Bécsben«, — zúgott a tarpataki vizesés valahol az asszony emlékei között. Erdőn ment, lány talajon siklott a lába, O. B. volt belé szerelmes és kis francia napernyője volt azon a nyáron, mikor a vizesést hallotta. Most újra fülébe morajlott... A Borzban, mikor megszállott és körülnézett, így

változtatta elhatározását: »Talán, ha éjjel itt meggyilkolnának ... Az volna a legjobb.«

A sötét, kis elővárosi fogadóban a portás megcsodálta finom ruháját, pompás útiböröndjét, a legszebb szobát megnyitották, ahol előkelő táncosnő mérget ivott a mult héten. A szomszédban egy tönkrement marhakereskedő lakott, aki egész éjjel sétált fel és alá, a Borzban mindenki várta a pisztoly dörrenését, álmos szobalányok a kulcslyukra szori-

A numero 8-ban nászutasok voltak ...

tották a fülüket. A kereskedő csak járt fel és alá, még nem készült el magával. A földszinten verekedés volt egy nő miatt. A portás kivetette a nőt. A férfiak egy darabig morogtak a bajuszuk alatt, végül egyenkint eltávoztak. A numero 8-ban nászutasok voltak és az öreg szállodás, meg fia délután óta leskelődtek az ajtó előtt. Rozáli minderről nem tudott semmit. Az ágyban feküdt, a tapéta különös formájú rózsáira függesztette a szemét és a halált várta. Künn felhőszakadás keletkezett és az ablakon ezer ujj kopogott, — a halottak kezei, akik eljöttek az utolsó éjszakán, hogy búcsut vegyenek Rozálitól.

Rozáli mindedig jóra való, derék asszony volt, semmi jártassága nem volt a szerelmi öngyilkosságban, még sohasem ugrott vízbe, mérget sem ivott, végrendeletet sem irt. Mozdulatlanul feküdt, a légzetét visszafojtotta, hogy hallja a közelgő halál nesztelen lépteit. A rózsák mozogni kezdtek a falon, — úsztak, úsztak egy láthatatlan nagy folyón jobbról balra, mintha az élet úszna el messzire.

E halálosan komoly, szomorú percekben Rozálinak egy bizonyos szag jutott eszébe, amelyet a lépcsőn érzett orra, midőn a szállodába megérkezett. Pörkölt hal szaga volt, — gyermekkorában a Tisza mellett evett a halból és ize most innjét csiklandozta. Csengetett tehát és pörkölt halat hozatott. — És egy üveg pezsgőt is — mondta és szárazon nyugodtan nézett a szobaleányra, mint aki minden este pezsgőt iszik.

A hal nagyon is jó volt, zsidós, fűszeres; — szombat van faluhelyen és a zsidólányok az új ruhájukban sétálnak az akácok alatt, a perkálsruhának hűvös, nyolcassal felöntött vidéki bolti szaga van... Új szalag van a félcipőben s egy kis nyakba való láncot nézegetnek a lányok, gondolta Rozáli az első pohár pezsgő után, amelyet gyorsan lehajtott.

»A pénzem legyen a szegény menekülteké«, — írta egy darab papirosra, mert eszébe jutott, hogy néhány ezer koronát hozott magával az útra. (A megtakarított pénzecskéjét.)

Ezután újra ivott, a tapéta rózsái mind nagyobbak lettek, a lámpa lejobb ereszkedett, a szoba háttérében a Sajó folydogált, kisleányok lépkedtek ki a falból, rövid szoknyás falusi leánykák és énekelni

kezdték. Rozáli dudolgatott az ágyban, mintha valaki más, egy halott énekelt volna:

„Hát az anyád él-e még?
Rád-e vicsoritja még...?”

A pezsgő elfogyott, Rozáli énekelve temette a fejét a párnába és reggel a szobaleány kopogtatására betegen, fáradtan ébredt, mintha másvilágról tért volna vissza.

„A pénzem...» olvasta a cédulán az ágya mellett.

Bágyadtan, betegen, testben-lélekben összetörve öltözködött. Künn napsugár, ősz. Elindult a portás útbaigazítása nyomán a belváros felé.

És ment, mendegélt reggeltől-estig, nem gondolkozott, nem nézett sem jobbra, sem balra, ment, apró lábai fáradhatatlanul vitték, a delet nem vette észre és Márió sem jutott eszébe.

Egy rendőr udvariasan, de szigorúan a keblére mutatott. Rozáli a kebléhez kapott. A pénze volt ott, nagy bankjegyek, amelyek félig kicsúsztak a ruhája alól. Az első lámpást felgyújtották a szücsbolton.

Rozáli belépett a boltba és rámutatott egy szörmére:

— Hogy ez?

A boltos összeráncolta a homlokát:

— Négyezer korona — mondta.

Rozáli kivette a pénzt, fizetett és este elutazott Bécsből.

A szörmegallért, a csincsillát azonban sohasem vette a testére.

Egyszer, sokára, midőn nyugodtan üldögélt hársfák alatt és széles orru, kényelmes cipő volt a lábán és már azért sem haragudott, ha öreg gavallérok úgy emlékeztek, hogy fiatalkorában aranyszínű volt a haja, holott barna volt, tehát hervadt leveleket tartott a kezében és halkán így beszélt:

— Bécsben járván, csodaszép prémet láttam egyszer a Kaerntnerstrassén. Igen drága volt, de párját azóta sem leltem. Sokáig haboztam, alkudtam, számitgattam, de a prém gyönyörű volt. Nem tudtam ellentállni, megvettem a leányomnak. Csincsilla volt a prém neve és abban az esztendőben nagyon drága volt a prém.

ROZÁLI ÖNGYILKOSSÁGA.

Rozáli az őszülő erdei úton csendesen lépegetett, mint barátnőjének délelőtt már megírta.

Ez a barátnő vidéken lakott, falun, de külföldről hozatta az illatszereit és Pestre néha ellátogatott, hogy a haját »párizsi szőkére« festesse. Különben téli hajnalokon felkelt a nagymosáshoz, tejjel kereskedett és az urát gyakran masszírozta, amint egy pesti szanatóriumban tanulta. Azonban naplót írt, amelynek ez volt a címe »Bünbánó Magdolna könyvei« és hetenkint kétszer hosszú leveleket váltott Rozálival, amelyekben képzelt kalandjait, sugárzó vágyakozásait, éjszakáit, olvasmányait, különös érzéseit megírta. Két ártatlan, nagyon tisztességes asszony levelezése volt ez. És mégis mindig arról irtak egymásnak, hogy mily jó volna már egyszer bolondul, boldogtalanul, sirva szerelmesnek lenni, komolyan virrasztani egy csalfa férfi miatt és néha véresre harapni egy száját...

Rozáli a hosszú, nehezen múltó délelőttöt — a zúgligeti találkozás napján — azzal töltötte, hogy a vidéki barátnőnek beszámolt Arturról. Bizonyos,

asszonyos diadalmasság is volt az angol levélpapírosra írva... A hosszú vágyakozásnak vége, eljött, akit várt, — a barátnő epedhet tovább... de majd egyszer mégis bemutatja Arturt. »Kiváncsi vagyok, vajjon reád is olyan hatású lesz mélységes, szinte az egész eddigi életet átnéző tekintete, — mintha kisleány korom óta kísért volna láthatatlanul e férfi-szempár?« írta Rozáli. »És most útrakelek,

... a haját »párizsi szőkére« festesse.

drágám, üdvösségem vagy veszttem helyére, az erdei útra, ahol megbeszélésünk szerint találkozunk. Imádkozzál értem, barátnőm!»

Rozáli, amint az ernyőjét kezében vitte, magában azt remélte, hogy valaki lesi, figyeli őt az erdőtől. Talán épen Artur?... Ugyanezért igyekezett csinos, grandiózus és regényes külsőt mutatni. A fejét ábrándozva féloldalra hajtotta és a tekintete mélézva szegeződött a bokrokra és fákra. Holott bévülről összerezzen, ha egy levél lefordult a fáról. Harminc-

négy esztendő volt ekkor s először szerelmes...

Milyen volt Rozáli harmincnégy esztendő korában?

A tapasztalt, idősebb férfiak ismerik csak őt, — aki miatt meg kell bocsátani a nőknek. Ő volt az, akiért azt mondják a keserves öreg urak a kályha mellett: »nagylelkűek voltak hozzám a nők, sohasem bántottak.« Rozáli volt az a jószívű, nemes-érzésű, gyöngédillatu asszony, akiért vénember ko-

... keserves öreg urak ...

runkban részvéttel és gyengédséggel nézzük a szegény nőket, megértjük szenvedéseiket, bajaikat, gondjaikat, szegénységüket... Rozáli miatt lehet elhinni, hogy vannak nők, akik magányukban sir-dogálnak; a sirás közepén töprengve megállnak; a gyermekek ruháját foltozzák és háromszor is meg-olvassák kis erszényükben a pénzt, mielőtt kiadnák. Rozáli volt, aki elhitette a férfiakkal, hogy vannak hűséges nők a világon, akik majd egykor betegségeinkben nem imádkozva, nem gyűlölködve üldö-gélnek ágyunknak szélén. És ha meghaltunk, nem adja el nyomban elnyűtt csizmáinkat az ószeresnek,

sokáig állnak a lábtyűk a szoba sarkában és egy asszony eljár a sirunkhoz, hogy méléző, borongó tekintettel, szerető kézzel gyomláljon a növények között.

Ilyen volt Rozáli: természetesen barna, mint a tisztaéletű nők komoly, szorgalmas, csendes barnasága, — két-három őszülő hajszál a halántékán, — halk mosoly keskeny ajkán, mintha gyermek-sereg kacagását hallgatná a szivéből, — az ajka

... kapaszkodnak egy férfi kabátjába!

felett leheletnyi árnyék, mintha pajkos, lármás fiú-testvéreivel együtt tanulta volna a latint leánykorában a függőlámpa alatt, — az álla kissé előrenyomult, mintha sokat tartaná tenyerében, az asztalra könyökölve, háztartási számlái felé hajolva, — csak az orra volt kíváncsi, nyugtalan nők orra, amely sohasem érzett illatszereket áhít és a homlokán valamely különös fényfolt, mintha egy nagy kertben járna, lábujjhegyen, áhítatosan, figyelmesen s valakit, valamit keres... Kis lába volt, de bokán felült, mint a tisztességes asszonyok lába, amelyeket véletlenül szoktunk látni. A keze? Kicsiny, dolgos,

tenyérben széles... Ah, mily kétségbeesés lehet, midőn e kis kezek fájdalmasan kapaszkodnak egy férfi kabátjába! Középmagas volt és bő szoknyája lengett, mint a nőké, akiket csendes délután magunk elé képzelünk, midőn a falon megszólal a zenélő-óra. A cipője olyan nyomot hagyott a sétaúton, hogy bizonyosan megáll majd egy magányos férfiú e lábnyom felett, a francia-sarok mélyedéséhez hozzáképzei a nő lábát, alakját, szemét és haját... reggelre harmat gyülekezik össze a lábnyomban és kis madarak és lepkék onnan isznak.

Artur, mint ezt régente gyakorolta, hirtelenül, meglepetésszerűen lépett elő egy faderék mögül. Levette a kalapját és megcsókolta az asszony kezét azon a helyen, hol a keztyűből a tenyér rózsaszíne pirul, mint az ifjak álma a nők testéről.

— Beszéljen nekem gyermekkoráról, — kezdte Artur és könnyedén felsóhajtott. (Ó, hányszor szólitotta fel erre a nőket.)

Rozáli engedelmesen mosolygott, mint a jóra való nők a fiaik kérésén...

— Régen volt... Egy faluban, a Hernád mellett laktunk és én öngyilkos akartam lenni. Piros ruhám volt és kis lakktopánom, amely szoritotta a lábom. Azóta se éreztem olyan fájdalmat, mint a szűk cipőben. A folyó messzire volt házunktól, mint egy gyermekkori álom. De elmentem odáig és felkapaszkodtam a hidra. Ott álltam a hid karján, piros ruhácskámban és a folyó oly gyorsan futott alattam, mint a vonat ablaka előtt a fák. Mentek, mentek a hullámok, örvények, mintha sietős útjukban nem volna idejük arra, hogy reám várakozzanak.

Elsiettek a szemem elől, mintha nem akart volna egyik sem az ölébe venni. Ah, én értem nem nyujtogatta a folyóból karjait senki... Egy öregúr jött arra és hazavezetett. Tizennégy esztendő voltam akkor. És meghalni akartam, mert az anyám idegenek előtt megpirongatott.

— És másodszor?

Halk, megbocsátó mosoly suhant el az asszony ajkán:

— Másodszor... Tegnap vagy tegnapelőtt történt, miután magával megismerkedtem, Artur. Este volt és magányosan üldögéltem s természetesen önre gondoltam. Láttam szomorúságomat, megcsalatottságomat, társtalan bánatomat, — amely akkor szegődik mellém, amikor Ön majd elhagy. Elhagy engem is, miután megunt, mint általában a faképnél szokás hagyni a nőket... A fájdalom ekkor oly magányos, mint a szél a temető felett. Kinek, hogyan panaszojlam el, hogy szenvedek egy férfiú miatt, aki nem férjem, nem jegyesem? Kinek a vállán sirhatnám ki bánatomat, boldogtalan, feldúlt, összetört életemért kinek tegyek szemrehányást? Bizonyos, hogy nagyon boldogtalan leszek, midőn meghallgatom önt. Hivni fogom és ön nem jön. Irni fogok és többé soha sem válaszol. Várni, remélni fogom a helyeken, ahol megfordultunk együtt, — a sétautakon, hol egykor boldogan, karonfogva sétáltunk, — a kerti lugasban és a színház páholyában, — az ablakom alatt és az erkélyen, ahová először felköszönt. (Azt a háziruhámat szerettem legjobban azóta, mely akkor rajtam volt.) Annyi lesz csupán élet-boldogságom, ha valahol hallom

a nevét emliteni... Az utcán a kereskedők címtábláin fogom keresni keresztnévét. Sajnos, kevés boltost hívnak Pesten Arturnak.

— Angliában a lordokat és a beszély-hősöket nevezik így, — szólt unottan a gavallér.

— Tehát majdnem mindent meggondoltam, — folytatta bocsánatkérő mosollyal Rozáli. — Azt hittem, hogy okos nő vagyok, mindég tiszta voltam és magam is tapasztaltam, hogy a karomnak virágillata volt, anélkül, hogy bármely szert használnék. Nagyon régen nem hiszem már, hogy álmatlanul üldögélek az erkélyen és a távolban kopogó lépésekre hallgatok. És most meglepett a szerelem, az oktalan, a sirós, a fájdalmas szerelem... Vajjon, nem volna-e jobb előbb meghalni, mint bevárni a türhetetlen véget? Végigmenni szenvedéseken, amelyekre okot szolgáltatok, hogy most itt vagyok, hogy mindig magára gondolok, hogy elhagy és én nem fogom elfelejteni... Hisz olyan asszony vagyok, aki először szeret.

— Mind ezt mondjátok, — dörögte Artur. — Kis pisztolyom van és a szívemben erős elhatározás. Meghalok, ma, estve, mielőtt a hold feljönne a tornyok mögött, hogy telehazudozza ábránddal halk dallal a szívemet... Meghalok, hogy senki se tudja az okát, miért haltam meg.

— Szegényke, — mondá Artur és megsimogatta az asszony haját.

— Mikor már minden rendben volt, akkor eszembe jutott, hogy vidéki barátnőmnnek levelet írok. Évek óta megírjuk egymásnak a gondolatainkat... És amint irtam, írogattam a fájdalmas levelet és

mind világosabbá tettem barátnőm előtt helyzetemet, amelyből csak az öngyilkos halál menthet meg: lassan úgy éreztem, hogy megkönnyebbülök. Hisz ennek a levélnek elküldésére ráérek majd akkor is, ha valóban szenvedek, sirok, kétségbeesek. Takarékpénztáramban, fiókomban elhelyeztem a levelet. És most nyugodtan nézek a szenvedések elé. Van egy kész, alapos és hosszadalmas magyarázatom halálomhoz, biztos bank őrizete alatt. Ráérek szenvedni, boldogtalannak lenni. A levél majd mindent megmond a kellő időben. És most rajta, Artur, tegyen szerencsétlenné.

ROZÁLI HALÁLA.

Élete Rozálinak — egy sóhajtas volt. Egy könyes, őszi sósaj, midőn a napsugár képeskönyvekből való, öregemberhez, rőzsehordó vénasszonyhoz hasonlatos formájú fákat világít meg a kertben, de délután a csörgő, zizegő levelekkel a nagy hárs alatt kis szürke macskák játszadoznak. A fatetőn pópista varjú hintázik, a dombvidéken, a távolban már köd lakik, de házban még pontosan zongorázik valaki délután négytől ötig. Kossuth fiatalkori tollaskalapos arcképe és Leveleki (R. első férje) szürke pantallóban, fodorított hajjal, nagy, trombita-kézelőkben figyel alá a falról a hölgy ábrándozására.

Rozáli az októbert szerette, mert októberben született és régi terve volt, hogy októberben fog meghalni. Minden októbert úgy várt már évtizedek óta, hogy ekkor vége lesz a szerelemnek, szürke galamb nem téved az ablakára, álla nem viszket, — ami férfi-vendéget jelent a háznál, és balszeme sem jelzi előre az örömet; október lesz, mindennek vége, — dalnak, reménynek, hosszú hazugságnak ...

A szerelem elszökik a háztól, mint a füst a kéményen.

— Ha legalább Alicenak hívnának — gondolta magában, mint vidéki barátnőjét, aki harmadszor ment férjhez szent, bolond szerelemmel egy jóra-
való fiatalemberhez, — az Aliceoknak szerencsájük van. Ám Rozáli névvel már harminc éves koromban öregnek éreztem magam.

... figyel alá a hölgy ábrázolására.

Néha a jóra-
való asszonyok is gondolnak bolon-
dokat. Mert a nők általában szeretnek olyan dolgo-
kon gondolkozni a tükör előtt, órákig, délutánokig,
csendesen leereszkedő estvéig, amit a férfiak soha
sem érhetnek meg. A szájukról egyszer valaki azt
mondta, hogy az nagy, de formás, mintha nevetésre,
vagy füttyülésre volna teremtvé. Tíz év múlva is
füttyülnek néha a nők a tükör előtt. — Kleopátra-
orruk és érzéki hajuk, mélyen néző, érdeklődő te-
kintetük és keresztbevetett lábuk: csodálatos, mond-

ták egykor az udvarlók a társas-estélyen. Sok évek mulva is megpróbálják az ülést a tükör előtt, mint egykor ültek, midőn egy férfiszem pihent vállukon. Rozáli soha sem felejtette el, hogy egykor — egy estén — oly hódító és pompás volt, mintha élete legszebb élménye előtt volna. Melegség, ifjúság, rugalmasság volt a testében; a szive a torkában dobogott; attól félt, hogy hangosan énekelni kezd, —

... fűtyülnek néha a nők a tükör előtt.

egy férfi ült a balján, aki gyönyörűeket hazudott. Olivérnek hívták, mint a Scott-féle regényekben a hősoket. Az estély — mint akár a nagyvilágban — jóval éjféi után ért véget. Olivér a kézfogásnál a szivéhez érintette Rozáli kezét, hosszan, álmódóva nézett, — aztán csak tíz év mulva jött vissza, amidőn Rozáli már falura költözött, őszidőben szórakozottan morzsolgatta tenyerében a virágok elszáradt leveleit, »holnap nagymosás lesz«: jutott eszébe, ha Kleopátra-orrát nézte a tükörben; »Alice

boldog lehet, pedig nagy bestia volt, holott én mindig jó voltam»: gondolta, ha a felhőket nézegetve elábrándozott; »nemsokára meghalok«, vélte, midőn a falusi ház mögött, a folyóparton hosszú léptekkel ment végig, mint egykor a regényekben olvasta. Mig Olivér egy napon sárga kupec-nadrágban és sarkantyús csizmában végigment a falun. Az ifjú, aki egykor nők bolondításából éldegélt Pesten, polgárcsaládoknál a vacsorát dicsérte, vidéken a házigazda borát, gazdag népeknél az asszony ruháját, jóembereknél a gyermekek szépségét: férfikorára széles vállakhoz, terjedelmes háthoz és mély, dörgő hanghoz jutott. Tyúkászattal foglalkozott a szomszédos faluban, lovagló-ostor volt a kezében és egy gazdag parasztasszonyt vett feleségül.

— Olivér, — sóhajtott Rozáli és nyugtalankodva kereste a férfi szemében a régi álmodozást. A sötét szemek közömbösen, ebédutáni fáradtsággal néztek Rozálira. És csak hosszas gondolkozás után jutott eszébe Olivérnek, hogy a folyóparton, a fővényen fejcsóválva álljon meg az asszony cipőjének nyoma felett.

— Kis meleg fészek, madárka fészke, — mondta lassan, meggondoltan Rozálinak, miközben lovagló-ostorával a lábnyomra mutatott.

Az asszony gyengéden elpirult, mint visszanéző naptól a távoli felhők: tíz év óta nem szólt hozzá ily hangon senki.

A tyúkásznak többször dolga volt a faluban, elhatározták, hogy Olivér a kertiházban fog megszállni és ha Olivér távol volt, Rozáli a tükör előtt ült és halkán kedves szavakat sugdosott képmásának.

Egy éjszakán — künt október esője sirdogált, mint öreg özvegyasszony, — Olivér a kertiházban elnyújtotta sarkantyús lábait, karja lehanyatlott Rozáli válláról, szívéhez kapott és sörtés fejével az asszony ölébe bukott. Rozáli a halott ember terhétől nem tudott megszabadulni. Görcsösen fogta őt Olivér halálában, mintha mohó védekezést nála keresett volna a halál elől. Rozáli segítségért kiáltott és egy öreg parasztasszony segítségével megszabadult a halottól, kinyújtóztatták a tyúkászt és éjszaka, később kocsira ültették, hogy a halottat hazavigyék falujába öreg feleségének.

Ah, hogy sirt az éj a kis homokfutó kocsi körül! Mintha az asszonyok, akik egykor az ifjú Olivért szerették, megfakulva, gyászruhában lebegnének a felhők között, a setétségben és könnyeiket a halottvivő kocsira bocsátanák.

Az öreg parasztasszony hajtott, Rozáli a halottat támogatta. Hosszú volt az út, mint az emlékezet. De a halott tyúkász türelmesen viselkedett. Jobbra-balra lógatta a fejét, mintha aludna hazafelé, követválasztás után. Rozáli néha egy kedveskedő szót sugott a fülébe.

— Mégis az enyém voltál, mégis engem szerettél, — mondta a halottnak. — Pedig azt hittem, hogy örökre ellopták tőlem az asszonyok.

A halmokon fehér lepedős kísértetek mentek hazafelé az októberi éjszakán, hajnalodott. Régi falusi ház ablakán zörgettek, házsártos vénasszony dugta ki fejkötős fejét, nem csodálkozott a haláleseten, csak kijelentette, hogy ő nem ereszti házába a házasságtörőt.

A halott Olivér megtette az utat másodszor, visszafelé. Fuvarosok jöttek, akik köszöntötték a halott tyúkászt. A határcsárdában már ébren volt a festett korcsmalány és pohár pálinkáért sietett be a házba, midőn a tyúkász kocsiját észrevette.

— Szerelem, — gondolta megfázva Rozáli. — Ez is szerelem volt?

És gyorsabb hajtásra nógatta az öreg asszonyt.

. . . táncoló kupecekkal dorbézolt volna . . .

Mire reggel lett, az éjszaka kóborló, ázott, sáros holttest ismét a kertiházban feküdt a kanapén. Mintha vásárosokkal, táncoló kupecekkal dorbézolt volna reggelig, az összeszorított ujjai között egy piros szalag volt. A Rozáli hajából való szalag, de lehetett volna egy korcsmalányé is.

A két gyertya nyugtalankodva világított, mint veszekedő kártyások asztalán, szél járt keresztül a házon. Délfelé sarkig kivágódott az ajtó. Olivér öreg felesége jelent meg a küszöbön. Mintha megbánta volna éjjeli magatartását.

Rozáli lehajtott fővel fogadta a törvényes asszonyt, megfogta a kezét és a halottra mutatott:

— Asszony, társnőm, ő a mi halottunk.

— Az enyém nem, — felelt ridegen a falusi asszonyság. — Tegyen vele, amit akar. Hanem: a pénzzel ide. Az embernél pénz volt, mikor hazulról elindult. Hol van a pénz?

Rozáli megcsóválta a fejét.

— Én nem tudok róla — felelt.

A falusi asszonyság a halotthoz lépkedett, durván haragosan vetkőztette. Az ing alatt megtalálta a bugyellárist, megnyálazta az ujját, míg a bankókat olvasta, aztán köszönés nélkül eltávozott.

*

Rozáli eltemette utolsó kedvesét. Fejfát állított neki és a fejfára felvésette a maga nevét is... Itt fog aludni egykor ő, Olivér mellett. Az évszámot majd bevési a sirásó. Több mondanivalóm már nincs a boldog, boldogtalan Rozáliról.

TARTALOM:

Múló évek az Aranykéz-utcában	5
Fáj	12
A nők könyvéből	21
Egy Aranykéz-utcai éj emléke	28
A vadmacska	34
Fehér holló a tornyon	42
Szerafin	49
Vadlúd kisasszony	56
Setétke	63
Eszterfi Eszter	71
A kalandos öregúr	80
Férfi-mese	89
A zöldharisnyás nő	97
A madridi dal	105
Blanka	112
Pesten lakott egy fuvolás	120
Emléki utolsó kalandja	128
Beleznainé szomorú éjszakája	135
A sárkányfejű ház	146
Nagybotos csatája Angyalkával	155

A vadember fülemiléje	162
Ne jöjj vissza a másvilágról	170
Rozáli téli szive	180
Rozáli Bécsben	187
Rozáli öngyilkossága	194
Rozáli halála	202

E könyv 100 számozott példányban,
mint a második amatőr Tevan-kiadás
1916-ban készült Tevan Adolf könyv-
nyomdájában, Békéscsabán. Címlapot
és a szöveg között található rajzokat
Major Henrik készítette. Minden jogot
fenntartunk — a fordítás jogát is.

42..... szám.

